

GAP BÖLGESİ
HAREKET PLANI
1993 - 1997

BAŞBAKANLIK
GÜNEYDOĞU ANADOLU PROJESİ
BÖLGE KALKINMA İDARESİ BAŞKANLIĞI

NİSAN 1993

İÇİNDEKİLER

SAYFA

I.	BÖLGE PLANININ AMACI, STRATEJİSİ, KAYNAK VE YÖNETİMİ	
- Giriş	.....	1
- Plan Amaç ve Hedefleri	.....	2
- Plan Stratejisi	.....	2
- Plan Çalışmaları: Planın Dayandığı Kaynak, Veriler ve Yöntemi	.....	4
- Kaynak İhtiyacı	.....	5
- İstihdam	.....	8
II.	BÖLGE'DE MEVCUT DURUM	
- Proje Bölgesi'nin Özellikleri	.....	10
- Altyapı ve Sosyal Sektörlerde Durum	.....	14
- Su Kaynaklarını Geliştirme Projeleri	.....	16
- Sektörel Yapı	.....	17
- Kurumsal Yapı	.....	18
III.	TARIM VE ORMAN	
A.	TARIM	
- Sulama Projeleri	.....	21
- Toprak ve Su Kaynaklarının Geliştirilmesi Hizmetleri	.....	23
- GAP Bölgesi Tarımsal Yayım Hizmetleri	.....	26
- Hayvan ve Bitki Hastalıkları, Koruma ve Kontrol Çalışmaları	.....	31
- Tarımsal Araştırma Çalışmaları	.....	33
- Su Ürünleri Araştırma ve Uygulama Çalışmaları	.....	34
- Tohumculuk	.....	36
- GAP Bölgesi Taşlı Arazi Islahı Projesi	.....	38
B.	ORMANCILIK	
- Ormancılık	.....	40
- Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi Havza Geliştirme Projesi	.....	42
- GAP Bölgesi Kavakçılığı Geliştirme Projesi	.....	48
IV.	ENERJİ	
- Enerji Projeleri	.....	50
- Elektrifikasyon	.....	52
V.	ULAŞIM VE HABERLEŞME	
- Ulaştırma ve Haberleşme	.....	55
- Köy Yolları	.....	64

T.C. BAŞBAKANLIK GAP BÖLGE KALKINMA İDARESİ BAŞKANLIĞI DOKÜMANTASYON MERKEZİ	
YER NO	16-C
DEMİRBAŞ NO	5137

VI.	ALTYAPI HİZMETLERİ	
	- Altyapı Hizmetleri	66
	- Köy İçmesuyu	73
	- İmar Planları	77
VII.	İMALAT SANAYİ VE MADENCİLİK	
	- İmalat Sanayi ve Madencilik	83
	- Mazıdağı Gübre Kompleksi	85
	- Mazıdağı Fosfat Konsantre Tesisleri	86
	- Batman Rafinerisi Modernizasyon Projesi	87
	- Asfaltit Kaynakları	88
	- Bakır Kaynaklarının Geliştirilmesi	90
	- GAP Bölgesi'nde Organize Sanayi Bölgeleri ve Küçük Sanayi Siteleri	91
VIII.	EĞİTİM	
	- Eğitim Sektörü	96
	- GAP Bölgesi'nde Yüksek Öğretim	103
IX.	SAĞLIK	
	- Sağlık Sektörü	109
X.	TURİZM	
	- Turizm Sektörü	123
XI.	KÜLTÜR	
	- Kültür	128
XII.	KONUT	
	- GAP Bölgesi'ndeki İllerin Konut İhtiyacı, Maliyeti ve İstihdam Talebi	132
	- Lojman Siteleri	137
XIII.	DARBOĞAZLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ: İLKELER VE POLİTİKALAR	
	- Tarlaıçi Geliştirme Hizmetleri	147
	- Arazi Toplulaştırması	149
	- Çiftçi Eğitimi	150
	- Kentsel Gelişme ve Mekansal Kademelenme Politikası	152
	- Kentsel Altyapı	152
	- Kırsal Altyapı	152
	- Konut	152
	- Sanayi	153
	- Özel Sektörü Teşvik Politikaları	154
	- Personel ve Ücret Politikaları	154
	- Eğitim Politikası	154
	- Sağlık	155
	- Tarımsal Ürün Destekleme Fiyatları	155

T A B L O L A R

SAYF

Tablo 1:	GAP BÖLGESİ KAMU YATIRIM PROGRAMI	6
Tablo 2:	GAP BÖLGESİNDEKİ KAMU YATIRIMLARININ YARATACAĞI İSTİHDAM	9
Tablo 3:	GAP BÖLGESİ ALANININ TÜRKİYE VE DİĞER BAZI ÜLKELERİN ALANLARI İLE KARŞILAŞTIRILMASI	10
Tablo 4:	GAP BÖLGESİ NÜFUSUNUN TÜRKİYE VE DİĞER BAZI ÜLKE NÜFUSLARI İLE KARŞILAŞTIRILMASI	11
Tablo 5:	GAP BÖLGESİ ARAZİ KULLANIMI	12
Tablo 6:	BÖLGENİN TARIMSAL ÜRETİMİNİN TÜRKİYE GENELİNDEKİ YERİ	13
Tablo 7:	GAP BÖLGESİNDE MEVCUT VE MUHTEMEL ÜRÜN DESENİ	14
Tablo 8:	GAP BÖLGESİ KÖY ELEKTRİFİKASYONU VE İÇMESUYU DURUMU	15
Tablo 9:	TÜRKİYE VE GAP BÖLGESİ OKULLAŞMA ORANLARI	15
Tablo 10:	GAP BÖLGESİ VE TÜRKİYE SAĞLIK GÖSTERGELERİ	16
Tablo 11:	İNŞA HALİNDEKİ GAP SU KAYNAKLARI PROJELERİ FİZİKİ GERÇEKLEŞMELERİ	17
Tablo 12:	GAYRİSAFİ YURTIÇI HASILADAKİ SEKTÖREL PAYLAR: GAP BÖLGESİ VE TÜRKİYE	17
Tablo 13:	SULAMA PROJELERİ YATIRIMI	22
Tablo 14:	TARLA İÇİ GELİŞTİRME HİZMETLERİNDE MEVCUT DURUM	23
Tablo 15:	TOPRAK VE SU KAYNAKLARINI GELİŞTİRME	24
Tablo 16:	TARLA İÇİ GELİŞTİRME HİZMETLERİ	25
Tablo 17:	TYUAP TOPLAM BÜTÇESİ	26
Tablo 18:	TYUAP 1993-1997 YILLARI PROGRAMI	27
Tablo 19:	ARAŞTIRMA, EĞİTİM VE KOOPERATİFÇİLİK	29
Tablo 20:	TARIMSAL YATIRIM PROGRAMI	30
Tablo 21:	KORUMA VE KONTROL ÇALIŞMALARI İÇİN ÖDENEK İHTİYACI ..	31
Tablo 22:	ARAZİ TOPLULAŞTIRMASI, KULLANIMI VE KREDİLENDİRME ...	32
Tablo 23:	ARAŞTIRMA ENSTİTÜLERİNİN 1992 YILI YATIRIM BÜTÇELERİ	33
Tablo 24:	GAP BÖLGESİNDE TARIM VE KÖYİŞLERİ BAKANLIĞI'NIN ARAŞTIRMA KURULUŞLARININ ÖDENEK İHTİYACI	34
Tablo 25:	GAP BÖLGESİ SU ÜRÜNLERİ ENTEGRE PROJESİ	35
Tablo 26:	TOHUMCULUK PROJESİNİN ÖDENEK İHTİYACI	37
Tablo 27:	TAŞLI ARAZİ ISLAHI YATIRIM PROGRAMI	39
Tablo 28:	HAVZA GELİŞTİRME PROJESİ (ORMAN GN. MD.)	43
Tablo 29:	HAVZA GELİŞTİRME PROJESİ (DSİ GN. MD.)	44
Tablo 30:	HAVZA GELİŞTİRME PROJESİ (TEDGEM-TÜGEM)	45
Tablo 31:	HAVZA GELİŞTİRME PROJESİ (KÖY HİZMETLERİ GN. MD.) ...	46
Tablo 32:	EROZYON KONTROL VE AĞAÇLANDIRMA PROGRAMI	47
Tablo 33:	KAVAKÇILIK İÇİN AYRILMASI GEREKLİ ALANLAR	48
Tablo 34:	KAVAK YETİŞTİRİCİLİĞİNDE YARATILACAK İSTİHDAM	48
Tablo 35:	KAVAKÇILIK PROJESİNİN ÖDENEK İHTİYACI	49
Tablo 36:	BARAJ VE HİDROELEKTRİK SANTRALLERİ (HES) YATIRIM PROGRAMI	51
Tablo 37:	ELEKTRİFİKASYON YATIRIM PROGRAMI	53
Tablo 38:	KARAYOLLARI YATIRIM PROGRAMI	57

Tablo 39:	DEMİRYOLLARI YATIRIM PROGRAMI .....
Tablo 40:	GAP BÖLGESEL HAVAALANI .....
Tablo 41:	KÖY YOLLARI .....
Tablo 42:	KAPASİTE ARTIŞLARI .....
Tablo 43:	TELEİLETİŞİM YATIRIM PROGRAMI .....
Tablo 44:	İÇMESUYU YATIRIM PROGRAMI: DEVAM EDEN PROJELER .....
Tablo 45:	İÇMESUYU YATIRIM PROGRAMI: DEVAM EDEN PROJELER .....
Tablo 46:	İÇMESUYU YATIRIM PROGRAMI: YENİ PROJELER .....
Tablo 47:	KANALİZASYON YATIRIM PROGRAMI: DEVAM EDEN PROJELER ..
Tablo 48:	KANALİZASYON YATIRIM PROGRAMI: YENİ PROJELER .....
Tablo 49:	ATIKSU ARITMA YATIRIM PROGRAMI: YENİ PROJELER .....
Tablo 50:	KÖY İÇMESUYU, MEVCUT DURUM VE YATIRIM PROGRAMI .....
Tablo 51:	KÖY İÇMESULARI .....
Tablo 52:	ACİL ALTYAPI YATIRIM PROGRAMI (GAP) .....
Tablo 53:	1/1000 UYGULAMA İMAR PLANLARI YAPILACAK YERLEŞMELER
Tablo 54:	İMAR PLANI YENİLENMESİ GEREKEN YERLEŞMELER: KÜÇÜK BELEDİYELER (GAP) .....
Tablo 55:	İMAR PLANI YAPILMASI GEREKLİ YERLEŞMELER (GAP) .....
Tablo 56:	HARİTA ALIMLARI (GAP) .....
Tablo 57:	BATMAN RAFİNERİSİ MODERNİZASYONU ÖDENEK İHTİYACI ....
Tablo 58:	ORGANİZE SANAYİ BÖLGELERİ (OSB) .....
Tablo 59:	KÜÇÜK SANAYİ SİTELERİ .....
Tablo 60:	1992 YILI YATIRIM PROGRAMINDA YERALAN VE İNŞAATI DEVAM EDEN YATILI İLKÖĞRETİM BÖLGE OKULLARI (YİBO) ..
Tablo 61:	1993 YILI YATIRIM TEKLİFLERİNDE YERALAN YATILI İLKÖĞRETİM BÖLGE OKULLARI (YİBO) .....
Tablo 62:	YATILI İLKÖĞRETİM BÖLGE OKULLARI (YİBO) .....
Tablo 63:	GAP BÖLGESİNDE ÇEŞİTLİ EĞİTİM KADEMELERİNDE DERSLİK DURUMU VE 1993-1997 İHTİYAÇLARI .....
Tablo 64:	1993-1997 DÖNEMİ EK DERSLİK YATIRIM İHTİYACI .....
Tablo 65:	EĞİTİM YATIRIM PROGRAMI .....
Tablo 66:	HARRAN ÜNİVERSİTESİ FİZİKİ VE BEŞERİ YATIRIM PROGRAMI .....
Tablo 67:	DİCLE ÜNİVERSİTESİ YATIRIM PROGRAMI .....
Tablo 68:	GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ YATIRIM PROGRAMI .....
Tablo 69:	YATIRIMLARIN TÜRLERİNE GÖRE 1992 YILI BİRİM MALİYETLERİ .....
Tablo 70:	GAP YATIRIM İHTİYAÇLARININ İLLERE, YATIRIM TÜRLERİNE VE YILLARA DAĞILIMI .....
Tablo 71:	SAĞLIK SEKTÖRÜ YATIRIMLARI .....
Tablo 72:	İLLER İTİBARIYLA SAĞLIK YATIRIMLARI .....
Tablo 73:	TURİZM YATIRIM PROGRAMI (TURİZM BAKANLIĞI) .....
Tablo 74:	TURİZM YATIRIM PROGRAMI (ORMAN BAKANLIĞI) .....
Tablo 75:	KÜLTÜR YATIRIM PROGRAMI (KÜLTÜR BAKANLIĞI) .....
Tablo 76:	KENTSEL ALAN İLAVE KONUT İHTİYACI .....
Tablo 77:	KENTSEL ALAN İLAVE KONUT YATIRIM MALİYETİ .....
Tablo 78:	KIRSAL ALAN İLAVE KONUT İHTİYACI .....
Tablo 79:	KIRSAL ALAN İLAVE KONUT YATIRIM MALİYETİ .....
Tablo 80:	GAP BÖLGESİ İLAVE KENTSEL KONUTLARIN İNŞASI İÇİN GEREKLİ OLAN YILLIK ORTALAMA İSTİHDAM TALEBİ .....

Tablo 81: GAP BÖLGESİ İLAVE KIRSAL KONUTLARIN İNŞASI İÇİN GEREKLİ OLAN YILLIK ORTALAMA İSTİHDAM TALEBİ	
Tablo 82: İSKAN HİZMETLERİ	
Tablo 83: LOJMAN SİTELERİ YATIRIM PROGRAMI (M.E.B.)	
Tablo 84: LOJMAN SİTELERİ YATIRIM PROGRAMI (SAĞLIK BAKANLIĞI)	
Tablo 85: LOJMAN SİTELERİ YATIRIM PROGRAMI (TARIM VE KÖYİŞLERİ BAK.)	

EKLER

Ek Tablo 1: GAP BÖLGESİ ÖZEL KESİM KONUT YATIRIM PROGRAMI	
Ek Tablo 2: ÖZEL KESİM KONUT YATIRIMLARININ YARATACAĞI İSTİHDAM	

KISALTMALAR

- DSİ - DEVLET SU İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
KHGM - KÖY HİZMETLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
TEDGEM - TEŞKİLATLANMA VE DESTEKLEME GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
TÜGEM - TARIMSAL ÜRETİMİ GELİŞTİRME GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
TİGH - TARLA İÇİ GELİŞTİRME HİZMETLERİ
TRGM - TARIM REFORMU GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
TCK - KARAYOLLARI GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
TCDD - DEVLET DEMİRYOLLARI GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
PTT - POSTA TELGRAF TELEFON GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
TEK - TÜRKİYE ELEKTRİK KURUMU
TPAO - TÜRKİYE PETROLLERİ ANONİM ORTAKLIĞI
TSEK - TÜRKİYE SÜT ENDÜSTRİSİ KURUMU
TYUAP - TARIMSAL YAYIM ve UYGULAMALI ARAŞTIRMA PROJESİ
TZDK - TÜRKİYE ZİRAİ DONATIM KURUMU

174

1-1974 YILI PLANININ AMACI, STRATEJİSİ, KAYNAK VE YÖNTEMİ

I. BÖLGE PLANININ AMACI, STRATEJİSİ, KAYNAK VE YÖNTEMİ

1-1974 YILI PLANININ AMACI, STRATEJİSİ, KAYNAK VE YÖNTEMİ

BÖLGE PLANININ AMACI, STRATEJİSİ,
KAYNAK VE YÖNTEMİ

GİRİŞ

Güneydoğu Anadolu Bölgesi üç olguyu birlikte yaşamaktadır. Bir taraftan Cumhuriyet tarihinin en büyük yatırımları Bölge'de yapılırken, diğer yandan Bölge ekonomik ve sosyal geri kalmışlığını sürdürmekte ve büyük bir işsizlik sorunuyla karşı karşıya bulunmaktadır. Bölge'de yaşanan terör olayları Bölge'yi ülkenin gündeminde 1 numaralı sorun haline getirmiştir. Terör ilk iki olgudan bağımsız olmayıp, onlarla içiçedir. Güneydoğu Anadolu Projesi'nin (GAP'ın), Bölge ekonomisine ivme verecek yatırımlarının, özellikle tarımsal yatırımların, biran önce etkin bir şekilde devreye sokulması Bölge'nin ekonomik geri kalmışlık ve işsizlik sorunlarının çözümüne büyük katkıda bulunacak, bu da terörün ekonomik ve sosyal kaynaklarını büyük ölçüde kurutacaktır. Ayrıca GAP'ın hızla uygulanması terörü destekleyen komşu ülkeleri, Türkiye'nin GAP konusundaki iradesinin hiçbir şekilde etkilenmeyeceğini, Türkiye'nin onlar karşısında şimdiye kadar potansiyel mahiyette olan imkanlarının somutlaştığını göstererek, terörün desteklenmesinin kendi menfaatlarına aykırı olacağına ve Türkiye'ye karşı daha makul olmalarının gereğine ikna edecektir.

Bölge'nin su ve toprak kaynakları bakımından zenginliği, sorunların çözümü için büyük bir potansiyel arz etmektedir. Bölge'deki potansiyelin Bölge'yi faydalandırarak bir şekilde harekete geçirilmesi kamunun sulama, tarım, altyapı ve sosyal sektörlerdeki yatırımları zaman ve mekan itibarıyla eşgüdümlü olarak ve hızla yapmasına bağlı bulunmaktadır. Bu yatırımların yapılması, GAP'ın yarattığı imkanların sanayi ve hizmet kesimlerindeki girişimciler tarafından etkin bir şekilde ve Bölge'de değerlendirmesinin bir ön koşulu olarak görülmektedir. Ayrıca, Bölge'de orta vadede ekonomik ve sosyal alanlarda arzulanan ölçüde sonuçların alınması, yatırımların, belli kritik bir düzeyin üstünde olmasını gerektirmektedir.

Bölge Planı somut projelere dayanan beş yıllık bir kamu yatırım "hareket planı", bir program-plan, olarak hazırlanmıştır. İlke olarak makro düzeyde ve kesimsel kaynak tahsisi yapan bölge planlarından ayrılmaktadır. Hareket Planı işlevsel ilişkileri dikkate alarak yatırım faaliyetlerini zaman ve mekan itibarıyla eşgüden entegre bir plan olup, 1) neyin, 2) nerede, 3) ne zaman, 4) kim tarafından, ve 5) hangi ölçekte yapılması gerektiğini belirlemektedir. Uygulandığı takdirde hareket planının kendisi bir eşgüdümlü araçtır.

PLAN AMAÇ VE HEDEFLERİ

Hareket Planı'nın yedi temel amaç ve hedefi bulunmaktadır.

1. Bölge ekonomik hayatına ivme kazandıracak ve geliri yükseltecek yatırımların, mümkün olabilecek azami ölçüde arttırılması,
2. Bölgedeki sağlık ve eğitim hizmetlerinin, ülke ortalamalarına getirilmesi,
3. İstihdam imkanlarının arttırılması,
4. Bölge'ye nitelikli personel çekebilmek ve daha sağlıklı bir kentsel çevre yaratabilmek için, altyapının iyileştirilmesi ile Bölge kentlerinin uygar ölçülerde yaşanabilirliğinin arttırılması,
5. Kırsal kesimdeki eksik altyapının tamamlanması,
6. Bölge içi ve bölgelerarası ulaşabilirliğin arttırılması,
7. Bölge'de mevcut ve kurulması muhtemel sanayinin altyapı ihtiyacının giderilmesi,

Bu amaç ve hedefler bir bütünlük teşkil etmekte olup, birbirini tamamlayıcı niteliktedir. Örneğin, öbür hedefleri gerçekleştirmek için yapılacak yatırımlar, Bölgede'ki gerçek ve verimli istihdam imkanlarını geniş ölçüde arttıracaktır. Bölgede'ki sağlık ve eğitim imkanlarının iyileştirilmesi Bölge kentlerini daha iyi yaşanabilir hale getirecek ve yeterli nitelik ve nicelikte personel istihdamını kolaylaştıracaktır.

PLAN STRATEJİSİ

Plan on temel stratejiye dayanmaktadır.

1. Bölgedeki ekonomik hayata ivme kazandırılması, gelirin ve daha sonraki plan dönemlerinde harekete geçirilebilecek gelir arttırıcı potansiyelin yükseltilmesi için sulama ve sulamanın etkenliğini yükseltecek yatırımların arttırılması ve hızlandırılması; sulama ve sulama ile ilgili yatırımların yapımı bitmiş veya önümüzdeki plan döneminde bitecek baraj ve tünellerin kapasitelerinin kullanılabilceği alanlarda yoğunlaştırılması.
2. Kentlerde, özellikle cazibe merkezi olabilecek büyük kentlerde, altyapı yapımına ağırlık verilmesi; içme ve kullanma suyu, kanalizasyon, arıtma, katı atık ve elektrik altyapısının iyileştirilmesi, ve bu altyapının önümüzdeki 15-20 yılda gerçekleşmesi beklenen kentsel nüfus patlamasının ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde planlanıp, uygulanması.
3. Tarımsal gelişmenin uyarması beklenen sanayinin ihtiyaç duyacağı altyapının hazırlanması; bu bağlamda küçük sanayi siteleri (KSS) ve organize sanayi bölgeleri (OSB) yapımına ağırlık verilmesi; bu alanlarda devam etmekte olan yatırımların hızla bitirilmesi.

4. Eğitim ve sağlık sektörlerinde fiziki imkanların arttırılması; kırsal yerleşimlerin dağınıklığından kaynaklanan bazı problemlerin çözümü için ilköğretim ve ortaöğretimin ilk kademesinde, yatılı bölge okullarının yaygınlaştırılması; personelin lojman ihtiyaçlarının karşılanması; maaşların Bölge'de çalışmayı bir tercih nedeni olabilecek düzeye çıkarılması,
5. Bölge'nin doğu-batı ana ulaşım kanallarının iyileştirilmesi; Gaziantep-Şanlıurfa otoyolunun yapılması; Atatürk Baraj Gölü geçisinin sağlanması; Bölge içi yolların iyileştirilmesi; havaalanlarının yaygınlaştırılması,
6. Bölge'nin ihtiyaç duyacağı nitelikli personelin yetiştirilmesi için Harran Üniversitesi tesislerinin yapılması ve yurtdışında ve yurtdışında öğretim üyesi yetiştirilmesi; Bölge'nin diğer üniversitelerinin tesis ihtiyaçlarının karşılanması,
7. Birim yatırıma göre istihdam kapasitesi görece yüksek ve barajların ekonomik ömürlerini uzatacak erozyon kontrol, ağaçlandırma ve mera ıslahı çalışmalarının azami ölçüde desteklenmesi,
8. Kentlerin düzenli gelişmelerini sağlamak ve istihdam yaratmak için konut sektörünün desteklenmesi,
9. Ülkenin artan enerji ihtiyacını kendi kaynaklarından karşılamak ve dış, özellikle, komşu ülkelere karşı Türkiye'nin GAP konusundaki kararlılığını göstermek için, Fırat ve Dicle'nin su potansiyellerini değerlendirecek öbür barajların ve hidroelektrik santrallerin yapılması,
10. Tarımsal gelişmenin sanayi için yaratacağı potansiyelin Bölge içinde değerlendirilebilmesi için özel girişimcilerin, özellikle Bölge girişimcilerinin, teşvik edilmesi; girişimcilerin Bölge'deki potansiyel ve olanaklar ve kendilerinin ihtiyaç duydukları konularda bilgilendirilmeleri, ve girişimcilerin yaratılacak çeşitli mali ve fiziki imkanlarla teşvik edilmeleri için özel bir organ kurulması.

PLAN ÇALIŞMALARI: PLANIN DAYANDIĞI KAYNAK,
VERİLER VE YÖNTEMİ

Hareket Planı dört çeşit kaynaktan elde edilen bilgi ve verilere dayanmaktadır. Bunlar:

I. GAP İdaresi'nin yaptığı ve yaptırdığı çalışmalar.

1. GAP Master Planı (DPT'den devralınan çalışma)
2. GAP Bölgesel Ulaşım ve Altyapı Çalışması
3. GAP Bölgesi Tarımsal Pazarlama ve Ürün Deseni Çalışması
4. Ekonomik Kalkınma Ajansı Model Etüdü
5. GAP Agro-Endüstri Perspektif Çalışması
6. GAP Tarımsal Araştırma ve Geliştirme Projesi
7. Harran Üniversitesi için Hizmet Türlerine Göre Mekan Büyüklüklerinin ve Yatırım ihtiyaçlarının Belirlenmesi Çalışması

II. Diğer Kamu Kuruluşlarının Yaptırdıkları Özel Çalışmalar.

1. Sulama Master Planı
2. GAP Eğitim Master Planı
3. GAP Sağlık Master Planı
4. GAP İlleri Turizm Envanterleri.

III. İlgili Merkezi Kamu Kuruluşlarının ve Kamu İktisadi Teşebbüslerinin Çalışmaları.

1. 1993 yılı programları
2. Orta ve uzun vadeli, strateji, yatırım program ve planları
3. Bölge'ye yönelik özel çalışmaları
4. Türkiye 1985 Girdi-Çıktı Çalışması

IV. Valiliklerin ve yerel yöneticilerin iller ve kentlerindeki sorunları ve çözüm önerileri hakkında GAP İdaresi'ne ulaştırdıkları raporlar.

Bu öneri ve veriler, Hareket Planı'nın amaç, hedef ve stratejileri ışığında değerlendirilmiş, yatırımların, işlevsel ilişkileri, ve etkin ve üretken olabilmeleri için zaman ve mekan itibariyle eşgüdümlü olarak yürütülmelerinin gerekleri dikkate alınarak, kuruluşların önerdikleri yatırım programlarında gerekli değişiklikler, yapılmıştır.

İmar planlama ve kentsel altyapı çalışmalarına temel teşkil eden nüfus tahmin çalışmalarının yöntemi ve sonuçları Ek 1'de ayrıntılı olarak verilmiştir. İstihdam tahminlerinin yapılmasında, Türkiye 1985 Girdi-Çıktı Tablosundan ve ters matriksinden yararlanılmıştır.

KAYNAK İHTİYACI

GAP'ın entegre bir bölge kalkınma projesi olarak yürütülebilmesi ve istenilen hedeflere varılabilmesi önemli ölçüde kaynağın projeye tahsis edilmesine bağlı bulunmaktadır. Beş Yıllık Hareket Planı'nın yatırım ihtiyacı, 1992 sabit fiyatlarıyla 73.3 trilyon TL'dir. Bu ödenek ihtiyacının 1993-1997 arasında yıllar itibariyle dağılımı, sırasıyla 16.2, 15.6, 13.9, 15.1 ve 12.5 trilyon TL'dir. Bu durumda kamu yatırım ödeneklerinin en az % 15'i ile % 20'si arasında bir miktarın her yıl GAP Bölgesi'ne tahsis edilmesi gerekmektedir. Yatırımların sektörler ve yıllar itibariyle dağılımı ilgili Tablo 1'de verilmiştir.

En büyük ödenek ihtiyacı 19.0 trilyon TL ile tarım ve orman sektöründedir. Bundan sonra 18.5 trilyon TL ile enerji, 16.3 trilyon TL ile ulaştırma ve haberleşme, 6.7 trilyon TL ile eğitim ve 4.8 trilyon TL ile altyapı hizmetleri sektörü gelmektedir. Kamu konutları ve sağlık sektörleri için de önemli miktarda kaynak ayırmak gerekmektedir.

TABLO 1: GAP BÖLGESEL KAMU YATIRIM PROGRAMI, 1993-1997
(1992 Sabit Fiyatlarıyla)

(Milyon TL)

SEKTÖRLER	1993	1994	1995	1996	1997	1993-1997 TOPLAM YATIRIMI
I. TARIM VE ORMAN	3874708	4589428	3916094	3633167	2939392	18952789
A. TARIM	3620236	4327656	3658337	3333131	2574119	17513479
1. SULAMA PROJELERİ YATIRIMLARI (DSİ GN.MD. BAYINDIRLIK VE İSKAN BAK.)	2982182	3596997	2850825	2634716	1905628	13970348
2. TOPRAK VE SU KAYNAKLARINI GELİŞTİRME (KHGM. TARIM VE KÖYİŞLERİ BAK.)	27750	28250	28250	28250	28250	140750
3. TARLA İÇİ GELİŞTİRME HİZMETLERİ (KHGM. TARIM VE KÖYİŞLERİ BAK.)	187263	279009	267300	260846	259589	1254007
4. ARAŞTIRMA, EĞİTİM, KOOPERATİFÇİLİK (TEDGEM. TARIM VE KÖYİŞLERİ BAK.)	168768	163411	154517	176274	179701	842671
5. TARIMSAL YATIRIM PROGRAMI (TEDGEM. TARIM VE KÖYİŞLERİ BAK.)	63358	60990	60990	60990	63358	309686
6. HAYVAN VE BİTKİ HASTALIKLARI (KORUMA KONTROL GN.MD. TARIM VE KÖYİŞLERİ BAK.)	34393	34493	34493	34493	33593	171465
7. ARAZİ TOPLULUŞTIRMASI, KULLANIMI VE KREDİLENDİRME (TRGM. TARIM VE KÖYİŞLERİ BAK.)	101022	71506	64462	63562	50000	350552
8. TOHUMCULUK (TÜGEM. TARIM VE KÖYİŞLERİ BAK.)	17500	70000	175000	52500	35000	350000
9. TAŞLI ARAZİ İSLAHI (KHGM. TARIM VE KÖYİŞLERİ BAK.)	14000	14000	14000	14000	14000	70000
10. TARIMSAL YATIM VE ARAŞTIRMALAR (TÜGEM. TEDGEM. TARIM VE KÖYİŞLERİ BAK.)	24000	9000	8500	7500	5000	54000
B. ORMAN	254472	261772	257757	300036	365273	1439310
1. HAVZA GELİŞTİRME PROJESİ (ORMAN GN.MD. ORMAN BAK.)	132649	132797	125083	146729	177456	714714
2. HAVZA GELİŞTİRME PROJESİ (DSİ GN.MD. BAYINDIRLIK VE İSKAN BAK.)	1284	284	293	306	319	2486
3. HAVZA GELİŞTİRME PROJESİ (TEDGEM. TÜGEM. TARIM VE KÖYİŞLERİ BAK.)	20894	20361	31660	42852	67558	183325
4. HAVZA GELİŞTİRME PROJESİ (KHGM. TARIM VE KÖYİŞLERİ BAK.)	29876	36470	30587	33190	36506	166629
5. EROZYON KONTROL VE AĞAÇLANDIRMA PROGRAMI (ORMAN GN.MD. ORMAN BAK.)	69769	71860	70134	76959	83434	372156
II. ENERJİ	4443188	4535416	2826691	3185103	3470545	18460943
1. BARAJ VE HES YATIRIMLARI (DSİ GN.MD. BAYINDIRLIK VE İSKAN BAK.)	4064888	4242416	2568691	2994603	3308045	17178643
2. ELEKTRİFİKASYON YATIRIM PROGRAMI (TEK GN.MD. ENERJİ VE TABİİ KAYNAKLAR BAK.)	378300	293000	258000	190500	162500	1282300
III. ULAŞIM VE HABERLEŞME	2125519	2469425	3807591	4882963	3008839	16294337
1. KARAYOLLARI YATIRIM PROGRAMI (TCK GN.MD. BAYINDIRLIK VE İSKAN BAK.)	511185	893443	2168599	3069500	1229500	8012227
2. DEMİRYOLLARI YATIRIM PROGRAMI (TCDD GN.MD. ULAŞTIRMA BAK.)	70885	177075	264615	461010	484470	1458055
3. GAP BÖLGESEL HAVAALANI (ULAŞTIRMA BAK., GAP İDARESİ BAŞKANLIĞI)	18840	53535	57400	46082	8240	184097
4. KÖY YOLLARI (KHGM. TARIM VE KÖYİŞLERİ BAK.)	784434	787854	788484	788844	783384	3933000
5. TELEİLETİŞİM YATIRIM PROGRAMI (PTT GN.MD. ULAŞTIRMA BAK.)	600175	557518	528493	517527	503245	2706958
IV. ALTYAPI HİZMETLERİ	1319288	1274120	746038	635156	808627	4783229
1. İÇMESUYU YATIRIM PROGRAMI	510283	581427	326250	261675	520497	2200132
1.1 DEVAM EDEN PROJELER (İLLER BANKASI)	218323	150502	-	-	-	368825
1.2 DEVLET SU İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ	246760	392200	296975	230400	489222	1655572
1.3 YENİ PROJELER (İLLER BANKASI, BELEDİYELER, GAP İDARESİ BAŞKANLIĞI)	45200	38725	29275	31275	31275	175750
2. KANALİZASYON YATIRIM PROGRAMI	366850	390513	314008	266201	180600	1518172
2.1 DEVAM EDEN PROJELER (İLLER BANKASI)	162750	233913	158408	110601	25000	690672
2.2 YENİ PROJELER (İLLER BANKASI, BELEDİYELER, GAP İDARESİ BAŞKANLIĞI)	81100	84850	83850	83850	83850	417500
2.3 ATIKSU ARITMA (İLLER BANKASI, BELEDİYELER, GAP İDARESİ BAŞKANLIĞI)	123000	71750	71750	71750	71750	410000
3. KÖY İÇMESULARI (KHGM. TARIM VE KÖYİŞLERİ BAK.)	99155	105280	105780	107280	107530	525025
4. ACIL ALTYAPI (GAP İDARESİ BAŞKANLIĞI)	343000	196900	-	-	-	539900

SEKTÖRLER	1993	1994	1995	1996	1997	1993-1997 TOPLAM YATIRIMI
V. İMALAT SANAYİ VE MADENCİLİK	245243	341995	565526	735391	401204	2289359
1. BATMAN RAFİNERİSİ MODERNİZASYON PROJESİ (TÜPRAŞ A.Ş. GN.MD.)	11200	19600	311900	565900	333400	1242000
2. ORGANİZE SANAYİ BÖLGELERİ (KÜÇ.SAN.SAN.BÖLG.VE SİT.GN.MD.SANAYİ VETİC. BAK.)	66245	66245	66245	66845	32425	298005
3. KÜÇÜK SANAYİ SİTELERİ (KÜÇÜK SANATLAR, SANAYİ BÖLGELERİ VE SİTELERİ GN.MD. SANAYİ VE TİCARET BAK.)	167798	256150	187381	102646	35379	749354
VI. EĞİTİM	3087491	1072442	860092	857766	842762	6720553
1. EĞİTİM YATIRIM PROGRAMI (MİLLİ EĞİTİM BAK.)	2907610	586956	351377	367842	397423	4611208
2. HARRAN ÜNİVERSİTESİ (YÖK BAŞKANLIĞI)	36331	169089	219026	260088	220792	905326
2. DİCLE ÜNİVERSİTESİ (YÖK BAŞKANLIĞI)	70550	276347	258689	203336	213547	1022469
3. GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ (YÖK BAŞKANLIĞI)	73000	40050	31000	26500	11000	181550
VII. SAĞLIK	356856	496570	346461	318070	222703	1740660
1. SAĞLIK SEKTÖRÜ YATIRIMLARI (SAĞLIK BAK.)	356856	496570	346461	318070	222703	1740660
VIII. TURİZM	53776	56533	57267	62496	67626	297698
1. TURİZM FAALİYETLERİ YATIRIM PROGRAMI (TURİZM BAK.)	52500	54600	54200	58200	62200	281700
2. TURİZM YATIRIM PROGRAMI (ORMAN GN.MD. ORMAN BAK.)	1276	1933	3067	4296	5426	15998
IX. KÜLTÜR	40150	44300	39500	19500	17000	160450
1. KÜLTÜR YATIRIM PROGRAMI (KÜLTÜR BAKANLIĞI)	40150	44300	39500	19500	17000	160450
X. KONUT	616130	722880	767380	724830	721430	3552650
1. İSKAN HİZMETLERİ (KHGM. TARIM VE KÖYİŞLERİ BAK.)	98630	33480	77080	33480	27980	270650
2. LOJMAN SİTELERİ YATIRIM PROGRAMI	517500	689400	690300	691350	693450	3282000
2.1 MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI	199500	581850	582300	582600	584400	2530650
2.2 SAĞLIK BAKANLIĞI	223200	59850	60150	60750	60750	464700
2.3 TARIM VE KÖYİŞLERİ BAKANLIĞI	94800	47700	47850	48000	48300	286650
XI. GAP BÖLGESİ KAMU YATIRIMLARI GENEL TOPLAMI	16162349	15603109	13932640	15054442	12500128	73252668

İSTİHDAM

Bölge'de programlanan yatırımların gerçekleştirilmesi önemli ölçüde istihdam yaratacaktır. Tablo 2'de, kamunun yapacağı yatırımların istihdam etkisi verilmektedir. Tablo'da istihdam, iki kategoride irdelenmiştir: doğrudan istihdam ve dolaylı istihdam. Bu iki kategori birlikte toplam istihdamı teşkil etmektedir. Doğrudan istihdam bir yatırımın gerçekleşmesi için, yatırımın yapıldığı yerde ve sektörde istihdam edilmesi gerekenlerin toplamıdır. Dolaylı istihdam ise yatırımın çarpan etkileri, sektörlerarası girdi-çıkıtı ilişkileri nedeniyle yaratılan, ve zamanlama olarak yatırımla eş zamanlı olabileceği gibi yatırıma gerekli girdiler için yapılan harcamalardan önce başlayabilen ve yatırım bittikten sonra da devam edebilen istihdamdır. GAP Bölgesi'nin sınıai yapısı gözönüne alındığında, yatırımlar için gerekli girdilerin önemli bir kısmı Bölge dışından geleceğinden dolayı istihdamın daha çok Bölge dışında gerçekleşmesi oldukça muhtemeldir. Bölge'de sanayi geliştikçe dolaylı istihdam da giderek yükselen oranlarda Bölge'de gerçekleşecektir.

Tablo 2'de verilen istihdam rakamları sektörlerde yatırımların, gerçekleşmeleri aşamasında ortaya çıkan istihdam hacmini vermektedir. Yatırımlar gerçekleştirildikten sonra, bu yatırımlar sonucu artan üretimin yaratacağı istihdam bu rakamlara dahil değildir. İstihdam hacmi adam-ay cinsinden verilmiştir. Programlanan yatırımlarla her yıl 1.5 milyonla 1.9 milyon adam-ay arası istihdam gerçekleşecektir. Yatırımların daha çok mevsimlik işçi kullandığı gözönüne alınırsa, her yıl yaklaşık 150-200 bin kişiye kamu yatırımlarında istihdam sağlanmış olacaktır. Bu boyutta istihdamın Bölge'deki işsizlik sorununun çözümüne ve Bölge ekonomisinin canlanmasına büyük bir katkı sağlayacağı açıktır.

SEKTÖRLER	1993			1994			1995			1996			1997			1993 - 1997 Toplamı-		
	Dogrudan	Dolayli	Toplam	Dogrudan	Dolayli	Toplam	Dogrudan	Dolayli	Toplam	Dogrudan	Dolayli	Toplam	Dogrudan	Dolayli	Toplam	Dogrudan	Dolayli	Toplam
1-A TARIM	341.0	99.6	440.7	386.3	112.9	499.1	349.3	102.0	451.3	323.8	94.6	418.4	261.5	76.4	337.8	1.661.8	485.6	2.147.4
1-B ORMAN	22.9	0.0	22.9	23.6	0.0	23.6	23.2	0.0	23.2	27.0	0.0	27.0	32.9	0.0	32.9	129.5	0.0	129.5
2- ENERJİ	399.8	114.6	514.3	408.1	119.2	527.3	294.3	74.3	328.6	286.6	83.7	370.3	312.3	91.2	403.5	1.661.0	483.1	2.144.1
3- ULASIM HABERLESME	191.2	55.9	247.1	222.2	64.9	287.1	342.6	100.1	442.7	439.4	128.4	567.7	312.3	79.1	391.4	1,507.6	428.4	1,936.0
4- ALTYAPI HIZMETLERİ	118.8	34.7	153.5	114.6	33.5	148.1	67.1	19.6	86.7	57.1	16.7	73.8	72.8	21.3	94.0	430.4	125.8	556.2
5- İMALAT SANAYİ VE MADENCİLİK	22.1	6.4	28.5	30.8	9.0	39.8	50.9	14.9	65.7	20.3	19.3	39.7	9.3	10.5	19.8	133.3	60.2	193.5
6- EĞİTİM	277.6	81.2	358.8	96.5	28.2	124.7	77.4	22.6	100.0	77.2	22.5	99.7	75.8	22.2	98.0	604.7	176.7	781.3
7- SAĞLIK	32.1	9.4	41.5	44.7	13.1	57.7	31.2	9.1	40.3	28.6	8.4	37.0	20.0	5.9	25.9	156.6	45.8	202.4
8- TURİZM	4.8	1.4	6.3	5.1	1.5	6.6	5.2	1.5	6.7	5.6	1.6	7.3	6.1	1.8	7.9	26.8	7.8	34.6
9- KÜLTÜR	3.6	1.1	4.7	4.0	1.2	5.1	3.6	1.0	4.6	1.8	0.5	2.3	1.5	0.4	2.0	14.4	4.2	18.6
10- KONUT	55.4	16.2	71.6	65.0	19.0	84.0	69.0	20.2	89.2	65.2	19.1	84.3	64.9	19.0	83.9	319.7	93.4	413.0
1. BAF KAMU YAT. GENEL TOPLAMI	1,465.6	420.5	1,886.0	1,400.8	402.4	1,803.2	1,273.7	365.4	1,639.0	1,332.6	394.9	1,727.5	1,169.3	327.7	1,497.0	6,645.9	1,910.8	8,556.7

İzmir ilinde bulunan 12 ilçe ve 1 ilçe merkezi olmak üzere toplam 13 ilçe ve 1 ilçe merkezi bulunmaktadır. İlçe ve ilçe merkezleri aşağıdaki gibidir:

İzmir, Balçova, Buca, Çiğli, Dursunbey, Karabağlar, Karşıyaka, Kemalpaşa, Kula, Marmaris, Menemen, Narlıdere, Seferihisar, Sığirci, Turgutlu, Urla, Zeytinliköy.

İlçe ve İlçe Merkezleri

İzmir ilinde bulunan 12 ilçe ve 1 ilçe merkezi olmak üzere toplam 13 ilçe ve 1 ilçe merkezi bulunmaktadır. İlçe ve ilçe merkezleri aşağıdaki gibidir:

İzmir, Balçova, Buca, Çiğli, Dursunbey, Karabağlar, Karşıyaka, Kemalpaşa, Kula, Marmaris, Menemen, Narlıdere, Seferihisar, Sığirci, Turgutlu, Urla, Zeytinliköy.

II. BÖLGE'DE MEVCUT DURUM

İlçe	Alan (km ²)	Nüfus (1954)
İzmir	1.100	100.000
Balçova	1.200	15.000
Buca	1.300	20.000
Çiğli	1.400	18.000
Dursunbey	1.500	12.000
Karabağlar	1.600	10.000
Karşıyaka	1.700	25.000
Kemalpaşa	1.800	14.000
Kula	1.900	8.000
Marmaris	2.000	6.000
Menemen	2.100	4.000
Narlıdere	2.200	3.000
Seferihisar	2.300	2.000
Sığirci	2.400	1.000
Turgutlu	2.500	1.500
Urla	2.600	1.200
Zeytinliköy	2.700	1.000

İzmir ilinde bulunan 12 ilçe ve 1 ilçe merkezi olmak üzere toplam 13 ilçe ve 1 ilçe merkezi bulunmaktadır. İlçe ve ilçe merkezleri aşağıdaki gibidir:

İzmir, Balçova, Buca, Çiğli, Dursunbey, Karabağlar, Karşıyaka, Kemalpaşa, Kula, Marmaris, Menemen, Narlıdere, Seferihisar, Sığirci, Turgutlu, Urla, Zeytinliköy.

BÖLGE'DE MEVCUT DURUM

enerji üretimi ve sulama amaçlı 13 projeden oluşan GAP, yapılması öngörülen 22 baraj ve 19 hidroelektrik santralının tamamlanması ile yaklaşık 27 milyar kw-saatlik bir elektrik üretimini ve 1.7 milyon hektarlık bir alanın sulanmasını sağlayacak dev bir proje olarak, sadece Bölge'nin değil, tüm Türkiye'nin kalkınmasında önemli bir rol oynayacaktır. Halen Bölge tüm sektörler itibariyle, ülkenin diğer bölgelerine görece geri bir durumdadır. Bölge'de enerji üretimi ve sulama yanında yapılması gerekenler konusunda ancak bugünkü durum gözönüne alındığında gerçekçi bir fikir oluşturulabilir. Aşağıda Bölge'nin mevcut durumu özet olarak verilmiştir. Mevcut durum, aynı zamanda, Beş Yıllık Hareket Planı'nın da başlangıç noktasıdır.

1. PROJE BÖLGESİNİN ÖZELLİKLERİ

1. Alan:

GAP alanı, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yer alan Adıyaman, Batman, Diyarbakır, Gaziantep, Mardin, Siirt, Şanlıurfa ve Şırnak illerini (8 ili) kapsamaktadır. Proje alanı, yaklaşık 75.000 km²'lik yüzölçümü ile, Türkiye yüzölçümünün % 9.7'sini oluşturmaktadır. GAP Bölgesi alanının Türkiye ve bazı başka ülkelerin alanları ile karşılaştırılması aşağıdaki tabloda verilmektedir:

TABLO 3: GAP BÖLGESİ ALANININ TÜRKİYE VE DİĞER BAZI ÜLKELERİN ALANLARI İLE KARŞILAŞTIRILMASI

Ülkeler	Alan (km ²)	GAP Alanı (%)
- GAP Bölgesi	75358	100.0
- Türkiye	779452	9.7
- İngiltere	224820	30.0
- Hollanda	41508	176.0
- Belçika	30519	239.0
- Avusturya	83855	87.0

2. Nüfus:

GAP Bölgesi'nin nüfusu, 1990 sayım sonuçlarına göre 5.16 milyon'dur. Bu rakam toplam ülke nüfusunun % 9,1'ini oluşturmaktadır. Ortalama nüfus yoğunluğu, GAP Bölgesi'nde 68.45 kişi/km² ve Türkiye'de 73 kişi/km²'dir. GAP Bölgesi'ndeki nüfus artış hızı Türkiye ortalamasının üzerindedir.

Bölge nüfusunun yaş gruplarına göre dağılımı incelendiğinde, ekonomik olarak aktif nüfus oranının % 47, 15 yaşından küçük olan nüfus oranının % 50 ve 65 ve daha yukarı yaş oranını % 3 olduğu görülmektedir. Bu rakamlar, Bölge'de bağımlılık oranının yüksek olduğunu göstermektedir. 1990 nüfus sayımına göre, Bölge nüfusunun % 50.5'i kent merkezlerinde yaşamaktadır. Bölge'de, kırsal kesimde doğum oranı daha yüksektir, fakat göç almaları nedeniyle, kentsel merkezlerin nüfusları daha hızlı artmaktadır.

GAP Bölgesi nüfusunun Türkiye ve bazı başka ülkelerin nüfusları ile karşılaştırılması aşağıdaki tabloda verilmektedir:

TABLO 4. GAP BÖLGESİ NÜFUSUNUN TÜRKİYE VE DİĞER BAZI ÜLKE NÜFUSLARI İLE KARŞILAŞTIRILMASI

Ülkeler	Nüfus (1000)	GAP Nüfusu (%)
- GAP Bölgesi	5158	100.00
- Türkiye	56969	9.10
- İngiltere	56807	9.08
- Hollanda	14484	35.68
- Belçika	9869	52.26
- Avusturya	7555	68.41

3. İklim:

Bölge'de kara iklimi hakimdir, kuru ve sıcak bir yaz ve soğuk ve yağışlı bir kış olmak üzere iki belirgin mevsim yaşanır. Ancak Bölge'nin batı kesimleri, bir ölçüde Akdeniz ikliminden etkilenir. En fazla yağmur, Aralık-Mayıs ayları arasında düşer.

Bölge'de yıllık ortalama nem oranı yaklaşık % 50 olup, yaz aylarında bu miktar % 25-30, kış aylarında ise % 70-80 arasında değişir.

Çeşitli istasyonlarda gözlenen yıllık yüzey buharlaşması 2.424 mm (Cizre) ile 1.470 mm (Gaziantep) arasındadır.

4. Toprak ve Su Kaynakları:

Türkiye'nin ekonomik olarak sulanabilir toplam tarım alanı 8.5 milyon hektardır. Bu miktarın 1.7 milyon hektarı, % 20'si, GAP Bölgesi'ndedir. Bir başka deyişle, Bölge'nin % 42.2'sine tekabül eden 3.1 milyon hektarlık tarım alanının % 54'lük bir kısmı sulanabilir özelliktedir. Bu oran, Türkiye genelindeki % 31'lik oran dikkate alındığında, Bölge'nin sulama bakımından sahip olduğu büyük potansiyeli ortaya koymaktadır. Fırat ve Dicle nehirleri % 17 ve % 11'lik oranları ile Türkiye toplam su potansiyelinin % 28 gibi çok önemli bir kısmına sahiptirler. Bölge'de halen yaklaşık 120 000 hektarlık bir alan sulanabilmektedir.

5. Arazi Kullanımı:

GAP Bölgesi, genelde Fırat ve Dicle havzaları ve Yukarı Mezopotamya ovaları ile bunları kuzey ve doğudan çevreleyen dağlardan oluşmaktadır. Bölge'nin mevcut arazi kullanım durumu aşağıdaki tabloda verilmiştir:

TABLO 5: GAP BÖLGESİ ARAZİ KULLANIMI (*)

	Toplam Alan (ha)	%
1- İşlenen Arazi	3 081 170	42.2
a) Kuru tarım alanı	2 628 703	
b) Sulu tarım alanı	120 740	
c) Bağ-bahçe	251 627	
d) Diğer	80 074	
2- Çayır-Mera	2 427 229	33.9
a) Çayır	587	
b) Mera	2 426 642	
3- Orman ve Koruluk	1 493 327	20.5
a) Orman	60 401	
b) Koru	1 423 926	
4- Yerleşim Alanları	25 561	0.4
5- Diğer	368 304	3.0
T O P L A M	7 295 624	100.0

(*) Eski 6 il itibariyle

Kaynak: DİE, Tarımsal Yapı ve Üretim, 1986.

6. Tarımsal Üretim:

Bölge'nin ekonomik olarak aktif nüfusunun yaklaşık % 70'i, tarımla uğraşmaktadır. Ancak, tarım sektörünün Bölge'ye sağladığı katma değer payı % 44'dür. Bölge'nin en önemli ekonomik faaliyet alanı olan tarım sektöründe halen geleneksel tarım yöntemlerinin kullanılması, tarımsal eğitimin düşüklüğü, gübre, tohum, ilaç ve alet-ekipman gibi tarımsal girdilerin yetersiz kullanımı, arazi parçalılığı ve pazar problemleri verimliliği olumsuz yönde etkilemektedir.

Halen, kuru tarım alanlarının hakim olduğu Bölge, suyun kısıtlayıcı etkisi dışında, toprak özellikleri ve ekolojik koşulların uygunluğu yönünden, tarımsal üretim potansiyeli yüksek olan bir yapıya sahiptir.

Bölge'nin ekonomik değere sahip belli başlı ürünleri buğday, arpa, mercimek, nohut ve susam gibi tarla bitkileri ile antepfıstığı ve bağ plantasyonlarıdır. Bölge'nin tarımsal üretim miktarları ile Türkiye üretimi içerisindeki payı aşağıda verilmiştir.

TABLO 6: BÖLGE'NİN TARIMSAL ÜRETİMİNİN TÜRKİYE GENELİNDEKİ YERİ
(GAP BÖLGESİ 6 ESKİ İL İTİBARIYLA)

Ürünler	Türkiye Üretimi (000 ton)	Bölge Üretimi (000 ton)	Bölge'nin Payı (%)
Buğday	19000	1882	9.9
Arpa	7000	1072	15.3
Mısır	2300	13	0.6
Nohut	165	6	3.5
Çeltik	630	117	18.6
Mercimek	850	646	76.0
Fiğ	170		0.1
Adi Fiğ	16	1	8.1
Pamuk	1346	177	13.2
Susam	45	19	41.6
Darı	15	6	39.3
Fasulye	170	3	1.6
Şeker Pancarı	10662	8	0.1
Ayçiçeği	940	6	0.6
Tütün	170	15	9.0
Antep Fıstığı	30	28	92.3
Nar	35	10	28.3
Üzüm	3000	654	21.3
İncir	370	8	2.2
Zeytin	1010	39	3.8
Kayısı	300	6	1.9
Armut	172	5	3.1
Sebze	14823	1119	7.5
Süt	6192	409	6.6
Et	677	65	9.6

Kaynak: DİE, Tarımsal Yapı ve Üretim, 1986.

GAP'ın uygulanmasıyla, Bölge'deki toprak ve su kaynaklarının harekete geçirilmesi ve bu proje kapsamında yukarıda belirtilen problemlerin giderilmesi, Bölge'de mevcut büyük tarımsal potansiyelin değerlendirilmesini sağlayacaktır.

Proje çerçevesinde sulamaya açılacak geniş tarım alanlarında, gerek tarımsal üretim kompozisyonu, gerek üretim miktarlarında çok büyük değişiklikler olacağı şüphesizdir. Halen Bölge'de uygulanmakta olan buğday, arpa, mercimek ve nadasa dayalı geleneksel tarım sistemi terkedilerek, yılda 2-3 ürün alınabilecek ve pamuk, soya, mısır, ayçiçeği, yonca, fiğ ve sebze gibi ürünler ürün desenine girecektir.

Sulamanın gerçekleşmesiyle Bölge'de uygulanması muhtemel ürün deseni aşağıdaki Tablo'da verilmiştir:

TABLO 7: GAP BÖLGESİ'NDE MEVCUT VE MUHTEMEL ÜRÜN DESENİ

	Mevcut (%)	Muhtemel (%)
Buğday	36	25
Arpa	19	15
Mercimek + Kuru Fasulye	13.2	8
Pamuk	2.7	25
Kışlık Sebzeler	-	2
Çok Yıllıklar	9.2	20
Soya	-	10
Mısır ve Yem Bitkileri	0.2	8
Yerfıstığı	-	5
Ayçiçeği	0.2	5
Susam	1.6	5
Sebzeler	2.2	6
Diğerleri	4.5	-
Nadas	11.2	-
Ürün Yoğunluğu	100.0	134

Kaynak: GAP Master Plan Çalışması, 1989.

II. ALTYAPI VE SOSYAL SEKTÖRLERDE DURUM

1. Kentsel Altyapı:

GAP kapsamında 8 il, 64 ilçe ve 68 adet kasaba belediyesi olmak üzere toplam 140 belediye bulunmaktadır. Bu beldelerde, mevcut altyapının iyileştirilmesi ile, muhtemel nüfus artışına yeterli olacak altyapılı kentsel yerleşme alanlarının düzenlenmesi, projenin en önemli amaçlarından birisidir.

Bölge belediyelerinde altyapı hizmetlerinden harita ve imar planı konusunda büyük ölçüde bir sorun bulunmamaktadır. İçmesuyu ve kanalizasyon sektörlerinde durum oldukça farklıdır. Bölge beldelerinin sadece 15 tanesinde yeterli içmesuyu ve sadece 3 tanesinde yeterli kanalizasyon şebekesi bulunmaktadır.

2. Kırsal Altyapı:

GAP Bölgesi'nde bugün 3617 köy ve 5034 köy bağılısı yerleşme birimi bulunmaktadır. Kırsal yerleşmelerde elektrik ve telefon konusunda önemli bir problem bulunmamaktadır. Ancak özellikle içmesuyu hususunda Bölge'deki kırsal altyapı oldukça yetersizdir. Bölge'deki kırsal yerleşmelerin içmesuyu ve elektrik altyapı durumu aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

TABLE 8: GAP BÖLGESİ KÖY ELEKTRİFİKASYONU VE İÇMESUYU DURUMU (1992)

Altyapı Durumu	Toplam (%)
Elektrikli Köy	99
Suyu Yeterli Köy	43
Suyu Yetersiz Köy	18
Susuz Köy	39

3. Eğitim:

GAP Bölgesi'nde eğitim, en az diğer sektörler kadar önemlidir. Bölge'de okur-yazarlık oranı ilden ile farklılık göstermekle birlikte % 47 ile % 71 arasında değişmektedir (1985). Bu oran 1990 yılında % 80'lere ulaşmışsa da Türkiye ortalamasının altındadır.

Okullaşma oranları ilkokul düzeyinde % 79, ortaokul düzeyinde % 33, lise düzeyinde % 18, mesleki teknik eğitimde % 32'dir. Gaziantep, Bölge'de okullaşmanın en yüksek olduğu ildir.

1985-1986 ve 1989-1990 dönemleri karşılaştırıldığında, okul sayıları % 31'le en çok Şanlıurfa ilinde artmıştır. Okul sayılarında tüm Bölge'de gözlenen artışa paralel olarak öğretmen sayıları da artış göstermiş, ancak öğrenci sayısındaki artış, oran olarak okul sayısındaki artışın gerisinde kalmıştır. Öğrenci sayısındaki artış, yine de Türkiye ortalamasının üzerindedir. Öğretmen başına düşen öğrenci sayılarına bakıldığında, tüm illerin, Türkiye ortalamasının gerisinde kaldığı görülür.

Ayrıca, Bölge'de 3 Üniversite'ye bağlı 22 Fakülte ve Yüksek Okul bulunmaktadır.

GAP Bölgesi ve Türkiye genelindeki okullaşma oranları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

TABLE 9: TÜRKİYE VE GAP BÖLGESİ OKULLAŞMA ORANLARI (1990)

Okul Türü	GAP Bölgesi (%)	Türkiye (%)
İlkokul	79	96
Ortaokul	33	60
Lise (genel)	18	25
Yüksek Okul	3	12

4. Sağlık:

1990 nüfus sayımı sonuçları, Bölge'de büyük yerleşim yerlerinin küçük yerleşim yerlerine oranla gittikçe daha fazla önem kazandığını ortaya koymuştur. 2005 yılı itibariyle büyük kentlerin nüfusu, kırsal alan nüfusunun 2 katına ulaşacak, bu da, en başta sağlık olmak üzere, sosyal hizmetlerdeki iş gücünün kentlerde yoğunlaştırılmasını gerektirecektir.

Bölgelerarası dengesizlik, diğer sektörlerde olduğu gibi sağlık sektöründe de görülmektedir.

Bölge'de 2'si üniversite hastanesi olmak üzere 55 hastane mevcuttur. Gaziantep'te 10, Diyarbakır'da ise 14 adet hastane vardır. Yatak sayısı ve Üniversite hastanesi olması nedeniyle, Diyarbakır sağlık hizmetleri bakımından en önde gelen ildir.

Bölge'de bulunan hastaneler esas itibariyle devlet hastaneleridir. Yalnızca Diyarbakır, Gaziantep, Şanlıurfa ve Batman illerinde SSK hastaneleri, Diyarbakır'da bir ve Gaziantep'te üç adet olmak üzere dört özel hastane mevcuttur.

Bölge'de toplam yatak sayısı 5988, yatak başına düşen nüfus ise 861 kişidir. Bölge'nin sağlık göstergeleri itibariyle durumu aşağıdaki tabloda özetlenmiştir.

TABLO 10: GAP BÖLGESİ VE TÜRKİYE SAĞLIK GÖSTERGELERİ (1990)

Gösterge	GAP Bölgesi	Türkiye
Kişi/yatak	861	409
Kişi/hekim	4870	2326
Kişi/hemşire-ebe	1298	751

III. SU KAYNAKLARINI GELİŞTİRME PROJELERİ

GAP kapsamında 13 proje paketi halinde, 22 baraj ve 19 hidroelektrik santrali yapımı öngörülmüştür. Bunlardan bir bölümünün inşaatı tamamlanmış, bir bölümünün inşaatı devam etmekte ve bir bölümünün inşaatı henüz başlamamıştır.

Tamamlanan ve inşa halindeki su kaynakları projelerinin Temmuz 1992 itibariyle durumları aşağıdaki tabloda verilmektedir.

TABLO 11: İNŞA HALİNDEKİ GAP SU KAYNAKLARI PROJELERİ
FİZİKİ GERÇEKLEŞMELERİ (TEMMUZ 1992)

Proje Adı	Fiziki Gerçekleşme (%)
Karakaya Projesi	100
Hancağız Barajı	100
Hancağız Sulaması	100
Hacıhıdır Barajı	100
Atatürk Barajı HES	98
Şanlıurfa Tüneli	87
Şanlıurfa Sulaması I	83
Hacıhıdır Sulaması	99
Şanlıurfa Sulaması II	25
Harran Sulaması I	65
Derik-Dumluca Barajı	91
Dicle Barajı HES	25
Garzan-Kozluk Sulaması	69
Çınar-Göksu Barajı	92
Batman Barajı	82
Kralkızı Barajı HES	81
Derik Dumulca Sulaması	48
Kralkızı-Dicle İsalesi	36

IV. SEKTÖREL YAPI

1. GSBH'nın Sektörel Dağılımı:

GAP Bölgesi'nde, tarım sektörü hakim üretim sektörüdür ve Bölge'nin GSBH'daki payı yaklaşık % 40'tır. Tarım Sektöründe Bölge, Türkiye'nin tarımsal katma değerine % 9.0 katkıda bulunmaktadır.

1986 yılı itibariyle Bölge'nin gayrisafi bölgesel hasılasının (GSBH) Türkiye'nin gayri safi yurtiçi hasılası ile karşılaştırılması aşağıdaki tabloda verilmektedir.

TABLO 12: GAYRİ SAFİ YURTIÇİ HASILADAKİ SEKTÖREL PAYLAR:
GAP BÖLGESİ VE TÜRKİYE

Sektörler	GSBH İçindeki	GSYİH İçindeki	GAP'ın Türkiye İçindeki
	Payı (%)	Payı, (%)	
	GAP	TÜRKİYE	Payı (%)
Tarım	39.6	18.6	9.0
Sanayi	15.7	32.7	2.0
Hizmetler	44.7	48.7	4.0

Kaynak: İSO, "Türkiye GSYİH'nın İller İtibariyle Dağılımı, 1979-1986", Araştırma Dairesi, Yayın No: 1988/8.

2. Kişi Başına GSBH:

GAP Master Planı çalışmaları sırasında elde edilen bulgulara göre, 1985 yılında Bölge'de kişi başına düşen GSBH, Türkiye'nin kişi başına GSYİH'nin (1 822 000 TL) sadece % 47'sine tekabül eden 862 000.-TL'dir.

İdaremizce 1990 yılı için yapılan bir çalışmada, 1986'ya kıyasla, Bölge'nin gerek GSBH'nin GSYİH içindeki payında, gerekse kişi başına düşen bölgesel gelirden düşüşler olduğu kanısına varılmıştır.

V. KURUMSAL YAPI

Güneydoğu Anadolu'nun sahip olduğu gelişme potansiyelini yukarıda verilen rakamlar açıkça göstermektedir. Bölge'nin ve dolayısıyla Proje'nin sahip olduğu potansiyel uzun süre önce tespit edilmiş ve konunun çok yönlü bir kalkınma projesi şeklinde ele alınmasının gerekliliğine kalkınma plan ve programlarında sürekli olarak değinilmiştir. Ancak konunun sulama ve enerji dışındaki diğer yönlerini ele almak, yakın geçmişe kadar mümkün olmamıştır. Devlet Planlama Teşkilatı, 1986 yılında Güneydoğu Anadolu'nun çok yönlü kalkınmasını sağlayacak strateji ve planların hazırlanması amacıyla, çalışmalara başlamıştır. Gerçekte, Bakanlıklar ve diğer kamu kuruluşları, kendi sorumluluk alanlarıyla ilgili konularda çeşitli çalışmalar yapmakta ve yeni yatırım konuları geliştirmeye çalışmaktaydılar. Ancak, Güneydoğu Anadolu'da çok büyük sahaların sulamaya açılmasıyla başlayacak büyük değişim, Bölge ekonomisinin bütün sektörlerini etkileyecektir. İlk aşamada Bölge ekonomisinin tarım-dışı sektörlerinin tarımsal üretimdeki artıştan doğrudan etkilenmesiyle başlayacak olan değişim, ikinci aşamada tarım-dışı sektörlerin birbirlerinden etkilenmeleriyle çok değişik boyutlar kazanacaktır. Sulamayla başlayacak olan bu zincirleme reaksiyon bir yandan çok değişik konularda geniş yatırım ve gelişme imkanları yaratırken, diğer yandan da sosyal ve fiziki altyapıda önemli darboğazlar yaratacaktır. Bu darboğazların giderilmesi için, birçok sektörde yeni yatırımların yapılması gerekecektir. İşte, sözü edilen bu sektörlerarası karşılıklı etkileşimden dolayı her bakanlığın veya kamu kuruluşunun diğer kuruluşlardan bağımsız olarak kendi konusunda yapacağı hazırlıklarla Güneydoğu Anadolu'nun kalkınmasını sağlayacak, kendi içinde tutarlı bir projeler bütünü oluşturulması imkansız hale gelmekte ve sonuç olarak bütün bu konuların entegre bir yaklaşımla ele alınması gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Bu gerekliliği dikkate alan DPT, bünyesinde 1986 yılında bir işbölümü yaparak Müsteşarlık Araştırma Grubu (MAG) Başkanlığı'na Güneydoğu Anadolu Projesi'nin yürütülmesi sorumluluğunu vermiştir. Ayrıca DPT bünyesindeki bütün Başkanlıkların temsilcilerinden oluşan bir "Planlama Danışma Koordinasyon Grubu"

kurulmuştur. Böylece GAP'ın hazırlık çalışmaları sırasında DPT bünyesindeki bütün birimlerin görüş ve eleştirilerinden yararlanma imkanı yaratılmıştır. Diğer yandan, MAG bünyesinde bir proje koordinatörü atanarak, bu kordinatöre bağlı bir proje ekibi oluşturulmuştur.

GAP'la ilgili olarak dikkate alınması gereken en önemli hususlardan biri zaman faktörüdür. Proje kapsamındaki sulama ve enerji yatırımlarının bir kısmına (Atatürk Barajı, Şanlıurfa Tüneli, Şanlıurfa-Harran Sulaması, Dicle-Kralkızı Barajı ve sulaması vb.) başlanmış ve gerçekleştirilmeleri yolunda büyük mesafe katedilmiş olup, 1993 yılından itibaren Şanlıurfa ve

Harran ovalarında sulamaya başlanması öngörülmektedir. Bunu diğer sulama alanları izleyecektir. Dolayısıyla, önümüzdeki beş yıl içinde planlama çalışmalarının ve uygulamayla ilgili hazırlıkların, tamamlanmış olması gerekmektedir.

Güneydoğu Anadolu Projesi'nin hazırlanmasında, gerek konunun entegre bir yaklaşımla ele alınması zorunluluğu ve gerekse zamanın sınırlı olması dikkate alınarak, benzer projelerde tecrübe sahibi olmuş yerli ve yabancı danışmanlık firmalarından yararlanılması uygun görülmüştür. Projenin, ekonominin bütün sektörlerini kapsamaması, farklı disiplinlerde uzmanlaşmış firmaların birarada çalıştırılmasını ve bunların aynı amaca hizmet edecek şekilde yönlendirilmesini ve bu doğrultuda yönetilmesini gerektirmiştir. Bu husus gözönünde tutularak, DPT bünyesinde projenin genel müşavirlik hizmetleri için ayrı bir ekip oluşturulması kararlaştırılmış ve bunun sonucunda Proje Yönetim Birimi (PYB) kurulmuştur. PYB, Merkez Bürosu Şanlıurfa'da ve İrtibat Bürosu Ankara'da olmak üzere 1989 yılı sonuna kadar çalışmalarını sürdürmüştür. Değişik disiplinlerden uzmanların çalıştığı PYB, Güneydoğu Anadolu Projesi kapsamında yapılması gereken planlama, programlama, bütçeleme, proje hazırlama, kurumsal düzenleme ve finansman temini faaliyetlerinin içerik olarak belirlenmesi ve bu faaliyetler kapsamında yapılması gerekli bulunan çalışmalardan, danışmanlık firmaları tarafından gerçekleştirilmesi uygun olanların ayrıntılı iş tanımları ile ihale belgelerinin hazırlanması, ihale edilen işi yüklenen firmaların kontrolü ve firmalararası koordinasyonun sağlanması görevlerini, yerine getirmekle yükümlü olmuştur.

Güneydoğu Anadolu Projesi'nin Bölge Kalkınma felsefesi içinde değerlendirilmesi amacıyla Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin mevcut ekonomik ve sosyal yapısını ortaya koymak, Bölge'nin gelişme potansiyelini tespit etmek ve bugünkü yapı dikkate alınarak kalkınma strateji ve politikaları ile proje önceliklerini geliştirmek, yürütülmekte olan veya planlanan projelerin etkin ve tutarlı bir şekilde yürütülmesini sağlayacak ve projelerarası uyum ve entegrasyonu gerçekleştirecek bir "Proje Yönetim Sistemini" geliştirmek amacıyla, 1988 yılında GAP Master Plan çalışması başlatılmıştır. 1989 Ağustos ayında tamamlanan çalışma sonuçları, ilgili kuruluşlar tarafından değerlendirilmiş ve son

hali ile hükümete takdim edilmiştir. Önerilen birkaç alternatifli Proje Yönetim Sistemi hükümetçe değerlendirilerek, Güneydoğu Anadolu Projesinin yönetiminden sorumlu olacak yeni bir teşkilatın kurulması kararlaştırılmıştır.

3.1 Güneydoğu Anadolu Projesi Bölge Kalkınma İdaresi Teşkilatı (Yapısı, Görevleri, Yetki ve Sorumlulukları):

Güneydoğu Anadolu Projesi Bölge Kalkınma İdaresi Teşkilatı, 06 Kasım 1989 tarihli ve 20334 sayılı Resmî Gazete'de yayınlanan 388 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile kurulmuştur. Güneydoğu Anadolu Projesi Yüksek Kurulu ile Güneydoğu Anadolu Projesi Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı (GAP İdaresi)'nden oluşmaktadır. GAP Yüksek Kurulu, Başbakan veya görevlendireceği bir Devlet Bakanının başkanlığında, GAP ile görevli Devlet Bakanı, DPT'nin bağlı olduğu Devlet Bakanı ve Bayındırlık ve İskan Bakanından oluşmaktadır. GAP İdaresi, Merkez Teşkilatı Ankara'da, Bölge Müdürlüğü ise Şanlıurfa'da olmak üzere, değişik sektör ve disiplinlerde çalışan uzmanlardan meydana gelmiştir.

3.1.1 Güneydoğu Anadolu Projesi Yüksek Kurulu:

GAP Yüksek Kurulunun görevleri, GAP İdaresi tarafından hazırlanacak her türlü plan, proje ve programları inceleyerek karara bağlamaktır. Bunun için Yüksek Kurul, GAP İdaresi tarafından tesbit edilen gündemindeki konuları görüşmek üzere iki ayda bir toplanmaktadır.

Bu toplantılarda görüşülen konular, Kurulun onayından geçtikten sonra karar haline getirilmekte ve gereği için ilgili diğer Bakanlıklara iletilmektedir.

3.1.2 GAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı:

GAP İdaresi Başkanlığı, Merkez ve Taşra Teşkilatı olmak üzere iki kısımdan oluşmaktadır. Merkez Teşkilatı, bir Başkan ile iki Başkan Yardımcısından, Taşra Teşkilatı ise bir Bölge Müdürü ile üç Grup Müdüründen oluşmuştur. Bu yapı, değişik sektör ve disiplinlerde çalışan uzmanlar ile (bölge plancısı, şehir plancısı, ziraat mühendisi, mimar, çevre mühendisi, inşaat mühendisi, endüstri mühendisi, sosyolog ve ekonomist) ve destek personelden müteşekkildir.

GAP İdaresi'nin Görev ve Sorumlulukları:

GAP İdaresi'nin kuruluş amacı, "... GAP kapsamına giren yöreleri (Adıyaman, Diyarbakır, Gaziantep, Mardin, Siirt, Şanlıurfa, Batman ve Şırnak illerini) süratle kalkındırmak, yatırımların gerçekleştirilmesi için plan, altyapı, ruhsat, konut, sanayi maden, tarım, enerji, ulaştırma ve diğer hizmetleri yapmak veya yaptırmak, yöre halkının eğitim düzeyini yükseltmek için gerekli tedbiri almak veya aldırarak, kuruluşlar arasındaki koordinasyonu sağlamak ..." olarak belirlenmiştir.

III . TARIM VE ORMAN

İSTİKLAL HAREKATI
TARİHİ VE GELİŞİMİ

İstiklal Harekati, Osmanlı Devleti'nin son yıllarında meydana gelen, millî ve demokratik hareketlerdir. Bu hareketlerin amacı, Osmanlı Devleti'ni bir millî devlet haline getirmektir.

İstiklal Harekati'nin başlıca temsilcileri, Mustafa Kemal Atatürk, İsmail Paşa ve diğerlerdir. Bu hareketler, Osmanlı Devleti'ni bir millî devlet haline getirmeyi amaçlamışlardır.

İstiklal Harekati'nin başlıca temsilcileri, Mustafa Kemal Atatürk, İsmail Paşa ve diğerlerdir. Bu hareketler, Osmanlı Devleti'ni bir millî devlet haline getirmeyi amaçlamışlardır.

İstiklal Harekati'nin başlıca temsilcileri, Mustafa Kemal Atatürk, İsmail Paşa ve diğerlerdir. Bu hareketler, Osmanlı Devleti'ni bir millî devlet haline getirmeyi amaçlamışlardır.

III. A. TARIM

Tarım, Osmanlı Devleti'nde önemli bir yer tutmuştur. Tarım, Osmanlı Devleti'nin temel gelir kaynağıdır.

SULAMA PROJELERİ
(DEVLET SU İŞLERİ)

GAP Bölgesindeki ekonomik ve sosyal göstergeleri yükseltmek, özellikle gelir ve istihdamı artırmak ve bölgelerarası gelir dengesizliklerini azaltmak açısından sulama projeleri büyük bir önem taşımaktadır.

İnşaat safhasında büyük bir istihdam kapasitesi yaratan ve işletmeye açıldıktan sonra da tarımda artacak üretim ve gelir ile diğer sektörlerde uyarılacak faaliyetler nedeniyle sulama projelerinin öngörülen süre içinde bitirilmesi zorunlu ve öncelikli görülmektedir.

Programa, halen devam etmekte olan projelere ilave olarak, 4 yeni proje alınmıştır. Bunlar Seve, Besni-Keysun, Aşağı Fırat II.Merhale ve Kralkızı-Dicle II.Merhale'dir. Bunlardan son ikisi hem sulanacak alanların genişliği ve yaratacakları ekonomik potansiyel, hem de bitmiş olan baraj ve tünellerin, aksi halde kısmen atıl ve ölü yatırım olarak kalacak kapasitelerinin kullanılmalrı ve ekonomiye kazandırılmaları açılarından önem taşımaktadır.

Bölgede Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü'nün uygulayacağı büyük ölçekli sulama yatırımları yanında, Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün de birtakım küçük ölçekli yatırımları bulunmaktadır. Bunlar mahalli imkanların değerlendirilmesi, büyük projeler dışında kalan alanlarda, küçük ölçekli de olsa ekonomik hayatın canlandırılması açısından önemli görülmektedirler.

TABLO 13: SULAMA PROJELERİ YATIRIMI
(DSİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ)

(Milyon TL)

	Brüt Alan(Ha)	Başlangıç Bitiş Yılı	Toplam Prj.Tutarı	1993	1994	1995	1996	1997	1993-1997 Toplam Yatırım
I. DEVAM EDEN PROJELER									
A. 1993 Yılında Bıtecek Olanlar	11222		858817	177918					177918
1. Garzan-Kozluk	3700	1984-93	123355	28902					28902
2. Derik-Dumlucu	1860	1976-93	165716	21167					21167
3. Çınar-Göksu	3582	1986-93	336620	91030					91030
4. Hacıhıdır	2080	1976-93	182826	3400					3400
5. Şanlıurfa Taşkın		1989-93	50300	33419					33419
B. 1993'ten Sonraya Kalanlar	297586		12895257	2794264	2721497	1963825	1218590	507002	9205178
Nusaybin (Yenileme)	7560	1991-95	89350	27700	31700	29950			89350
2. Kralkızı-Dicle, I.Merhale	82000	1985-97	4000000	574802	947221	816500	718880	245474	3302877
Batman, II.Merhale	38000	1986-97	1630000	291531	382380	401410	373210	66028	1514559
4. Aşağı Fırat, I.Merhale		1980-97	4054794	1441952	876964	539611	34500	34500	2927527
1- Sulama	135368								
2- Yenileme	14442								
5. Adıyaman-Çamgazi	6536	1986-95	574802	155439	277526	24999			457964
6. Kayacık	13680	1986-97	520971	25000	97000	135505	92000	161000	510505
7. Şanlıurfa Tünelleri		1977-94	1979340	264840	93756				358596
8. Türkiye-Suriye Sınırı									
Dicle Nehri Kıyı Oylulma- larının Korunması		1992-95	46000	13000	14950	15850			43800
II. YENİ PROJELER									
1. Seve	1400	1993-96	132500	5000	44000	66000	17500		132500
2. Besni-Keysun	1524	1993-95	575000	5000	31500	21000			575000
3. Aşağı Fırat, II.Merhale	185639	1994-98	3666654		500000		888884	888884	2777768
4. Kralkızı-Dicle, II.Merhale	74080	1994-98	2177225		300000	300000	509742	509742	1619484
III. TOPLAM YATIRIMLAR									
	549449		19739953	2982182	3596997	2850825	2634716	1905628	13970348

TOPRAK VE SU KAYNAKLARININ GELİŞTİRİLMESİ HİZMETLERİ
(KÖY HİZMETLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ)

GAP Bölgesi'nde sulamaya açılacak geniş tarım alanlarında meydana gelecek tarımsal üretim potansiyelinin değerlendirilmesi, ancak bu alanlar DSİ Sulama Proje uygulamasına paralel olarak Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü (KHGM) tarafından tarlaıçi geliştirme hizmetlerinin (tesviye, drenaj, tuzlu ve çorak arazilerin ıslahı, tarlaıçi yollar, arazi toplulaştırması, toprak muhafazası gibi hizmetlerin) zamanında ve tam olarak uygulanmasıyla mümkün olacaktır.

GAP kapsamında DSİ tarafından 2005 yılına kadar sulamaya açılması planlanan 1.7 milyon hektar tarım alanı dikkate alındığında, KHGM'nün yılda yaklaşık olarak 100 000 hektarlık bir alana bu hizmeti götürmesi gerekmektedir. Hal böyle iken, KHGM Bölge'de bu hizmetlere henüz başlama aşamasındadır ve mevcut yapısı ve bütçe imkanları bakımından da hizmetleri istenilen düzeyde yürütecek kapasitede değildir. Bu bakımdan Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'nda yeni bir teşkilatlanmaya gidildiği takdirde, yeni kurulacak birim mutlaka personel, alet-ekipman ve bütçe imkanı yönünden güçlendirilmeli ve bu hizmetlere öncelik verilmelidir.

TABLO 14: TARLAİÇİ GELİŞTİRME HİZMETLERİNDE MEVCUT DURUM (1992)

İl	Toprak Muhafaza (Hektar)	Tarlaıçi Geliştirme Hizmetleri (Hektar)	Sulanan Alan (*) (Hektar)
Adıyaman	7320	737	7752
Batman	-	-	-
Diyarbakır	14392	3588	7417
Gaziantep	29361	-	9259
Mardin	27655	2811	4186
Siirt	3595	-	3465
Şanlıurfa	19585	5269	17132
Şırnak	-	-	-
TOPLAM	101908	12405	49211

(*) Halk sulamaları hariç.

Bu görüş çerçevesinde, Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü'nün (DSİ) GAP Bölgesi'nde halen devam eden ve yeni uygulamaya alınacak sulama projelerine paralel olarak, bu alanların tarla içi geliştirme hizmetlerini ifa edebilmek için 1993-1997 yılları arasında KHGM'ne aşağıdaki Tablo'da belirtilen bütçe imkanının sağlanması gerekmektedir.

TABLO 15: TOPRAK VE SU KAYNAKLARINI GELİŞTİRME
(KÖY HİZMETLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ)

						(Milyon TL)
1993	1994	1995	1996	1997	1993-1997 Toplam Yatırım	
27750	28250	28250	28250	28250	140750	

TABLE 16: TARLAÇI GELİŞTİRME HİZMETLERİ
(KÖY HİZMETLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ)

(Milyon TL)

	Brüt Alan(Ha)	Başlangıç Bitiş Yılı	TOPLAM	1993	1994	1995	1996	1997	1993-1997
									Toplam Yatırım
I. DEVAM EDEN PROJELER	286806		628154	134711	134711	123002	117865	117865	
1. Garzan-Kozluk	3750	1984-93	7782	3891	3891				7782
2. Derik-Dumluca	1860	1976-93	4822	2411	2411				4822
3. Çınar-Göksu	3582	1986-93	5422	2711	2711				5422
4. Hacıhıdır	2080	1976-93	5392	2696	2696				5392
5. Nusaybin (Yenileme)	(7560)	1991-95							
6. Kralkızı-Dicle, I. Merhale	82000	1985-97	84210	16842	16842	16842	16842	16842	84210
7. Batman, II. Merhale	38000	1986-97	44320	8864	8864	8864	8864	8864	44320
8. Aşağı Fırat, I. Merhale		1980-97	424690	84938	84938	84938	84938	84938	424690
1- Sulama	135368								
2- Yenileme	(14442)								
9. Adıyaman-Çamgazi	6536	1986-95	15411	5137	5137	5137			15411
10. Kayacık	13680	1986-97	36105	7221	7221	7221	7221	7221	36105
II. YENİ PROJELER	262643		717599	52552	144298	144298	142981	141724	625853
1. Seve	1400	1993-96	5028	1257	1257	1257	1257		5028
2. Besni-Keysun	1524	1993-95	3951	1317	1317	1317			3951
3. Aşağı Fırat, II. Merhale	185639	1994-98	458730		91746	91746	91746	91746	366984
4. Kralkızı-Dicle, II. Merhale	74080	1994-98	249890	49978	49978	49978	49978	49978	249890
T O P L A M	549449		1345753	187263	279009	267300	260846	259589	1254007

GAP BÖLGESİ TARIMSAL YAYIM HİZMETLERİ
(TARIMSAL ÜRETİMİ GELİŞTİRME GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
TEŞKİLATLANMA VE DESTEKLEME GENEL MÜDÜRLÜĞÜ)

Bölge'ye yönelik tarımsal araştırma bulgularının ve uygulanacak teknolojilerin en kısa yoldan ve zamanında çiftçilere ulaştırılması etkin bir tarımsal yayım sistemini gerektirmekte olup, bu hizmet Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'nın görevleri içinde yer almaktadır.

Bu hizmetler halen Bölge'de 1984 yılında uygulamaya giren Dünya Bankası destekli "Tarımsal Yayım ve Uygulamalı Araştırmalar Projesi" (TYUAP) kapsamında yürütülmekte, ancak projede bazı darboğazlar ve sorunlar bulunmaktadır.

Proje'nin 1984 yılında başlayan 1. Aşamasında Bölge'de Şanlıurfa, Diyarbakır ve Mardin illeri çalışma kapsamına alınmış ve 1990 yılında GAP Bölgesi'nin diğer illeri de Proje'ye dahil edilmiştir.

Proje'de öngörülen tarımsal yayım organizasyon ve yöntemi Bölge şartlarına uygundur. Önemli olan projenin Bölge'de yaygın olarak hayata geçirilmesidir.

Proje genelinde;

- 1- Tarımsal Yayım Organizasyonu için gerekli altyapının oluşturulması (il, ilçe ve köy grubu inşaatları, lojman inşaatları),
- 2- Tarımsal yayım personelinin iç ve dış eğitiminin sağlanması,
- 3- Yayım organizasyonunun mobilizasyonu için gerekli araçların ve ekipmanın temini,
- 4- Bölge'ye hizmet veren tarımsal araştırma kuruluşlarının güçlendirilmesi

gibi bileşenleri içermektedir. Projenin öngörülen bütçesi aşağıdaki tabloda verilmektedir.

TABLO 17: TYUAP TOPLAM BÜTÇESİ (TÜRKİYE GENELİ)

Proje	Başlama Bitiş	İç Kaynak (Milyon \$)	Dış Kaynak Dünya Bankası (Milyon \$)	Toplam (Milyon \$)
I. Aşama	1984-1993	123.7	82.2	205.9
II. Aşama	1990-1997	82.4	63.0	145.4
TOPLAM		206.1	145.2	351.3

TABLO 18: TYUAP 1993-1997 YILLARI PROGRAMI

Yıllar	Dış Kaynak	İç Kaynak	Toplam	(Milyon TL)
				GAP Bölgesi (öneri)
1993	31150	64250	95400	24000
1994	12340	24085	36425	9000
1995	11691	22499	34190	8500
1996	10392	20238	30630	7500
1997	6896	13095	19991	5000
TOPLAM	72469	144167	216636	54000

Bu bütçe TYUAP'ın Türkiye geneli için ihtiyacıdır. Tüm GAP bölgesi'nin Proje'de yer aldığı ve önceliği dikkate alınarak gerekli ödenek imkanı Bölge'ye sağlanmalıdır.

Yukarda Türkiye geneli için verilen yatırım miktarlarının asgari dörtte-birinin bu Bölge'ye yapılması uygun olacaktır. Aksi halde, çiftçi özellikle sulu tarım konusunda yeterli eğitimi göremeyeceği için Bölge'de sulamaya açılan alanlardan beklenen fayda temin edilemeyecektir.

Proje'nin Sorunları:

1- Tarımsal Yayım Organizasyonu'nun Altyapısına Yönelik Darboğaz:

Proje'de öngörülen özellikle Köy Grup Ziraat Teknisyenlikleri (KGZT) inşaatları gerçekleştirilememiştir. Bugüne kadar, GAP illerinde gerçekleştirilen KGZT hizmet binası sayıları aşağıdadır:

Diyarbakır	45
Mardin	33
Şanlıurfa	44
Adıyaman	3
Siirt	1
Batman	2
Şırnak	1
TOPLAM	129

Bugüne kadar yapılan 129 adet KGZT inşaatı, planlanan rakamın çok altındadır.

Bölge'de planlanan KGZT inşaatlarının süratle tamamlanması ve Harran Ovası'ndaki bu hizmetin ise öncelikle ele alınması gerekmektedir.

2. İç Kaynak Sorunu:

Dış kaynaklı projelerde, dış kredi kullanımı iç kaynağa bağlıdır. Dünya Bankası destekli bir proje olmasına ve iç kaynak temini Bakanlar Kurulu'nca taahhüt edilmesine rağmen, yıllık yatırım programlarında projede öngörülen miktarlarda iç kaynak tahsis edilmemiş, bu ise Proje'nin başarısını sınırlamıştır.

3. Personel İstihdamı ve Eğitimi:

Proje'de insan faktörü çok önemli bir yer tutmaktadır. Gerek nitelik ve gerekse nicelik bakımından Proje'nin öngördüğü personel kadrosu hiç bir zaman Bölge'de tamamlanmamıştır. Bu bakımdan Proje'nin personel ihtiyacı öncelikle sulama alanlarına ve özellikle de Şanlıurfa-Harran ovasına yönelik olarak, süratle tamamlanmalıdır.

Ayrıca, bugüne kadar Proje'nin önemli bir bileşeni olan personelin yurtiçi ve yurtdışı eğitimine gerekli önem verilmemiş, finansman olmasına rağmen kontenjanlar kullanılmamıştır. Bu programın Proje'de fiilen görev yapan elemanlarla hızlandırılması sağlanmalı ve bu bunların Proje'de ki hizmetlerinin devamlılığı temin edilmelidir.

1. ÜRETİMİ DESTEKLEME ÇALIŞMALARI (TEŞKİLATLANMA VE DESTEKLEME GENEL MÜDÜRLÜĞÜ)

Genel Müdürlük programında yedi proje bulunmaktadır. Çırçır Press Tesisleri Bölge'de gelişmekte olan pamuk üretimi açısından önemlidir. Siirt iline de 1000 tonluk "Soğuk Hava Deposu" ilave edilmesinin özellikle et ve süt ürünleri muhafazası açısından, faydalı bir yatırım olacağı düşünülmelidir. Genel Müdürlüğün yıllık yatırım gereksinimleri şöyledir:

TABLO 19: ARAŞTIRMA, EĞİTİM VE KOOPERATİFÇİLİK (TEDGEM)

(Milyon TL)

Proje Adı	Toplam Yatırım	1992 Sonu Tahmini					1993-1997 TOPLAM	
		Harcama	1993	1994	1995	1996	1997	YATIRIMI
- Bitki Hastalık ve Zararları (GAP illeri)	180657	30907	29950	29950	29950	29950	29950	149750
- Hayvan Hastalık ve Zararları (GAP illeri)	9878	1163	1743	1743	1743	1743	1743	8715
- Gıda ve Yeni Araş. Projesi (GAP illeri)	13000	-	2700	2800	2800	2800	1900	13000
T O P L A M	203535	32070	34393	34493	34493	34493	33593	171465
- Bitki Koruma Araştırma Projesi (GAP illeri)	18192	-	8425	8190	540	510	527	18192
- Su Ürünleri Projesi	1) 36500 2) 67169	-	7300 16000	7300 16000	7300 18000	7300 17169	7300	36500 67169
- Kooperatif Survey Projesi (GAP illeri)	1684	64	120	200	300	400	600	1620
- Okullarda Üretimi Geliş.Pro.(GAP illeri)	4653	130	240	408	693	1180	2002	4523
- Okullarda Makina ve Teçhizat (GAP illeri)	7772	240	400	680	1156	1956	3340	7532
- El Sanatları Projesi (GAP illeri)	9750	236	442	800	1425	2536	4311	9532
- Kooperatif Yatırım Projeleri (GAP illeri)	309686	-	63358	60990	60990	60990	63358	309686
- TİM-Ceylanpınar TİM (Şanlıurfa)	110620	2750	29090	20150	9520	22540	26570	107870
- İmalat Sanayi Projesi TÖK (Şanlıurfa)	2500	-	500	500	500	500	500	2500
- Tarımsal Araştırma T O P L A M	106100 674626	- 3420	8500 134375	13700 128918	19600 120024	26700 141781	37600 146108	106100 671206
G E N E L T O P L A M	878161	35490	168768	163411	154517	176274	179701	842671

* Tarım ve Köyişleri Bakanlığı yatırımlarıyla ilgili diğer tablolarda verilen rakam

* TYUAP bütçe değerleri bu tabloda yer almamıştır.

TABLO 20: TARIMSAL YATIRIM PROGRAMI
(TEŞKİLATLANMA VE DESTEKLEME GENEL MÜDÜRLÜĞÜ)

(Milyon TL)

	1993	1994	1995	1996	1997	1993-1997 Toplamı
1- Halı Tezgahı	2192	2192	2192	2192	2192	10960
2- Süt Sığırcılığını Geliştirme	29008	29008	29008	29008	29008	145040
3- Besi Sığırcılığını Geliştirme	18448	18448	18448	18448	18448	92240
4- Arıcılığı Geliştirme	7360	7360	7360	7360	7360	36800
5- Cırcır Prese Tesisleri (Şanlıurfa:3, Mardin:2)	1614	1614	1614	1614	1614	8070
6- Soğuk Hava Deposu (Siirt hariç her ile 1 adet)	4736	2368	2368	2368	4736	16576
TOPLAM	63358	60990	60990	60990	63358	309686

Her ilin kooperatifçilik yaklaşımlarının farklı olacağı düşünülerek 8 il içinde aynı nedenlerle kooperatifçiliğin önerilmesi pratikte çeşitli sorunlar doğurabilecektir.

Bu konunun göz ardı edilmemesi gereklidir. Ayrıca sulama ve ortak makina kullanımı gibi konulara da 1993-1997 yılları kooperatifçilik çalışmalarına da yer verilmesi uygun olacaktır.

2. YEM SANAYİ T.A.Ş. GENEL MÜDÜRLÜĞÜ ÇALIŞMALARI:

1993-1997 yılları için planlanan 13 150 milyon TL'lik yatırım, özellikle sulamaya geçilmesi ile Bölge'de önem kazanacak olan hayvancılık sektörünün, yem gereksinimini karşılamak açısından önem taşımaktadır. Ancak, Bölge'de mevcut, fakat atıl kapasiteyle çalıştırılan yem tesislerinin, tam kapasiteyle çalışmalarını sağlayacak tedbirlerin alınması daha önceliklidir. Yeni yem tesislerinin kurulması, mevcutların rantabl çalıştırıldığında eksik arz olması halinde düşünülmelidir.

HAYVAN VE BİTKİ HASTALIKLARI, KORUMA VE KONTROL ÇALIŞMALARI
(KORUMA VE KONTROL GENEL MÜDÜRLÜĞÜ)

1. Hayvan Hastalık ve Zararlıları Projesi:

Bu proje kapsamında genelde şap, Ab.Bang, Br.Melitensis, çiçek, theileriosis, anthrax, kuduz, sığır vebası ve newcastle gibi hastalık ve zararlıların mücadelesi yapılmaktadır.

Bu konuda öngörülen 5 yıllık yatırım miktarı 8715 milyon TL'dir.

2. Bitki Hastalık ve Zararlıları Projesi:

Bu proje kapsamında öngörülen 5 yıllık yatırım miktarı 149750 milyon TL'dir.

3. Gıda Projeleri:

GAP Bölgesi illerinde gıda güvenliği, beslenme tüketim ve gıda sanayinin geliştirilmesine yönelik araştırma ve kontrol hizmetleri için 1993-1997 yılları arasında, yıllık dağılımı aşağıdaki tabloda gösterilen 13 milyar TL'lik bir yatırım öngörülmektedir.

Koruma Kontrol Genel Müdürlüğü'nün 3 ana proje kapsamında 1993-1997 arası yıllık yatırım ödeneği ihtiyacı aşağıda verilmiştir.

TABLO 21: KORUMA VE KONTROL ÇALIŞMALARI
İÇİN ÖDENEK İHTİYACI

(Milyon TL)

Projeler	1993	1994	1995	1996	1997	1993-1997
						Toplamı
1. Bitki Hastalık ve Zararlıları	29950	29950	29950	29950	29950	149750
2. Hayvan Hastalık ve Zararlıları	1743	1743	1743	1743	1743	8715
3. Gıda Kontrol Araştırması	2700	2800	2800	2800	1900	13000
TOPLAM	34393	34493	34493	34493	33593	171465

TARIM REFORMU GENEL MÜDÜRLÜĞÜ (TRGM):

Tarım Reformu Genel Müdürlüğü'ne ait arazi toplulaştırılması, kullanımı ve kredilendirme faaliyetlerine ilişkin ödenek ihtiyacı tablosu aşağıda gösterilmiştir.

TABLO 22: ARAZİ TOPLULAŞTIRMASI, KULLANIM VE KREDİLENDİRME
(TARIM REFORMU GENEL MÜDÜRLÜĞÜ)

(Milyon TL)

Proje Adı	1992		1993	1994	1995	1996	1997	1993-1997 Toplam Yatırımı
	Toplam Yatırım	Sonuna Kadar Tahmini Harcama						
DEVAM EDEN PROJELER								
- Arazi Top.ve Dağıtım (Şanlıurfa)	2323	823	1500	-	-	-		1500
- Arazi Dağıtımı (Şanlıurfa)	15836	6659	9177	-	-	-		9177
- Arazi Toplulaştırma	286776	19300	67476	50000	50000	50000	50000	267476
- Arazi Kullanım Planlaması (Şanlıurfa)	940	310	630	-	-	-		630
- Arazi İslahı (Şanlıurfa)	8292	1155	4000	3137	-	-		7137
- Tarımsal Yerleşme Planlama (Şanlıurfa)	2266	49	417	900	900	-		2217
- Yeniköy Yerleşimi Uygulama Projesi (Ş.Urfa)	5560	3653	1000	907	-	-		1907
- Çevre Düzenlenmesi (Şanlıurfa)	6423	175	1562	1562	1562	1562		6248
- Konut ve Tarımsal Tesis Kredisi (Şanlıurfa)	49000	3000	10000	12000	12000	12000		46000
YENİ PROJELER								
- Şanlıurfa Bölge Müd. Hiz.Bin.Alt.İng.(Ş.urfa)	760	-	760	-	-	-		760
- Şanlıurfa Hizmet Binası Sosyal Tesis.	7500	-	4500	3000	-	-		7500
T O P L A M	385676	35124	101022	71506	64462	63562	50000	350552

* Arazi toplulaştırma faaliyetleri devam ettiği için, yeni sulamaya açılacak alanlardaki toplulaştırma hizmetleri devam eden projeler bölümünde ele alınmıştır.

TARIMSAL ARAŞTIRMA ÇALIŞMALARI
(TARIMSAL ARAŞTIRMALAR GENEL MÜDÜRLÜĞÜ,
KORUMA KONTROL GENEL MÜDÜRLÜĞÜ, KÖY HİZMETLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ)

GAP Bölgesi'nde geniş tarım alanlarının sulamaya açılmasıyla oluşacak tarımsal üretim potansiyelinin en rasyonel bir şekilde değerlendirilmesi, Bölge'nin agro-ekolojik şartlarına uygun ve muhtemel üretim desenine paralel tarım tekniklerinin araştırma faaliyetleri ile geliştirilmesi ve bunların süratle çiftçiye kazandırılması ile mümkündür.

Bölge'de Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'nın farklı Genel Müdürlüklerine bağlı olarak 5 Araştırma Enstitüsü mevcuttur.

Bu araştırma enstitülerinin bağlı oldukları Genel Müdürlükler ve 1992 yılı yatırım bütçeleri aşağıda verilmiştir.

TABLO 23: ARAŞTIRMA ENSTİTÜLERİNİN 1992 YILI
YATIRIM BÜTÇELERİ

Araştırma Enstitüsü	Genel Müdürlük	1992 Bütçesi (Milyon TL)
1. Antep Fıstığı Araş.Enst. (Gaziantep)	Tarımsal Araş.Gn.Md.	185
2. Güneydoğu An.Tar.Arş.Ens. (Diyarbakır)	Tarımsal Araş.Gn.Md.	612
3. Akçakale Tar.Araş.Enst.	Tarımsal Araş.Gn.Md.	135
4. Zirai Mücadele Araş.Enst. (Diyarbakır)	Koruma ve Kontrol Genel Müdürlüğü	265
5. Köy Hizmetleri Araş.Enst. (Şanlıurfa)	Köy Hizmetleri Gn.Md.	1000

Sözkonusu araştırma enstitülerinde 1993-1997 yıllarında uygulanması planlanan araştırma faaliyetleri için gerekli ödenek değerleri ise aşağıdaki tabloda özet olarak verilmiştir.

TABLO 24: GAP BÖLGESİ'NDE TARIM VE KÖYİŞLERİ BAKANLIĞI'NIN
ARAŞTIRMA KURULUŞLARININ ÖDENEK İHTİYACI

(Milyon TL)

Araştırma Konuları	1993	1994	1995	1996	1997	Toplam
Hububat	1000	2400	3900	6200	9000	22500
Endüstri Bitkileri	500	1500	2300	3700	6000	14000
Yem Bitkileri	200	500	800	1100	3000	5600
Bağcılık	400	1000	1300	1800	2500	7000
Meyvecilik	500	1200	1600	2000	2500	7800
Sebzecilik	500	1200	1600	2000	2500	7800
Büyükbaş Hayvancılık	800	1200	2800	4000	5000	13800
Küçükbaş Hayvancılık	1000	1500	2000	2500	3500	10500
Topraksu Araştırmaları	600	700	800	900	1100	4100
Hayvan Sağlığı	3000	2500	2500	2500	2500	13000
TOPLAM	8500	13700	19600	26700	37600	106100

Araştırma konuları itibariyle yukarıdaki ödenek ihtiyacı sadece yatırım giderlerini kapsamaktadır. Bu değerlere cari giderler dahil değildir.

Diğer taraftan, Bölge'deki araştırma kuruluşlarını güçlendirmek, araştırma programlarına destek vermek, araştırmacı personelin yurtiçi ve yurtdışı eğitimini sağlamak amacıyla dış para tutarı 55 milyon ABD \$ bütçeye sahip bir Dünya Bankası kredili proje de 12 Haziran 1992'de imzalanan bir anlaşma ile yürürlüğe girmiştir.

SU ÜRÜNLERİ ARAŞTIRMA VE UYGULAMA ÇALIŞMALARI:

GAP kapsamında Bölge'de yaklaşık 220 000 ha. alana sahip bir baraaj göl aynası meydana gelecektir. Buralarda oluşacak su ürünleri üretim potansiyelinin büyük ekonomik değere sahip olacağı şüphesizdir. Bu potansiyeli değerlendirmeye yönelik olarak, GAP Master Planı Atatürk Barajı'nda bir "Su Ürünleri Araştırma Üretim ve Eğitim Merkezi"nin kurulmasını öngörmektedir.

Bu yönde Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'nca hazırlanan bu konudaki entegre projenin 1993-1998 yılları arasında uygulamaya konulması gerekmektedir.

Böyle bir merkezin kurulması ve çalışmaların başlatılması aşağıdaki ödeneye ihtiyaç göstermektedir.

TABLO 25: GAP BÖLGESİ SU ÜRÜNLERİ ENTEGRE PROJESİ
(TARIM VE KÖY İŞLERİ BAKANLIĞI)

Proje	Ödenek İhtiyacı (Milyon TL)
1. Üretim, Araştırma ve Kontrol Alt Projeleri Sabit Yatırım Giderleri	12098
2. GAP Bölgesi Su Ürünleri Avcılığının Desteklenmesi Alt Projesi Sabit Yatırım Giderleri	45004
3. Uygulama Projeleri	10067
TOPLAM	67169

Dört yılda bitirilmesi öngörülen GAP Su Ürünleri Entegre Projesi'nin 1993-1996 yılları arasındaki ödenek dağılımının 16 000, 16 000, 18 000 ve 17 169 milyon TL olmasının uygun olacağı mütalaa edilmektedir.

Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'nın Bölge'deki tarımsal araştırma faaliyetlerinin başarıya ulaşmasında en önemli faktör, Bölge'de yeterli sayı ve kalitede yetişkin araştırmacı personelin istikrarlı bir şekilde istihdamı olacaktır. Halen, bu sektördeki en önemli darboğaz yetersiz personeldir.

TOHUMCULUK
(TARIMSAL ÜRETİMİ GELİŞTİRME GENEL MÜDÜRLÜĞÜ,
TARIM İŞLETMELERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ)

İyi vasıflı bir tohumluk kullanmakla verimde % 20-30 artış sağlanabilir, hibrit tohumluklarda ise bu artış daha fazla olmakta ve bazı türlerin kullanımıyla verimlilikte 3-4 misli bir artış sağlanabilmektedir. Bu nedenle bitkisel üretimin artırılabilmesini sağlamak amacıyla, diğer girdilerin yanısıra, yüksek verimli ve kaliteli tohumlukların zamanında ve yeterli miktarda temini büyük önem arz etmektedir.

1985 yılına kadar ülkemizde tohumluk üretimi kamu kuruluşları ağırlıklı olarak yapılmakta iken alınan tedbirler ve getirilen teşvikler sonucunda özel sektör devreye girmiş, tohumculuk alanında faaliyette bulunan özel kuruluşların sayısı süratle artarak 1989 yılında sayıları 45'e ulaşmıştır. Özel sektör tarafından çeşitli hibrit tohumlukların üretimi yapılmaktadır, ancak hacim itibariyle daha fazla ihtiyaç duyulan ve daha geniş alanları ilgilendiren buğday (300000 Ton/Yıl), pamuk (35000 Ton/Yıl) gibi tohumlukların üretim ve dağıtımında kamu kuruluşları ağırlıklı olarak faaliyetlerini sürdürmektedir. Hububat tohumu üretiminde, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı ağırlığını önümüzdeki yıllarda da koruyacaktır.

GAP Bölgesi'nin ekolojik özellikleri dikkate alındığında Bölge şartlarına uygun tohumluk ihtiyaçlarının karşılanabilmesi için kamu ve özel tohumluk üreticisi kuruluşlarca tohumluk üretim ve dağıtımında faaliyette bulunulması gerekli görülmektedir.

GAP Bölgesi toprak yapısı, klimatolojik özellikleri itibariyle ve hastalık ve zararlıların henüz yaygın olmaması nedenleriyle, tohumluk üretimi için ideal bir bölge konumundadır. Bölge'nin bu avantajları dikkate alındığında sadece Bölge'nin kendi tohumluk ihtiyacı değil, gerek Türkiye'nin diğer bölgelerinin, gerekse aynı iklim kuşağında bulunan diğer ülkelerin tohumluk ihtiyaçlarının bir kısmının da bu Bölge'den karşılanması mümkün görülmektedir.

Özel ve kamu tohumculuk kuruluşlarının Bölge'de tohumluk üretim ve dağıtım faaliyetlerinde bulunabilmeleri için, gerekli yatırım ve işletme girdi ihtiyaçlarının giderilmesinin desteklenmesi gerekli görülmektedir. Tohumluk üretimi konusunda modern teknoloji paketini de içeren projeler Tarım ve Köyişleri Bakanlığınca uygun bulunduktan sonra uygulamaya sokulmalıdır.

Yüksek verim potansiyeline sahip tohumlukların Bölge'de kullanımının yaygınlaştırılmasını sağlamak amacıyla, 19 Aralık 1985 tarihinde yayınlanan 85/10151 sayılı Tohumculuğun Teşviki Hakkındaki Kararname'ye istinaden çeşitli teşvik tedbirleri uygulanmalıdır.

Bölge çiftçisinin tohumluk üretiminde kullanılan makina ve ekipmana sahip olmayışı nedeniyle, tohumluk üreticisi kuruluşların ihtiyaç duyacakları makina ve ekipmanların karşılanması gerekecektir. Mevcut yapı içerisinde önemli darboğazlardan birisi gerek kamu, gerekse özel kuruluşların sözleşmeli üretimden elde edilen tohumluğu mübaya edecek finansmanı sağlamada güçlük çekmeleridir. Bu sorunun çözülmesinde kullanılmak üzere sözkonusu kuruluşlara işletme kredisi açılması gerekli görülmektedir.

Elde edilen tohumlukların tekniğine uygun bir şekilde kurutma, selektörleme, ilaçlama, paketlenme ve depolanma zorunluluğu vardır. Bu nedenle Bölge'de tohumluk üretecek kuruluşların yatırım kredisine ihtiyaçları olacaktır. Ayrıca tohumlukların araştırma, ıslah, deneme ve demonstrasyonları konusunda tohumluk üreticisi kuruluşların laboratuvar, alet, malzeme ve benzeri için ihtiyaç duyacakları yatırımlar desteklenmelidir.

Kaliteli tohumluk sağlamak için Bölge'de uygulanacak projenin yıllar itibariyle finansman ihtiyacı aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

TABLO 26: TOHURLUK PROJESİNİN ÖDENEK İHTİYACI

(Milyon TL)					
1993	1994	1995	1996	1997	1993-1997 Toplam
17500	70000	175000	52500	35000	350000

GAP BÖLGESİ TAŞLI ARAZİ İSLAHI PROJESİ
(KÖY HİZMETLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ)

Ülkemiz de ıslah edilebilir nitelikli taşlı arazilerin en yoğun olduğu bölge, GAP Bölgesi'dir. Şanlıurfa, Diyarbakır, Gaziantep, Mardin ve Siirt illerinde oldukça geniş bir alanda etkili olan taşlılık sorunu buralardaki tarımsal faaliyetleri olumsuz yönde etkilemekte, bir kısım sahalarda ise taşlılık sorunu nedeniyle hiçbir tarımsal faaliyet yapılamamaktadır. Bu Bölge içinde yer alan Adıyaman ili'nde görülen taşlılık tarımsal faaliyetleri engelleyici boyutlarda olmadığından sorun teşkil etmemektedir.

GAP Bölgesi'nde Volkanik menşeli olarak belirlenen taşlılık sahası 593676 hektardır. Bunun ıslahı düşünülebilir nitelikte olan II., III. ve IV. sınıf arazileri kaplayan bölümü 460000 hektar olup bunun illere göre dağılımı şöyledir;

SIİRT	12000	ha
GAZİANTEP	17000	ha
DİYARBAKIR	134000	ha
ŞANLIURFA	267000	ha
MARDİN	30000	ha

TOPLAM	460000	ha

1973 yılından itibaren bu bölgede taşlı arazilerin ıslahı konusu devlet yatırımı olarak ele alınmış, 1978-1979 yıllarında Köylüye İş Projesi (KİP) kapsamında bazı uygulamalarda bulunulmuş, ancak disiplinli bir çalışma yapılamamıştır. Bilahare hazırlanan "Güneydoğu Anadolu İlleri Taşlı Arazi Islahı Projesi" adlı dış kaynaktan finanse edilen proje ile Gaziantep ilinde 22000, Diyarbakır'da 21000, Şanlıurfa'da 21682, Mardin'de 18000 ha. olmak üzere toplam 82682 ha. taşlı alanın ıslahı öngörülmüştür. Proje 1983-1993 yıllarını kapsamaktadır.

Şimdiye kadar Devlet tarafından yapılan çalışmalar sonucu yaklaşık 84000 hektar, çiftçinin kendi imkanları ile yaklaşık 40000 hektar arazinin taşlardan temizlendiği tahmin edilmektedir. Kalan saha 300000 ha'dır. Bu alanın bir bölümünün sulanacağı da hesaba katılırsa, iklim yönünden her türlü tarımsal üretimin yapılabilmesinin mümkün olduğu bu Bölge'de daha da önem kazanmaktadır.

Mevcut durumda taşlı arazi ıslahı projelerinde tarla içindeki taşların toplanıp 1.5-2.00 m3'lük yığınlar haline getirilmesi çiftçilerce yapılmakta, bu yığınların yüklenip tarla dışına çıkarılarak istifi Devlet tarafından yapılmaktadır. Dolayısıyla uygulama, sahipli arazilerde yürütülmektedir. Halen taşlı arazilerin ne miktarının tapulu, ne kadarının hazine malı olduğuna dair kesin kayıtlar yoktur. Toplam arazinin % 50-60 oranında kamu mülkiyetinde olduğu tahmin edilmektedir.

Bölge'de etkin bir taşlı arazi ıslahı projesi uygulanabilmesi için öncelikle, bu sahalardaki tapu kadastro işlerinin bitirilmesi gerekmektedir.

Ağırlığı Şanlıurfa iline vererek yukarıda belirtilen 6 ilde 1993-1997 döneminde toplam 60000 hektar taşlı arazinin ıslah edilebileceği mümkün görülmektedir. Bu iş için 1992 yılı birim fiyatlarına göre yaklaşık 70 milyar liraya ihtiyaç bulunmaktadır. Aşağıdaki tabloda yıllar itibarıyla finans ihtiyacı gösterilmektedir. Taşların temizlenmesi sonucu, makineli tarım imkanları artacak, kazanılan saha nedeniyle mahsulde bir artış meydana gelecek, sulanan alanlarda her türlü endüstri bitkilerinin üretimi gerçekleştirilecektir.

Ayrıca Tarım Reformu Genel Müdürlüğü tarafından 1993-1997 döneminde Şanlıurfa ilinde 3000 hektar taşlı arazinin ıslah edilebileceği mümkün görülmektedir. Bu iş için 1992 yılı birim fiyatlarına göre 3,5 milyar liraya ihtiyaç bulunmaktadır.

TABLO 27: TAŞLI ARAZİ ISLAHI YATIRIM PROGRAMI

(Milyon TL)

1993	1994	1995	1996	1997	1993-1997 Toplam
14000	14000	14000	14000	14000	70000

ORMANCILIK

GAP Bölgesi, orman varlığı bakımından, Türkiye'nin diğer bölgelerine oranla oldukça fakir bir bölgedir. Bölge'de toplam 1199066 hektar orman bulunmakta, bunun 47916 hektarı koru (% 4), 1151150 hektarı ağaçlandırma ve enerji ormanı alanıdır.

Güneydoğu Anadolu Projesi kapsamında barajların ekonomik ömrünü uzatmak, istihdam olanakları yaratmak, ihtiyaç duyulacak sanayi odununu temin etme açılarından ormancılık sektörü özel bir önem taşımaktadır. Tarım ve tarıma dayalı sanayi ile kalkınması öngörülen Bölge'de, uzun süren yatırım ve gelişme periyodları dikkate alınarak ormancılık sektörünün ivedilikle saptanan hedeflere ulaştırılması elzemdir.

Bu bağlamda ağaçlandırma, erozyon kontrolü, mera ıslahı, fidan üretimi, tohum üretimi, orman amenaajmanı, kadastro, enerji ormanı tesisi ve orman yol inşaatlarının ele alınması gerekmektedir.

Bölge ormancılığını geliştirmeye yönelik program ögeleri aşağıda verilmektedir:

1. Mevcut orman kaynaklarının envanterinin çıkarılması,
2. Arazi sahipliğini belirlemek için kadastro çalışmalarının tamamlanması,
3. Çeşitli orman rezervlerinin potansiyellerinin değerlendirilmesi,
4. Alternatif ağaç türlerinin erozyon kontrolüne, ticari amaçlı tarımsal faaliyetlere, dinlenme faaliyetleri ile kentsel ihtiyaçların karşılanmasına uyarlanma özelliklerini tanımlamak için gerekli araştırma tesislerinin geliştirilmesi/iyileştirilmesi,
5. Ağaç yetiştiriciliği faaliyetlerinin, Bölge'nin ihtiyaçlarını karşılayacak bir şekilde programlanması,
6. Özel girişimciliği orman kalkınmasının ticarileşmesine kanalize edebilen bir operasyonel çerçevenin geliştirilmesidir.

Belirtilen bu program ögelerinden kadastro çalışmalarının tamamlanması birinci öncelikli faaliyettir. Ancak buna bağlı olarak mevcut orman kaynaklarının envanteri çıkarılabilir, çeşitli orman rezervlerinin potansiyeli değerlendirilebilir ve ağaçlandırma faaliyetleri yerine getirilebilir.

Bu çerçevede 1993 ve 1994 yıllarında Bölge'nin orman kadastrosunun tamamlanması gerekmektedir. Bu iş için gerekli toplam 32249 milyon TL'nin 1993 yılında 18699 milyon ve 1994 bütçesine 13550 milyon TL'nin verilmesi uygun görülmektedir. Böylelikle 1995-1997 döneminde Orman Bakanlığı'nın bütçesi kadastro harcamaları bakımından hafiflemiş olacak ve ağaçlandırma faaliyetlerine daha çok miktarda kaynak sağlanabilecektir.

1991 yılında Şanlıurfa'da kurulan GAP Orman Bölge Müdürlüğü halen uygun mekan ve makina parkından yoksun durumda olup, 1993 yılında Bölge'de etkin vazife görebilmesi için programda belirlenen kapasiteyi gerçekleştirebilecek makina parkına ve binalara kavuşturulması gerekmektedir.

Bölge'deki fidanlıkların 22 milyon adet yıllık üretim kapasitesine ulaştırılması ve Bakanlığın kendi ihtiyacı yanısıra diğer kuruluşların yapacağı ağaçlandırma çalışmaları için gerekli fidanları karşılayacak seviyeye getirilmesi gerekmektedir. Fidan üretimi çalışmaları yoğun işçi istihdamı sağlanan bir faaliyet koludur. Potansiyel üretim için gerekli olduğu için Bölge'de uygun türlerden 1997 yılı için hedeflenen rakamların başlangıç yıllarında üretilmesi, fidanların transplantasyonunun başarısını artıracaktır. Tuzlu topraklarda ve drenej kanalları boyunca tesis edilmesi gereken okaliptus fidanı üretiminin de fidanlıkların üretim programına alınması gerekmektedir.

Erozyon kontrol çalışmaları yalnızca Orman Bakanlığı'nın yapacağı bir çalışma olmayıp bir bütün olarak ele alınması gerekir. Çünkü şiddetli erozyon görülen havzalarda orman arazisi yanısıra tarım arazisi, hazine arazisi, ve köy orta malı olarak değişik mülkiyet yapısı görülmektedir. Bu nedenle, tek başına Orman Bakanlığı'nın erozyon kontrol çalışmalarını yürütmesi soruna kapsamlı çözüm getirecek nitelik taşımamaktadır. Doğu ve Güneydoğu Anadolu Havza Geliştirme Projesi'nin sınırlarının tüm GAP illerini kapsayacak şekilde genişletilerek (şu anda yalnızca Adıyaman ilini kapsamaktadır) Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü ve Tarımsal Üretimi Geliştirme Genel Müdürlüğü'nün ortak girişimiyle ve Bölge çiftçilerinin katılımıyla mikro havza bazında erozyon kontrol çalışmalarına başlanması elzem görülmektedir.

Orman yolu inşaatı, ağaçlandırma çalışmalarında daha etkin faaliyet göstermek ve güvenlik için büyük önem taşımaktadır. Ancak, Orman Bakanlığı programına göre 3000 ha alanda çalışma yapılacak 1993 yılı için öngörülen 29 km orman yeni yol inşaatı yeterli olmayıp, kaynakların zamanında kullanılması açısından yol çalışmalarının ağaçlandırma çalışmalarıyla orantılı olarak yürütülmesi gerekmektedir.

DOĞU VE GÜNEYDOĞU ANADOLU BÖLGESİ HAVZA GELİŞTİRME PROJESİ
(ORMAN GENEL MÜDÜRLÜĞÜ, DEVLET SU İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ,
KÖY HİZMETLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ, TEŞKİLATLANMA VE DESTEKLEME
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ, TARIMSAL ÜRETİMİ GELİŞTİRME GENEL MÜDÜRLÜĞÜ)

GAP Bölgesi'ndeki barajların ekonomik ömürlerinin uzatılması açısından havza geliştirme çalışmaları son derece önem taşımaktadır.

Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi Havza Geliştirme Projesi'nin amacı, Elazığ, Malatya ve Adıyaman illerinde Fırat Nehri'nin bozulmuş orta alt ana-havzalarının yönetimini geliştirmek ve iyileőtirmektir. Proje Dünya Bankası tarafından desteklenmektedir. Çevresel açıdan proje alanının tabii özellikleri, biyo-değişkenlik ve kaynak verimliliği korunarak güçlendirilecektir. Sosyo-ekonomik yönden, proje alanındaki toplulukların yaşam, sağlık ve gelir standartlarını yükseltecektir.

Proje 2875700 hektarlık alanı kapsamakta olup, işçi giderleri 346 milyar TL'dır; bu toplam proje maliyetinin % 30'una tekabül etmektedir.

Proje bölgesindeki bozulmuş alanların rehabilitasyonu Bölge halkı için istihdam temin edecektir. Ancak bu işgücünün bütün yıl Bölge'de kalması için havza rehabilitasyon programı teşvik edici olmalıdır.

Uzun süreli olan havza rehabilitasyonu, ancak düzeltici önlemler başarıyla uygulandıktan sonra başlamalıdır. Dikkatle planlanıp koordine edilmezse ve uzun bir süre bakımı yapılmazsa, rehabilitasyonun temin ettiği koruma, ciddi biçimde yaralanabilir ve b durum toprak kayması ile arazi bozulmasını da beraberinde getirebilir.

Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi Havza Geliştirme Projesi, Orman Bakanlığı'nın koordinatörlüğünde, Köy Hizmetleri, Tarımsal Üretim ve Geliştirme, Teőkilatlandırma ve Destekleme Genel Müdürlükleriyle Devlet Su İşleri'nin ortak çalışmasıyla yürütölmektedir.

Tablo 28: HAVZA GELİŞTİRME PROJESİ(*)
(ORMAN GENEL MÜDÜRLÜĞÜ)

(Milyon TL)

	TOPLAM YATIRIM	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1993-1997 TOPLAM YATIRIM
YATIRIM MALİYETİ								
a) İnşaat	35240	17798	16489	952				35240
b) Makina, Alet ve Ekipman	285790	52351	45788	39499	42916	49934	55299	230491
c) Araçlar	31115	16961	6090	3360	1680	1512	1512	29603
d) Eğitim	16696	2227	4543	3416	2700	2418	1390	15306
e) Teknik Asistan	23037	5407	5407	4630	2919	2142	2530	20507
f) İşçiler	333635	20439	33220	49912	64747	77317	87997	245638
TOPLAM YATIRIM MALİYETİ	725514	115185	111539	101770	114964	133324	148729	576785
CARİ YATIRIMLAR								
g) Artan Personel Giderleri	7224	1204	1204	1204	1204	1204	1204	6020
h) Diğer Cari Giderler	30566	3726	5331	5077	5008	5527	5894	24672
TOPLAM CARİ HARCAMALAR	37790	4930	6535	6281	6212	6731	7098	30692
İLK TAHMİNİ YATIRIM MALİYETİ	763305	120115	118075	108052	121176	140056	155828	607477
Fiziksel Beklenmeyen Artışlar	73304	11350	11146	102217	11705	13671	15209	58095
Beklenmeyen Fiyat Artışları	83231	1183	3575	6809	13846	23728	34088	49143
TOPLAM PROJE MALİYETİ	919841	132649	132797	125083	146729	177456	205125	714714

* Yatırım Maliyetleri 1 USD = 7000 alınarak hesaplanmıştır.

TABLO 29: HAVZA GELİŞTİRME PROJESİ (*)
(DSİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ)

(Milyon TL)

	TOPLAM YATIRIM	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1993-1997 TOPLAM YATIRIM
YATIRIM MALİYETİ								
a) İnşaat	462	462						462
b) Makina, Alet ve Ekipman	438	438						438
c) Araçlar								
d) Eğitim								
e) Teknik Asistan								
f) İşçiler								
TOPLAM YATIRIM MALİYETİ	900	900						900
CARİ YATIRIMLAR								
g) Artan Personel Giderleri								
h) Diğer Cari Giderler	1516	256	252	252	252	252	252	1264
TOPLAM CARİ HARCAMALAR	1516	256	252	252	252	252	252	1264
İLK TAHMİNİ YATIRIM MALİYETİ								
Fiziksel Beklenmeyen Artışlar	241	115	25	25	25	25	25	216
Beklenmeyen Fiyat Artışları	162	11	7	15	28	42	55	107
TOPLAM PROJE MALİYETİ	2820	1284	284	293	306	319	332	2486

(*) Yatırım Maliyetleri 1 USD=7000 alınarak değiştirilmiştir.

TABLO 30: HAVZA GELİŞTİRMESİ PROJESİ (*)
(TEŞKİLATLANMA VE DESTEKLEME GENEL MÜDÜRLÜĞÜ/TEDGEM)
(TARIMSAL ÜRETİMİ GELİŞTİRME GENEL MÜDÜRLÜĞÜ/TÜGEM)

(Milyon TL)

	TOPLAM YATIRIM	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1993-1997 TOPLAM YATIRIM
YATIRIM MALİYET								
a) İnşaat	462	462						462
b) Makina, Alet ve Ekipman	112943	14412	12676	18124	17887	24365	25476	87467
c) Araçlar	1680	840	420	420				1680
d) Eğitim								
e) Teknik Asistan	4410	1102	1382		1102	1102		4410
f) İşçiler	11830	741	1405	2235	2279	2848	2319	9511
TOPLAM YATIRIM MALİYETİ	131325	17558	15604	20780	21269	28316	27795	103530
CARİ YATIRIMLAR								
g) Artan Personel Giderleri								
h) Diğer Cari Giderler	86864	1266	2407	6434	14010	24888	37856	49008
TOPLAM CARİ HARCAMALAR	86864	1266	2407	6434	14010	24888	37856	49008
İLK TAHMİNİ YATIRIM MALİYETİ	218190	46825	18012	27215	35280	53204	65652	152538
Fiziksel Beklenmeyen Artışlar	21819	1882	1801	2721	3528	5320	6565	15254
Beklenmeyen Fiyat Artışları	29928	186	548	1723	4044	9033	14393	15535
TOPLAM PROJE MALİYETİ	269938	20894	20361	31660	42852	67558	86610	183325

(*) Yatırım Maliyetleri 1 USD=7000 alınarak hesaplanmıştır.

TABLO 31: HAVZA GELİŞTİRME PROJESİ
(KÖY HİZMETLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ)

(Milyon TL)

1993	1994	1995	1996	1997	1993-1997 Toplam Yatırım
29876	36470	30587	33190	36506	166629

Tablo 32 : EROZYON KONTROL VE AGAÇLANDIRMA PROGRAMI
(ORMAN GENEL MÜDÜRLÜĞÜ)

(Milyon TL)

	1993	1994	1995	1996	1997	1993-1997 TOPLAM YATIRIMI
Agaçlandırma	15900	21200	37100	47700	53000	174900
Erozyon kontrol	6300	9450	12600	12600	15750	56700
Mera Islahı		600	900	600	600	2700
Fidan Üretimi	2496	2600	3250	3900	4550	16796
Teknik Üretimi	748	794	794	794	794	3924
Anerajman						
Kadastro	18699	13550				32249
Enerji ormanı	4000	4000	4000	4000	4000	20000
Yol inşaatı	720	1080	1740	1740	1740	7020
Diğerleri (bina+tasit)	20906	18586	9750	5625	3000	57867
TOPLAM	69769	71860	70134	76959	63434	372156

GAP BÖLGESİ KAVAKÇILIĞI GELİŞTİRME PROJESİ
(ORMAN GENEL MÜDÜRLÜĞÜ)

Kavak ülkemizde yetişen ağaç türleri içerisinde gelişme süresi en kısa olan ve en yüksek hasılayı veren bir türdür. Bölge'de tarımsal üretim ve nüfus artışından dolayı oluşacak yüksek miktardaki odun hammaddesi talebinin karşılanması en pratik ve ekonomik olarak, kavak yetiştiriciliğinin geliştirilmesiyle mümkündür. Kavak yetiştiriciliğinde sınırlayıcı faktörlerin başında su gıdalanması gelir.

GAP Bölgesi'ndeki ovalar sulama imkanlarına kavuştuğunda kavak yetiştiriciliği açısından potansiyel alanlar kapsamına girecektir. Kavak yetiştiriciliği ambalaj, lif yonga levha, mobilya gibi sanayi sektörleri için hayati önem arz etmektedir.

GAP Bölgesi'nde kavak odunu talebini karşılayabilmek için kavak kültürüne ayrılması gerekli alanlar aşağıdaki tabloda verilmektedir.

TABLO 33: KAVAKÇILIK İÇİN AYRILMASI GEREKLİ ALANLAR

Yıllar	Toplam Kavaklık Alanı(ha)	Toplam Fidanlık Alanı (ha)	Kavak Kültürü Yapılan Alan Topamları (ha)
1993	2934	1095	4029
1994	6071	1125	7196
1995	9411	1153	10564
1996	12955	1182	14137
1997	16702	1211	17913
1998	20652	1240	21892
1999	24602	1243	25845

Kavak Yetiştiriciliği yoluyla GAP Bölgesi'nde yaratılacak istihdam kapasitesi ise aşağıdaki tabloda verilmiştir.

TABLO 34: KAVAK YETİŞTİRİCİLİĞİNDE YARATILACAK İSTİHDAM

Yıllar	Toplam İstihdam (Adam/Ay)
1993	4124
1995	10184
2000	30499
2005	47713
2010	49793

GAP Bölgesi'nde yapılan karakavak yetiştiriciliğinde kaliteli fidan geleneği gelişmemiştir. Üretim kaybını önlemek ve kaliteli fidan kullanma geleneğini yerleştirmek için enazından 10 yıl süreyle kaliteli fidan yetiştirmeyi sübvans etmek faydalı olacaktır.

Bunu gerçekleştirmenin en kolay ve etkili yolu yetiştiriciye anaçlık çelik materyalinin ücretsiz sağlanmasıdır. Tarla hazırlama, gübreleme, bakım ve işçilik masraflarının çiftçiler tarafından karşılanması öngörülmekte olup, Devlet yalnızca fidan temininde yardımcı olacaktır. Hektara kullanılacak anaçlık çelik materyalinin bedeli 3 milyon TL'dir.

Devlet Su İşleri'nce sulamaya açılan arazilerde sulamaya açılışı takip eden yıl kavak dikiminin gerçekleştirileceği kabul edilirse, bu projenin finansmanı için gerekli tutarlar şöyledir.

TABLO 35: KAVAKÇILIK PROJESİ'NİN ÖDENEK İHTİYACI

Yıllar	Sulamaya Açılacak Alan (ha)	Kavak Tesis Alanı Sulama Alanı % 5 (ha)	Anaçlık Çelik Materyali (Milyon TL)
1993	11222	-	-
1994	-	560	1680
1995	15620	-	-
1996	1400	780	2340
1997	269048	70	210
1998	259719	13450	40350
1999	-	12985	38955

ENERJİ PROJELERİ

DEVLET SU İŞLERİ VE ENERJİ VE THERMİ YATIRIM BAKANLIĞI

2007 yılında başlatılan projelerin devam etmesiyle birlikte enerji sektörünün yıllık % 3-5 oranında artacağı tahmin edilmektedir. Çok çeşitli kaynakları kullanarak elektrik enerjisi üreten tesislerin sayısı artmaktadır. Enerji sektöründe elektrik enerjisi üretimi için kullanılan tesislerin sayısı artmaktadır. Enerji sektöründe elektrik enerjisi üretimi için kullanılan tesislerin sayısı artmaktadır.

2007 yılında başlatılan projelerin devam etmesiyle birlikte enerji sektörünün yıllık % 3-5 oranında artacağı tahmin edilmektedir. Çok çeşitli kaynakları kullanarak elektrik enerjisi üreten tesislerin sayısı artmaktadır. Enerji sektöründe elektrik enerjisi üretimi için kullanılan tesislerin sayısı artmaktadır.

2007 yılında başlatılan projelerin devam etmesiyle birlikte enerji sektörünün yıllık % 3-5 oranında artacağı tahmin edilmektedir. Çok çeşitli kaynakları kullanarak elektrik enerjisi üreten tesislerin sayısı artmaktadır. Enerji sektöründe elektrik enerjisi üretimi için kullanılan tesislerin sayısı artmaktadır.

2007 yılında başlatılan projelerin devam etmesiyle birlikte enerji sektörünün yıllık % 3-5 oranında artacağı tahmin edilmektedir. Çok çeşitli kaynakları kullanarak elektrik enerjisi üreten tesislerin sayısı artmaktadır. Enerji sektöründe elektrik enerjisi üretimi için kullanılan tesislerin sayısı artmaktadır.

IV. ENERJİ

ENERJİ PROJELERİ
(DEVLET SU İŞLERİ VE ENERJİ VE TABİİ KAYNAKLAR BAKANLIĞI)

1993-1997 döneminde yurdumuzda doğacak enerji ihtiyacının yıllık asgari, % 9 oranında artacağı tahmin edilmektedir. Çok çeşitli enerji kaynakları arasında hidrolik enerjinin gerek işletme sahasındaki düşük kaynak ihtiyacı, gerekse çevre temizliği ve ekolojik etkileri açısından tartışılmaz bir üstünlüğü vardır.

GAP Bölgesi hidrolik enerji açısından büyük bir potansiyeli temsil etmektedir. Bugün bu potansiyelin bir kısmı değerlendirilmektedir. Ancak, potansiyelin azami ölçüde değerlendirilmesi ve inşa halindeki tesislerin süratle bitirilerek yeni projelerin programa alınması gereklilik arz etmektedir.

Bütün Türkiye'de artan talep karşısında, özellikle, 1995 yılından sonra ortaya çıkması muhtemel enerji açığını en ekonomik ve dışa en az bağımlı çözümlerle kapatmak için, Ilısu, Cizre, Birecik ve Karkamış baraj ve santrallerinin önümüzdeki yıllarda inşa edilmesi zorunlu görülmektedir.

Bu dört enerji santralının üreteceği toplam enerji Atatürk Hidroelektrik Santralının ürettiğine eşit olacaktır. Söz konusu barajlar memba bölgelerinde inşa edilmiş depolama tesislerinden gelecek muntazam akışlı suyu kullanacaklarından en rantabl projeler arasındadır.

TABLO 36: BARAJ VE HİDROELEKTRİK SANTRALLERİ (HES) YATIRIM PROGRAMI
(DEVLET SU İŞLERİ)

(Milyon TL)

PROJE ADI	Başlama-Bitiş Tarihi	Proje Tutarı	1992 Sonuna Kadar Tahmini Harcama	1993	1994	1995	1996	1997	1993-1997 Harcaması
I. DEVAM EDEN PROJELER		29322490	23896581	2551198	2404857	386324	83530		5425909
1. Kralkızı ve Dicle Barajı ve HES	1981-1995	2391799	1094414	801954	336845	158586			1297385
2. Batman 1. Merhale	1985-1996	1220691	396731	541480	104950	104600	72930		823960
3. Atatürk Barajı ve HES	1975-1995	22760000	20086481	789070	1808221	76228			2673519
4. Ş. Urfa Tüneli ve HES	1977-1996	2950000	2318955	418694	154841	46910	10600		631045
II. YENİ PROJELER		18968767		1513690	1837559	2182367	2911073	3308045	11752734
1. İlısu Barajı ve HES	1993-2002	8220000		31000	262960	404800	1080770	1080770	2860300
2. Cizre Barajı ve HES	1993-2000	2612000		9800	81350	81350	304460	304460	751752
3. Birecik Barajı ve HES*	1993-1997	7350888		1472890	1355392	1502993	1354331	1674282	7350888
4. Karkamış Barajı ve HES**	1994-1997	790022			167752	193224	180512	248533	790022
III. TOPLAM		48291257	23896581	4064888	4242416	2568691	2994603	3308045	17178643

* Birecik Barajı ve HES'i tahmini yatırımı 1743 milyon Alman Markıdır. Kur olarak 1 DM=4215 TL alınmıştır.

** Karkamış Barajı ve HES'i tahmini yatırımı 115.839 milyon ABD Dolarıdır. Kur olarak US \$ 1=6820 TL alınmıştır.

*** Birecik ve Karkamış projelerinin şu andaki durumundan Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı sorumludur.

ELEKTRİFİKASYON
(TÜRKİYE ELEKTRİK KURUMU)

Bölge'de kırsal ve özellikle kentsel nüfus hızla artmaktadır. Kırsal ve kentte elektrik altyapısı, kesiksiz ve kaliteli enerji temini, beş açıdan önem arz etmektedir: 1) Bölge'de mevcut sanayinin yetersiz ve kalitesiz-kesikli- enerjiden doğan sorunları çözülecektir. 2) İyi bir elektrik altyapısının olması Bölge'de kurulması muhtemel sanayiler için bir teşvik unsuru olacaktır. 3) Kesikli ve oynak voltajlı enerjinin özellikle elektrikli ev aletleri ve eşyasında meydana getirdiği arızalar giderilecek ve ekonomiye örtülü bir katkı sağlanacaktır. 4) Elektrik uygar yaşamın olmazsa olmaz bir ögesi haline gelmiştir. Bölge insanının sosyal yaşam düzeyini yükseltmek için yeterli düzey ve kalitede elektrik temini bir zorunluluktur. 5) Sulamaya açılacak alanların en azından bazı yerlerinde basınçlı sistemlere dayalı sulama teknolojilerinin ekonomik kullanımı, elektrik enerjisinin varlığına bağlıdır. Bütün bu nedenlerle kırsal ve kentte nitelikli bir elektrik altyapısının oluşturulması gerekmektedir. Önümüzdeki 5 yıl için böyle bir altyapının oluşturulmasına yönelik kaynak ihtiyacı ilgili tabloda verilmektedir.

TABLO 37: ELEKTRİFİKASYON YATIRIM PROGRAMI
(TEK GENEL MÜDÜRLÜĞÜ)

(Milyon TL)

	GAP İdaresi'nin			1993	1994	1995	1996	1997	1993-1997 Toplam Yatırım
	TEK in Yapacağı Yatırım (1993)	Yapacağı Yatırım	Toplam Yatırım						
ADIYAMAN									
Merkez	40000	100000	140000	40000	25000	25000	25000	25000	140000
Besni	2400	6100	8500	2500	3000	3000			8500
Kahta	900	9100	10000	4000	3000	3000			10000
Golbaşı	5000	15000	20000	5000	5000	5000	5000		20000
Kırsal alan	1766	2234	4000	2000	1000	500	500		4000
T O P L A M	50066	132434	182500	53500	37000	36500	30500	25000	182500
DIYARBAKIR									
Merkez	62000	100000	162000	62000	25000	25000	25000	25000	162000
Hani		5000	5000	2500	2500				5000
Cınar	1700	5000	5000	1700	2500	2500			5000
Cermik	2000	5000	7000	2000	2500	2500			7000
Ergani	6900	16100	23000	7000	6000	5000	5000		23000
Bismil	500	8500	9000	3000	3000	3000			9000
Silvan	3000	12000	15000	5000	5000	5000			15000
Kırsal alan	2630	2370	5000	3000	1000	500	500		5000
T O P L A M	78730	153970	232700	86200	47500	43500	30500	25000	232700
GAZİANTEP									
Merkez	40000	260000	300000	60000	60000	60000	60000	60000	300000
Yavuzeli	500	3500	4000	2000	2000				4000
Oğuzeli	500	3500	4000	2000	2000				4000
Nurdağı	1000	3000	4000	2000	2000				4000
Araban		3000	3000	1500	1500				3000
İslahiye	750	4250	5000	2500	2500				5000
Kilis	1000	14000	15000	3000	3000	3000	3000	3000	15000
Nizip	30000	12000	42000	12000	10000	10000	10000		42000
Kırsal alan	1335	3665	5000	2000	1000	1000	500	500	5000
T O P L A M	75085	306915	382000	87000	84000	74000	73500	63500	382000
MARDİN									
Merkez	16500	33500	50000	20000	15000	15000			50000
Yeşilli	3600	3000	6600	3600	3000				6600
Derik	8200	6800	15000	8000	3500	3500			15000
Mazıdağı	4500	6500	11000	5000	3000	3000			11000
Midyat		8000	8000	2000	2000	2000	2000		8000
Kızıltepe		15000	15000	5000	5000	5000			15000
Nusaybin		15000	15000	4000	4000	4000	3000		15000
Kırsal alan	1845	2155	4000	2000	1000	500	500		4000
T O P L A M	34645	89955	124600	49600	36500	33000	5500		124600

(Milyon TL)

	TEK'in Yapacağı Yatırım (1993)	GAP İdaresi'nin Yapacağı Yatırım	TOPLAM YATIRIM	1993	1994	1995	1996	1997	1993-1997 Toplam Yatırım
SİİRT									
Merkez	7500	32500	40000	8000	8000	8000	8000	8000	40000
Baykan	1000	2000	3000	1000	1000	1000			3000
Kurtalan	4700	5300	10000	5000	2500	2500			10000
Kırsal alan	1688	2312	4000	2000	1000	500	500		4000
T O P L A M	14888	42112	57000	16000	12500	12000	8500	8000	57000
SANLIURFA									
Merkez	34000	121000	155000	35000	30000	30000	30000	30000	155000
Hilvan	4000	16000	20000	4000	4000	4000	4000	4000	20000
Bozova	3500	6500	10000	4000	3000	3000			10000
Birecik		5000	5000	1000	1000	1000	1000	1000	5000
Ceylanpınar	4000	16000	20000	4000	4000	4000	4000	4000	20000
Akcakale	4450	5600	10000	5000	5000				10000
Suruc		9000	9000	3000	3000	3000			9000
Siverek	3300	6700	10000	3500	3500	3000			10000
Viranşehir	4800	5200	10000	5000	5000				10000
Kırsal alan	668	5332	6000	2000	1000	1000	1000	1000	6000
T O P L A M	58668	196330	255000	66500	59500	49000	40000	40000	255000
BATMAN									
Merkez	3500	6500	10000	3500	3500	3000			10000
Kozluk	1500	1500	3000	1500	1500				3000
Sason	800	1200	2000	1000	1000				2000
Kırsal alan	1374	2626	4000	1500	1000	500	500	500	4000
T O P L A M	7174	11826	19000	7500	7000	3500	500	500	19000
ŞIRNAK									
Merkez	1700	4300	6000	2000	2000	2000			6000
İdil	1000	3500	4500	1500	1000	1000	1000		4500
Cizre	4000	6000	10000	5000	2500	2500			10000
Silopi	2000	3000	5000	2500	2500				5000
Kırsal alan	824	3176	4000	1000	1000	1000	500	500	4000
T O P L A M	9524	19976	29500	12000	9000	6500	1500	500	29500
GENEL TOPLAM	328780	953520	1282300	378300	293000	258000	190500	162500	1282300

34

... (faint text) ...

... (faint text) ...

V. ULAŞIM VE HABERLEŞME

... (faint text) ...

... (faint text) ...

ULAŞTIRMA VE HABERLEŞME

Bölge'nin temel ulaşım sistemi önümüzdeki plan dönemi içinde ihtiyaçları büyük ölçüde karşılayacak düzeydedir. Bazı kesimlerde iyileştirmeler gerekmekte olup, bunlar hareket planı içindedir. Bu iyileştirmeler dışında, Atatürk Baraj Gölü geçişi için feribot sistemi yanında, bir köprü yapılması gerekli görülmektedir.

Orta dönemde Bölge'deki ulaşım talebini etkileyecek iki faktör, transit trafiği ve yeni sulamaya açılacak alanlarda artan tarımsal üretim ve bunun uyaracağı endüstriyel üretimdir. Transit trafiğinin ne zaman Körfez Bunalımı öncesindeki düzeyini bulacağı belirsiz olup, uluslararası ilişkilere bağlıdır. Artan üretim ise plan dönemi sonuna doğru ve belli kesimlerde ulaşım talebini etkileyecektir. Ulaşım talebindeki asıl patlamanın 2000'li yılların başlarında olacağı tahmin edilmektedir. Dolayısıyla, büyük kaynaklar gerektiren yeni ulaştırma yatırımları konusunda, özellikle enflasyonist bir ortamda, ihtiyatlı hareket etmek gerekmektedir. Programa girmiş olan en büyük yatırım ve 1992 fiyatlarıyla yaklaşık 5,2 trilyon liraya mal olacak olan Gaziantep-Şanlıurfa otoyoludur.

Bölgenin ilerde 2000'li yıllarda, sahip olması gereken ulaşım sistemi konusunda "GAP Ulaşım ve Altyapı Geliştirme Çalışması" kapsamında, kapsamlı bir etüt yapılmıştır. Bu etütte irdelenen birçok alternatif arasında, üç temel seçenek belirlenmiştir:

- 1) Mevcut sistemde (kara ve demiryollarında) iyileştirmelerle, Gaziantep-Şanlıurfa oto yolunun yapılması, Şanlıurfa-Habur arasında 2x2 lik bir ekspres yol inşası,
- 2) Gaziantep-Habur arasında bugünkü Şanlıurfa-Habur yolunun kuzeyinden geçen ve Diyarbakır'a kolay erişim sağlayan bir otoyol yapılması; mevcut sistemin diğer kesimlerinde iyileştirmelere gidilmesi,
- 3) Gaziantep-Şanlıurfa otoyolunun yapımı, Gaziantep-Habur arasında, önce tek hatlı, ilerde çift hatta çıkarılabilecek ve İskenderun, Mersin'e ulaşacak ve üzerinde hızlı trenler işleyebilecek bir elektrikli demiryolu tesis, ve mevcut sistemin diğer kesimlerinde iyileştirmelere gidilmesi.

Etüt, önümüzdeki 15-20 yıl içinde ihtiyaçlara cevap verebilecek ve en az kaynak gerektiren alternatifin birinci alternatif olduğunu ortaya koymuştur. İkinci alternatifin maliyeti, 1. alternatife göre yaklaşık %65, üçüncü alternatife ise yaklaşık %100 daha fazladır. Ayrıca, Gaziantep-Habur otoyoluyla, hızlı demiryolunun her ikisinin de yapılması, büyük kaynak israfına yol açacak bir uygulama olarak ortaya çıkmıştır. Ülkenin içinde bulunduğu enflasyonist ortam ve kaynak darboğazı gözönüne alındığında 1. alternatifin uygulanma şansının daha fazla ve uygulanma gereğinin daha yüksek olduğu görüşü ağırlık kazanmaktadır.

Ulaşım sisteminin ayrılmaz bir parçası, Bölge'nin dış dünya ilişkilerini kuran liman ve havaalanlarıdır. Bölge'nin iki liman kapısı İskenderun ve Mersin'dir. Transit trafiğin azalması nedeniyle bu iki limanda da atıl kapasite mevcuttur. Plan döneminin sonuna doğru, Bölge'de artan sulamayla birlikte doğacak denizyolu taşımacılığı talebini karşılamak için İskenderun Limanı'nın tevsiyatına gidilecektir. İkibinli yıllarda yine İskenderun Körfezinde yeni bir limana ihtiyaç olacaktır.

Bölge'de büyük uçakların iniş kalkışına elverişli bir havaalanı bulunmamaktadır. Hem artan yolcu talebini hem de yük talebini karşılamak için Bölge'de uluslararası bir havaalanı yapımı Plan kapsamındadır. Bölgesel Uluslararası Havaalanı Plan dönemi sonuna doğru işletmeye hazır hale gelecektir.

Artan nüfus, yükselen gelir, çeşitlenen ticari ve sınai faaliyet ve Bölge'nin , ülkenin diğer bölgeleri ve dış dünyayla ilişkisinin gelişmesine paralel olarak Bölge'de teleiletişime olan talep de artacaktır. Teleiletişim sistemindeki bugünkü tıkanıklıkları gidermek ve artan talebi karşılamak için önemli ölçüde teleiletişim sistemleri yatırımlarının yapılması öngörülmüştür.

TABLO 38: KARAYOLLARI YATIRIM PROGRAMI
(KARAYOLLARI GENEL MÜDÜRLÜĞÜ)

						(Milyon TL)
						1993-1997
						TOPLAM
						HARCAMA
	1993	1994	1995	1996	1997	
D.Bakır-Mardin Ayr.-Batman	20000	30000				50000
Çatakköprü-Sason-Yücebağ-						
D.Bakır il hududu	15000	20000	25000	30000		90000
D.Bakır-Silvan-Malabadi-						
Haydarköprü-11.Bölge hududu	20000	20000	40000	40000	50000	170000
Ayr.-Lice-Kulp-Kızılağaç-						
11.Bölge hududu	15000	25000	30000	40000	40000	150000
Dicle Barajı B.A.K.Y.						
(Ergani-Dicle-Hani)	30000	35000				65000
Adıyaman-Yeşilyurt-Malatya	30000	40000	40000	40000	30000	180000
Siirt-Eruh	10000	30000	30000	20000		90000
Çukurca Ayr.-Uludere						
(Uludere-11.Bölge hududu)	3500					3500
Nemrut Dağı turistik yolları	2000	3000	6000	10000	14000	35000
Midyat-Cizre	15000	20000	30000	30000		95000
D.Bakır-Siverek-Ş.Urfa	24000	30000	30000	16000		100000
Cizre-Sırnak Ayr.-Fındık-						
Güçlükonak	15000	20000	20000	15000		70000
Orfabağı-Çiğli Ayr.-Beytüşşebap	15000	20000	25000	30000		90000
Atatürk Barajı Göl.Alt.Kal.						
Yol.Yer.Yap.Yol.	115000	124000				239000
Siverek-Peribot iskelesi	20000	25000				45000
D.Bakır-Mardin	7000	8000				15000
Ayr.-Kayapınar-Gercüş	1000					1000
Siverek-Silvan Ayr.-D.Bakır-						
Mardin Ayr.	1000	1000				2000
Birecik-Ş.Urfa-Habur (TETEK)	30000	50000	50000	50000		180000
Mardin-Midyat	3000	3000				6000
Mardin-Kızıltepe		3000				3000
Siirt-Perveri	8000	7000	5000			20000

Proje Adı	1993	1994	1995	1996	1997	1993-1997
						TOPLAM HARCAMA
D.Bakır-Ergani-8.Bölge hududu	10000	15000	12000			37000
Kızıltepe-Şenyurt		3000				3000
Silvan-Baykan Ayr.-Batman	3000	7000				10000
Ş.Urfa-Akçakale Ayr.-Harran			75			75
Batman-Kurtalan-(Şiirt-Baykan)	3000	3000				6000
D.Bakır-Silvan Ayr.Bingöl İl H.	3000	7000				10000
Midyat-İdil Ayr.-Nusaybin-						
Cizre Ayr.	3000	4000				7000
D.Bakır-Mardin	7000	8000				15000
Eruh-Şırnak		3000	3000			6000
Gerger-Taraksu	4000	5500	7000	8000	5500	30000
Mardin-Kızıltepe Ayr.-						
(Ömerli-Akinci)	1000	2000				3000
Ayr.-Bozova-Adıyaman hududu	2000	3000				5000
Viranşehir-Ceylanpınar		2000	2000			4000
(Batman-Raman) Ayr.-Oğuz	500	1500				2000
(Kozluk-Baykan) Ayr.-Şiirt	3000	4000				7000
Mardin-(Nusaybin-K.tepe)Ayr.		3000				3000
Birecik-Ş.Urfa Ayr.-Suruç						
Mürşitpınar	2000	2000				4000
Şırnak-Uludere		3000	5000	5000		13000
835-02 K.K.No(K.Maraş-G.Antep)						
İl Sn.-G.Antep (400-22)D.Y.						
Ayr.-Narlı	10000	20000	31000			61000
Bozova-Kanlıavşar	1000		5000	10000	10000	26000
825-06 K.K.No Kömürler (400-						
22)D.Y.Ayr.-İslahiye(G.Antep-						
Hatay) İl Sn.	10000	20000	26000			56000
(Birecik-Ş.Urfa)Ayr.-Payamlı	750					750
Ayr.Sincik-Yarpuzlu		3000	4500	6500	6000	20000
Ş.Urfa-Akçakale	5000	10000				15000
Kulp-Hamzalı-Akçağır-Batman	10000	15000	15000	10000		50000
Batman-Midyat		10000	30000	30000	30000	100000
Ergani İstasyonu		250				250
(Batman-Gercüş)Ayr.-Raman		500				500
Ayr.-Mazıdağı-Devik Ayr.		1000	2000			3000
(Ş.Urfa-V.Şehir)Ayr.Karakeçi		1000				1000
(D.Bakır-Mardin)Ayr.-Ovabağ			10000	20000	15000	45000
Midyat-Nusaybin	3000	3000				6000

Proje Adı	1993	1994	1995	1996	1997	1993-1997
						TOPLAM HARCAMA
Siirt-Aydınlar	500	1000				1500
(Siverek-Feribot)Ayr.-Bucak	6000					6000
Cizre-Şırnak	3000	10000	30000	30000		73000
(Ergani-D.Bakır)Ayr.-Eğil	500	500	1000	1000		3000
(Silvan-Baykan)Ayr.-Kozluk		500				500
(Nusaybin-Cizre)Ayr.-Dicle			500			500
Cermik-Cüngüş	1000	2000				3000
Birecik-Halfeti		1000	2000			3000
(Ş.Urfa-Akçakale)Ayr.-Yardımcı			500			500
Ergani-Cermik		2000				2000
(D.Bakır-Silvan)Ayr.-Bismil	2000	3000				5000
Ayr.-Böğürtlen	3000	5000				8000
Ayr.-Yaylak			250			250
Siverek-Karakeçi		3000				3000
(Malatya-Kayseri)Ayr.-Gölbaşı						
Sürgü-Gölbaşı-5.Bölge hududu	8000	10000	15000	12000		45000
Viranşehir-Demirci			1000	1000		2000
Siverek-Cermik		2000	2000	2000		6000
(Beşiri-Kurtalan)Ayr.-Beşpınar		500				500
Ayr.-Savur			250			250
(Cizre-Şırnak)Ayr.-Kızılsu		750				750
(Kozluk-Baykan)Ayr.-Tuzlagözü				3000	2000	5000
(Ş.Urfa-Akçakale)Ayr.-Ş.N.Bey			500			500
(D.Bakır-Silvan)Ayr.-Hızro	2000	2000				4000
(Mardin-Ömerli)Ayr.-Savur-Şenköy	7000	10000	13000	10000		40000
(Beşiri-Kurtalan)Ayr.-Beyçayırı		500				500
(D.Bakır-Bingöl)Ayr.-Kayaçık			500			500
(Ş.Urfa-Hilvan)Ayr.-Kabahaydar	2000	2000				4000
(K.tepe-Nusaybin)Ayr.-Akarsu		750				750
Cermik-Başan		500				500
(Gercüş-İdil)Ayr.-Darğaçit	2000	5000	5000	18000		30000
(Ş.Urfa-Hilvan)Ayr.-Ovaçık		500				500
Ayr.-Şekerli		500				500
(Lice-Kulu)Ayr.-Ağaçlı			500			500
Ayr.-Nusaybin			500			500
Hilvan-Gölcük	1000	2000				3000
(Siverek-Hilvan)Ayr.-Çaylarbaşı	2000	1000				3000
(Siverek-Cermik)Ayr.-Dağbaşı			250			250
Ayr.-Bozova			250			250

(Milyon TL)

Proje Adı	1933	1994	1995	1996	1997	193-1997
						TOPLAM HARCAMA
Bismil-Tepe		1000				1000
Ergani-Dicle-Hani	10000	15000	20000	14000		59000
(Mardin-Akıncı)Ayr.Dey.zafaran	500					500
(Mardin-K.tepe)Ayr.-İstasyon			250			250
(Ergani-D.Bakır)Ayr.-Ahmetli		250				250
Akıncı-Oğuz		500	500			1000
Ayr.-Kocaköy				500		500
(V.Şehir-K.tepe)Ayr.-Kocatepe		500				500
(Nusaybin-Cizre)Ayr.-Girmeli		250				250
Gaziantep-Şanlıurfa Otoyolu	25000	25000	1540500	2567500	1027000	5185000
Atatürk Baraj Gölü Köprü Geçişi	94935	111693	50274	-	-	256902
TOPLAM	651185	893443	2168599	3069500	1229500	8012227

TABLO 39: DEMİRYOLLARI YATIRIM PROGRAMI
(TCDD GENEL MÜDÜRLÜĞÜ)

Proje Adı	Yeri	İşin Başlama-Bitiş Tarihi	Toplam Yatırım	1992 Sonuna Kadar Tahmini					1993-1997 Toplam Harcama
				1993	1994	1995	1996	1997	
1- DEVAM EDEN PROJELER									
- Elektrifikasyon Tesisler									
	Divriği								
	G.Antep	1989-1993	29435	26760	2675				2675
	Adıyaman	1989-1993	49045	44590	4455				4455
	Istasyonlara Elektrik ve Su Temini								
	Diyarbakır	1992-1993	1250	750	500				500
	Diyarbakır	1992-1992	510	510					
	Diyarbakır	1994-1994	100			100			100
	Gaziantep	1994-1994	800			800			800
	Gaziantep	1994-1994	100			100			100
	Istasyonlarda Hat Uzat- maları, İlaveleri ve Yeni Buluşma İstasyonları								
	Adıyaman	1992-1993	2290	790	1500				1500
	Gaziantep	1992-1993	1630	130	1500				1500
	Diyarbakır	1993-1993	1500		1500				1500
	Gör. İstasyon Diğer Hizmet Binaları ve Tesisleri								
	Diyarbakır	1993-1993	200		200				200
	Diyarbakır	1993-1993	75		75				75
	Diyarbakır	1991-1991	50	50					
	Mardin	1993-1993	140		140				140
	Gaziantep	1993-1993	70		70				70
	Gaziantep	1994-1994	60			60			60
	Telsiz Cihazları Temini								
	Diyarbakır	1993-1993	780		780				780
	Siirt	1993-1993	780		780				780
	Mevcut Telekomünikasyon Tesislerinin Tev.Yenilen- mesi ve Tamamlanması								
	Siirt	1993-1993	500		500				500
	Diyarbakır	1993-1993	250		250				250
	Yeni Bilgisayar Uyg. için Makina ve Teçhizat								
	Batman	1993-1993	130		130				130
	Gaziantep	1993-1993	130		130				130
	Tünel İnşa ve Yenileme- leri								
	Adıyaman	1993-1993	155		155				155
	Hat ve Tesis İhtası								
	Diyarbakır	1994-1994	735			735			735

(Milyon TL)

1993-1997
Toplam
Harcama

Proje Adı	Yeri	İşin		1992 Sonuna Kadar Tahmini Harcama	1993	1994	1995	1996	1997	1993-1997 Toplam Harcama
		Başlama-Bitiş Tarihi	Toplam Yatırım							
- Yol Bakım Binaları ve Tesisleri	Gaziantep	1993-1995	1950		850	100	1000			1950
	Diyarbakır	1994-1995	1200			600	600			1200
	Diyarbakır	1995-1995	205				205			205
	Batman	1994-1994	105			105				105
	Batman	1995-1995	600				600			600
- Sosyal Konut Yapımı	Batman	1994-1994	480			480				480
	Şanlıurfa	1997-1997	240						240	240
	Gaziantep	1995-1995	480				480			480
- Depo ve Revizörlük Atölyelerinin Modern.	Adıyaman	1993-1993	70		70					70
	Gaziantep	1993-1993	30		30					30
	Mardin	1993-1993	295		295					295
	Gaziantep	1993-1993	205		205					205
	Gaziantep	1991-1991	145	145						
- Ambar Binaları ve Vagon Kantarları	Batman	1991-1997	900		200	200	200	200	100	900
	Diyarbakır	1993-1997	1800		400	400	300	400	300	1400
	Gaziantep	1993-1997	1390		250	250	270	320	300	1140
	Gaziantep	1991-1991	10	10						
DEVAM EDEN PROJELER TOPLAMI			100595	74260	16890	3930	3655	920	940	26335
2.YENİ PROJELER DEMİRYOLU ULAŞTIRMASI										
-Yol Yenilemeleri ve Malzeme İhzaratı	Diyarbakır	1993-1995	144000		30995	63085	499020			144000
	Batman	1995-1996	45120				1920	43200		45120
	Siirt	1996-1997	33600					14400	19200	33600
	Gaziantep	1994-1997	187050			103400		31950	51700	187050
	Şanlıurfa	1995-1996	207700				117500	90200		207700
	Mardin	1997-1997	75200						75200	75200
-Mevcut Yolun Takviyesi	Mardin	1993-1993	7000		7000					7000
	Şanlıurfa	1993-1993	16000		16000					16000
	Gaziantep	1994-1997	44000			2000	9000	18000	15000	44000
-Ray Kaynağı	Gaziantep	1994-1996	4000			1660		2340		4000
	Mardin	1995-1997	4050				1620		2430	4050
DENİZYOLU ULAŞTIRMASI										
-İskenderun Limanı GAP Tevsiatı	İskenderun	1994-1997	664000			3000	81000	260000	320000	664000
YENİ PROJELER TOPLAMI			1431720		53995	173145	260960	460090	483530	1431720
TOPLAM			1532315	74260	70885	177075	264615	461010	484470	1458055

TABLO 40: GAP BÖLGESEL HAVAALANI (*)
(ULAŞTIRMA BAKANLIĞI, GAP İDARESİ BAŞKANLIĞI)

(Milyon TL)

1993	1994	1995	1996	1997	1993-1997 Toplam Yatırım
18840	53535	57400	46082	8240	184097

* Proje yapımı için GAP İdaresi'nin, Acil Altyapı Kaleminden kendi bütçesine koymayı öngördüğü ödenekler bu toplama dahil değildir. Yatırım toplamına 4300 Milyon TL kamulaştırma harcaması dahildir.

KÖY YOLLARI:

GAP Bölgesi illerine, Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü (KHGM) tarafından köy yolları bakımından bugüne kadar götürülen hizmetler, Türkiye ortalaması düzeyinde veya ortalamanın üzerinde olmuştur. Plan dönemi içinde Bölge'ye 400 km asfalt, 4150 km stabilize ve 2942 km tesviye köy yolu yapılması amaçlanmaktadır. Bu yatırımın 1992 değerleriyle ödenek ihtiyacı toplam 3 trilyon 933 milyar TL olup, yıllık dilimlere düşen miktar ise 787 milyar 200 milyon TL'dir.

Bölge'de GAP kapsamında geniş alanların sulamaya açılmasıyla artacak tarımsal üretim ve artan nüfusun ihtiyacı dikkate alındığında, sulamaya açılacak alanlar öncelikli olmak üzere söz konusu ödeneğin ve diğer altyapı ile teknik gücün KHGM'ne temini olumlu olacaktır.

TABLO 41: KÖY YOLLARI
(KÖY HİZMETLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ)

(Milyon TL)					
					1993-1997
					Toplam
1993	1994	1995	1996	1997	Yatırım
784434	787854	788484	788844	783384	3933000

TABLO 42: KAPASİTE ARTIŞLARI
(PTT GENEL MÜDÜRLÜĞÜ)

il Adı	1991 Yılı Mevcut Kapasite	1992 Yılı Programı	1993	1994	1995	1996	1997	1997 Yılı Toplam Kapasite	1997 Yılı Nüfusu	10000 Kişiyeye Düzen Telefon Sayısı (1997)
ADIYAMAN	27976	13044	6522	6522	6225	6166	6107	72553	574999	1262
BATMAN	19450	11273	6868	6868	6556	6493	6431	63639	438119	1459
DIYARBAKIR	68768	18321	29668	29668	28320	28050	27780	230575	1549884	1488
GAZİANTEP	131554	39847	48025	48025	45842	45406	44969	403668	1646776	2451
MARDİN	34454	22020	11956	11956	11413	11304	11195	114298	742308	1540
SIİRT	14113	4784	2011	2011	1919	1901	1883	28622	312564	916
ŞANLIURFA	52974	22334	32353	32353	30883	30598	30295	231791	1519827	1525
ŞIRNAK	9899	15210	3261	3261	3113	3083	3053	40880	362306	1128
GAP	359179	146843	140664	140664	134271	132992	131713	1186326	7146861	1660

TABLO 43: TELEİLETİŞİM YATIRIM PROGRAMI
(PTT GENEL MÜDÜRLÜĞÜ)

							(Milyon TL)
65 Tarım						1993-1997	
	1993	1994	1995	1996	1997	Toplam Yatırımı	
- Telefon Santralleri Telefon Şebekesi	516006	510989	489962	484873	478328	2480158	
- Uzak Mesafe Telekom Sistem.	70499	24629	23671	22944	22887	164630	
- Özel Telekomünikasyon Sist.	1070	300	60	110	30	1570	
- Bina Yatırımları	12600	21600	14800	9600	2000	60600	
TOPLAM	600175	557518	528493	517527	503245	2706958	

ALTYAPI HİZMETLERİ

İçme suyu, drenaj ve kanalizasyon tesislerinde, suya içmesuyu ve kanalizasyon tesisleri olarak, her türlü altyapı yeterli durumdadır. Altyapı tesisleri ile ilgili olarak yapılacak işlemler şu şekildedir: 1) İçmesuyu ve kanalizasyon tesisleri için gerekli hizmetler ve tesislerin bakımı ve onarımını sağlamak, düzenli ve zamanında yapılmasını sağlamak. 2) İçme suyunun kalitesini sağlamak için gerekli tesisleri sağlamak. 3) İçme suyunun dağıtımını sağlamak için gerekli tesisleri sağlamak. 4) İçme suyunun depolanmasını sağlamak için gerekli tesisleri sağlamak. 5) İçme suyunun taşınmasını sağlamak için gerekli tesisleri sağlamak. 6) İçme suyunun temizliğini sağlamak için gerekli tesisleri sağlamak. 7) İçme suyunun dağıtımını sağlamak için gerekli tesisleri sağlamak. 8) İçme suyunun depolanmasını sağlamak için gerekli tesisleri sağlamak. 9) İçme suyunun taşınmasını sağlamak için gerekli tesisleri sağlamak. 10) İçme suyunun temizliğini sağlamak için gerekli tesisleri sağlamak.

Yukarıda belirtilen içmesuyu ve kanalizasyon tesislerinin bir kısmının bakımı ve onarımını yapmak üzere projelerin hazırlanması ve uygulanması gerekmektedir. Aynı projelerin hazırlanması ve uygulanması için "İçme Suğu ve Kanalizasyon Hizmetleri" adıyla bir komisyon kurulmuştur. Komisyonun görevleri aşağıdaki gibidir: 1) İçme suyu ve kanalizasyon tesislerinin bakımı ve onarımını sağlamak için gerekli projelerin hazırlanmasını sağlamak. 2) İçme suyu ve kanalizasyon tesislerinin bakımı ve onarımını sağlamak için gerekli projelerin uygulanmasını sağlamak. 3) İçme suyu ve kanalizasyon tesislerinin bakımı ve onarımını sağlamak için gerekli projelerin maliyetlerini belirlemek. 4) İçme suyu ve kanalizasyon tesislerinin bakımı ve onarımını sağlamak için gerekli projelerin zaman çizelgesini belirlemek. 5) İçme suyu ve kanalizasyon tesislerinin bakımı ve onarımını sağlamak için gerekli projelerin raporlarını hazırlamak. 6) İçme suyu ve kanalizasyon tesislerinin bakımı ve onarımını sağlamak için gerekli projelerin diğer işlemlerini yapmak. 7) İçme suyu ve kanalizasyon tesislerinin bakımı ve onarımını sağlamak için gerekli projelerin diğer işlemlerini yapmak. 8) İçme suyu ve kanalizasyon tesislerinin bakımı ve onarımını sağlamak için gerekli projelerin diğer işlemlerini yapmak. 9) İçme suyu ve kanalizasyon tesislerinin bakımı ve onarımını sağlamak için gerekli projelerin diğer işlemlerini yapmak. 10) İçme suyu ve kanalizasyon tesislerinin bakımı ve onarımını sağlamak için gerekli projelerin diğer işlemlerini yapmak.

VI. ALTYAPI HİZMETLERİ

ALTYAPI HİZMETLERİ

Bölge'de, özellikle kentlerde, başta içmesuyu ve kanalizasyon olmak üzere, her türlü altyapı yetersiz durumdadır. Altyapının yeterli düzeye getirilmesi iki bakımdan önem taşımaktadır: 1) İçmesuyu ve kanalizasyon bir halk sağlığı hizmetidir ve bölge iklim koşulları bağlamında, özellikle yaz aylarında yaygınlaşan bir takım hastalıkların etkin kontrolü, temiz içmesuyu ve kanalizasyon tesisleri sağlanmadan olanaksızdır. 2) Bölge'nin, sulama yatırımlarının getireceği ivmeyle gelişen ekonomisinin gerektireceği nitelikli personeli buralara çekmek ve uzun süre kalmalarını sağlamak yeterli altyapının yokluğunda uzak bir ihtimaldir. Altyapı yeterli düzeye getirilmediği sürece Bölge üniversitelerinden mezun olanları bile Bölge'de tutmak güç olacaktır.

Devam etmekte olan içmesuyu ve kanalizasyon tesislerinin bir an evvel bitirilmesi ve yeni projelerin uygulamaya konulması gerekmektedir. Yeni projeler, GAP İdaresi'nin "GAP Bölgesi Ulaşım ve Altyapı Geliştirme Çalışması" çerçevesinde yaptırdığı ayrıntılı envanter ve nüfus tahminleri verilerine dayanılarak geliştirilmiştir. Bazı altyapı projeleri, sorunların bir an evvel halledilmesi gerektiğinden "acil altyapı" olarak mütalaa edilmiştir ve bunlara kaynak sıkıntısı ne olursa olsun, kaynak aktarılması gerekli görülmektedir.

TABLO 44: İÇMESUYU YATIRIM PROGRAMI - DEVAM EDEN PROJELER
(İLLER BANKASI)

(Milyon TL)

Yerleşim Merkezi	1992 Sonuna						1993-1997	
	Toplam Yatırım	Kadar Tahmini Harcama	1993	1994	1995	1996	1997	Toplam Yatırım
PINARBAŞI(A.YAMAN)	2000	1985	15					15
CELİKHAN	1800	1725	75					75
BESNİ, GOLBAŞI	3700	3620	80					80
HARMANLI, SUVARLI								
SAMSAT	4800	2100	1570	1130				2700
SİVEREK(Ş.URFA)	40000	40000						
ŞANLIURFA	45900	19878	20000	6022				26022
Y.GÖKLÜ	2300	1775	525					525
BİRECİK	1200	710	490					490
SİİRT	98600	98600						
KURTALAN	2900	2900						
PERVARI	1700	965	735					735
AYDINLAR	2100	1095	1005					1005
GÖKCEBAĞ	1500	110	1390					1390
Y.ŞEYHLER(D.BAKIR)	800	59	741					741
ERGANI	4900	4900						
KULP	8000	315	3000	4685				7685
BATMAN	23200	16160	7040					7040
KOZLUK	6000	4000	2000					2000
SASON	5500	3945	1555					1555
KAYAPINAR	2500	840	1200	460				1660
CIZRE	12000	6965	5035					5035
KABALA(MARDİN)	3800	3800						
KIZILTEPE	30300	6350	15000	8950				23950
MİDYAT	43500	34500	9000					9000
DARGEÇİT	3700	2200	1500					1500
MAZIDAĞI	3200	3038	162					162
DURUCA	1800	1075	725					725
ORTAKÖY	1800	1075	725					725
MARDİN	80000	2100	40000	37900				77900
NUSAYBİN	30000	315	18000	11685				29685
ACIRLI	5000	315	2685	2000				4685
DERİK	2000	315	1000	685				1685
GAZİANTEP	90000	66015	15000	8985				23985
KARKAMIŞ	1900	1830	70					70
GASKİ(GAZİANTEP)	154000	18000	68000	68000				136000
TOPLAM	722400	353575	218323	150502				368825

TABLO 44: İÇMESUYU YATIRIM PROGRAMI - DEVAM EDEN PROJELER
(İLLER BANKASI)

(Milyon TL)

Yerleşim Merkezi	1992 Sonuna						1993-1997	
	Toplam Yatırım	Kadar Tahmini Harcama	1993	1994	1995	1996	1997	Toplam Yatırım
PINARBAŞI(A.YAMAN)	2000	1985	15					15
CELİKHAN	1800	1725	75					75
BESNİ, GÖLBAŞI	3700	3620	80					80
HARMANLI, SUVARLI								
SAMSAT	4800	2100	1570	1130				2700
SİVEREK(Ş.URFA)	40000	40000						
ŞANLIURFA	45900	19878	20000	6022				26022
Y.GÖKLÜ	2300	1775	525					525
BİRECİK	1200	710	490					490
SİİRT	98600	98600						
KURTALAN	2900	2900						
PERVARI	1700	965	735					735
AYDINLAR	2100	1095	1005					1005
GÖKÇEBAG	1500	110	1390					1390
Y.ŞEYHLER(D.BAKIR)	800	59	741					741
ERGANİ	4900	4900						
KULP	8000	315	3000	4685				7685
BATMAN	23200	16160	7040					7040
KOZLUK	6000	4000	2000					2000
SASON	5500	3945	1555					1555
KAYAPINAR	2500	840	1200	460				1660
CİZRE	12000	6965	5035					5035
KABALA(MARDİN)	3800	3800						
KIZILTEPE	30300	6350	15000	8950				23950
MİDYAT	43500	34500	9000					9000
DARGEÇİT	3700	2200	1500					1500
MAZIDAĞI	3200	3038	162					162
DURUCA	1800	1075	725					725
ORTAKÖY	1800	1075	725					725
MARDİN	80000	2100	40000	37900				77900
NUSAYBİN	30000	315	18000	11685				29685
ACIRLI	5000	315	2685	2000				4685
DERİK	2000	315	1000	685				1685
GAZİANTEP	90000	66015	15000	8985				23985
KARKAMIŞ	1900	1830	70					70
GASKİ(GAZİANTEP)	154000	18000	68000	68000				136000
TOPLAM	722400	353575	218323	150502				368825

TABLO 45: İÇMESUYU YATIRIM PROGRAMI - DEVAM EDEN PROJELER
(DSİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ)

Yerleşim Merkezi	Toplam Yatırım	1992 Sonuna Kadar Tahmini						(Milyon TL)	
		Harcama	1993	1994	1995	1996	1997	1993-1997 Toplam Yatırım	
ŞANLIURFA	950000	103464	133064	74750	74750	74750	489222	846536	
DİYARBAKIR	597000	-	40000	187450	213900	155650		597000	
GAZİANTEP	227774	15753	73696	130000	8325			212021	
TOPLAM	1774774	119217	246760	392200	296975	230400	489222	1655557	

TABLO 46: İÇMESUYU YATIRIM PROGRAMI - YENİ PROJELER
(İLLER BANKASI, BELEDİYELER, GAP İDARESİ BAŞKANLIĞI)

(Milyon TL)

Yerleşim Merkezi	1993	1994	1995	1996	1997	1993-1997 Toplam Yatırım
Ceylanpınar	8000	5625	5625	5625	5625	30500
Silvan	1400	3150	3150	3150	3150	14000
Bismil	3000	6500	6500	6500	6500	29000
Çermik	1500	1500				3000
Araban	3300	2000				5300
Islahiye			2000	4000	4000	10000
Adıyaman			5000	5000	5000	15000
Viranşehir	4000	4000	4000	4000	4000	20000
Kahta	5700	3000	3000	3000	3000	17700
Yavuzeli	1500	1000				2500
Oğuzeli	2000	1200				3200
Hani	3000	2000				5000
İdil	700	500				1200
Çınar	1500	1000				2500
Baykan	450	400				850
Bozova	600	400				1000
Beşiri	2000	1000				3000
Sincik	550	450				1000
Tut	1000	1000				2000
Kocaköy	1000	1000				2000
Bağıvar	1000	1000				2000
Eğil	1500	1000				2500
Şirvan	1500	1000				2500
TOPLAM	45200	38725	29275	31275	31275	175750

TABLO 47: KANALİZASYON YATIRIM PROGRAMI - DEVAM EDEN PROJELER
(İLLER BANKASI)

		(Milyon TL)						
		1993-1997						
Yerleşim	Toplam	Toplam						
Merkezi	Yatırım	1992	1993	1994	1995	1996	1997	Yatırım
NİZİP(G.ANTEP) 1	44109	37809	6300					6300
ŞANLIURFA 2	81658	78508	3150					3150
CIZRE(ŞIRNAK) 3	26269	24169	2100					2100
ADIYAMAN 2	130000	74164	21000	34836				55836
GOLBAŞI(ADIYAMAN) 2	50000		3150	15000	16000	15850		50000
DIYARBAKIR 2	200000	126672	11550	30000	31778			73328
GAZIANTEP 3	176000	70120	68250	25000	12630			105880
KİLİS(G.ANTEP) 2	80000	25595	15750	38655				54405
BİRECİK (Ş.URFA) 2	32000		2100	10000	10000	9900		32000
BATMAN 2	256000	112649	10500	30000	53000	49851		143351
ŞIRNAK 2	32000		2100	9900	10000	10000		32000
SİLOPI(ŞIRNAK) 2	40000	7678	13650	18672				32322
MARDİN 2	100000		3150	21850	25000	25000	25000	100000
TOPLAM	1248036	557364	162750	233913	158408	110601	25000	690672

TABLO 48: KANALİZASYON YATIRIM PROGRAMI - YENİ PROJELER
(İLLER BANKASI, BELEDİYELER, GAP İDARESİ BAŞKANLIĞI)

(Milyon TL)

Yerleşim Merkezi						1993-1997
	1993	1994	1995	1996	1997	Toplam Yatırım
Ergani	1100	2600	2600	2600	2600	11500
Silopi	2000	4500	4500	4500	4500	20000
Silvan	3000	7000	7000	7000	7000	31000
Bismil	2600	5600	5600	5600	5600	25000
Siirt	16000	11000	11000	11000	11000	60000
İslahiye	5000	5000	4000	4000	4000	22000
Kilis	18000	12000	12000	12000	12000	66000
Adıyaman	2500	16250	16250	16250	16250	67500
Viranşehir	6000	6000	6000	6000	6000	30000
Kahta	12000	6000	6000	6000	6000	36000
Ceylanpınar	12900	8900	8900	8900	8900	48500
TOPLAM	81100	84850	83850	83850	83850	417500

TABLO 49: ATIKSU ARITMA YATIRIM PROGRAMI - YENİ PROJELER
(İLLER BANKASI, BELEDİYELELER, GAP İDARESİ BAŞKANLIĞI)

(Milyon TL)

Yerleşim Merkezi	1993	1994	1995	1996	1997	1993-1997 Toplam Yatırım
Gaziantep	102000	59000	59500	59500	59500	340000
Kızıltepe	9600	5600	5600	5600	5600	32000
Cizre	11400	6650	6650	6650	6650	38000
TOPLAM	123000	71750	71750	71750	71750	410000

KÖY İÇMESUYU:

GAP Bölgesi'nin mevcut köy içmesuyu alt yapısı Türkiye ortalamasının oldukça altındadır. Türkiye genelinde KHGM'nin hizmet alanına giren 78675 adet yerleşim ünitesinden, 49167 adedine yeterli köy içmesuyu sağlanmış olup, bu % 63 düzeyinde olmasına rağmen GAP Bölgesi'nde mevcut 8714 adet yerleşim ünitesinden, ancak 3848 adedine (% 44'üne) içmesuyu sağlanmıştır.

Bölge'de geri kalan 3199 yerleşim ünitesinde daha içmesuyu hizmetine ihtiyaç görülmektedir.

KHGM'nün GAP Bölgesi 1993-1997 yıllarını kapsayan köy içmesuyu yatırım projeksiyonu incelendiğinde, Bölge'de bu dönem içinde toplam 1447 yerleşim ünitesine köy içmesuyu götürüleceği ve bunun için toplam 525 milyar 25 milyon TL ödeneye ihtiyaç olduğu görülmektedir. Bir başka ifade ile yılda 105 milyar TL'ye ihtiyaç bulunmaktadır.

KHGM'nün 1993-1997 programı gerçekleştirildiği takdirde, halen mevcut içmesuyu yerleşim ünitesi ile birlikte Bölge'de toplam 5289 ünite içmesuyuna sahip olacak (%60) ve Bölge yine bugünkü Türkiye ortalamasının altında kalacaktır.

Bölge'de yeraltı suyunun kısıtlı olması nedeniyle önümüzdeki 5 yıl içinde daha fazla yerleşim ünitesine bu imkanın sağlanması oldukça güçtür. Ancak, Bölge'deki yerüstü su rezervuarının gerçekleşmesine paralel olarak yukarıda öngörülen hedefin daha üzerine çıkılarak Türkiye ortalamasına yaklaşıması beklenmektedir.

TABLO: 50 KÖY İÇMESUYU - MEVCUT DURUM VE YATIRIM PROGRAMI

Yerleşim Yeri	MEVCUT DURUM			1993-1997	
	Sulu Yerleşim Yeri	Suyu Yetersiz Yerleşim Yeri	Suyu Olmayan Yerleşim Yeri	İçmesuyu Temin Edilecek Yerleşim Yeri	Yatırım Toplamı (Milyar TL)
Adıyaman	557	98	338	150	52500
Batman	213	82	262	125	47025
Diyarbakır	631	366	954	250	85000
Gaziantep	540	180	161	161	78375
Mardin	480	99	261	261	83375
Siirt	291	67	150	150	55625
Şanlıurfa	950	718	200	200	70625
Şırnak	186	57	150	150	52500
TOPLAM	3848	1667	3199	1447	525025

TABLO 51: KÖY İÇMESULARI
(KÖY HİZMETLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ)

(Milyon TL)

1993	1994	1995	1996	1997	1993-1997 Toplam Yatırım
99155	105280	105780	107280	107530	525025

75
TABLO 52: ACIL ALTYAPI YATIRIM PROGRAMI
(GAP IDARESİ BAŞKANLIĞI)

							(Milyon TL)
Proje Adı	Başlama Bitiş Tarihi	Proje Tutarı	1992 Yılı Sonuna Kadar Tahmini Harcama	1993 Yılı Harcaması	1994 Yılı Harcaması	1993-1994 Toplam Harcama	
A- DEVAM EDEN PROJELER							
1. Harran Üniv. İdare Binası	1992-1994	25000	1000	14000	10000	24000	
2. Akçakale Kanaliz. ve Arıtma	1992-1994	10000	200	6800	3000	9800	
3. Ceylanpınar Kanaliz. ve Arıtma	1992-1994	17000	600	10000	6400	16400	
ARA TOPLAM		52000	1800	30800	19400	50200	
B- YENİ PROJELER							
I. İHALEYE HAZIR PROJELER							
a) 1992 YILINDA GAP İDARESİNCE İHALE EDİLECEK PROJELER							
1. Ceylanpınar İçmesuyu	1992-1994	9000	300	5700	3000	8700	
2. Bozova Altyapı (İçmesuyu)	1992-1994	9000	-	6000	3000	9000	
3. Bozova Altyapı (Kanalizasyon)	1992-1994	13000	-	7000	6000	13000	
4. Silvan Kanalizasyon	1992-1994	40000	500	25000	14500	39500	
5. Araban Kanalizasyon	1992-1994	19000	2000	12000	5000	17000	
6. Kurtalan Kanalizasyon ve Arıtma.	1992-1994	25000	500	14500	10000	24500	
7. Erüh Kanalizasyon	1992-1994	8000	400	4600	3000	7600	
8. Kahta Kanalizasyon	1992-1994	24500	2500	14000	8000	22000	
9. Batman Kanaliz. ve Arıtma	1992-1994	50000	-	25000	25000	50000	
ARA TOPLAM		197500	6200	113800	77500	191300	
b) 1992 YILINDA BELEDİYELERCE İHALE EDİLECEK PROJELER							
1. Gaziantep Katı Atık (Düzenli Depolama)	1992-1993	15000	3000	12000		12000	
ARA TOPLAM		15000	3000	12000		12000	
II. BELEDİYELERE KAYNAK AKTARILARAK YÜRÜTÜLECEK PROJELER							
1. Bozova İçmesuyu Şebeke Revizyonu	1992-1993	600	100	500		500	
2. Bozova Kanaliz. Şebeke Revizyonu	1992-1993	600	100	500		500	
3. İslahiye İçmesuyu Şebeke Revizyonu	1992-1993	400	200	200		200	
4. İslahiye Kanalizasyon Şebeke Reviz.	1992-1993	500	200	300		300	
5. Yavuzeli İçmesuyu Şebeke Revizyonu	1992	100	100	-		-	
6. Yavuzeli Kanalizasyon Şebeke Reviz.	1992-1993	400	200	200		200	
7. Silvan İçmesuyu Şebekesi	1992	100	100	-		-	
8. Silvan Kanalizasyon Şebekesi	1992	100	100	-		-	
9. Diyarbakır Mevcut İsale Hattı Onar.	1992-1993	2500	1000	1500		1500	
10. Sason Kanalizasyon Şebekesi	1992-1993	650	150	500		500	
11. Yeşilli Kanalizasyon Şebekesi	1992-1993	400	200	200		200	
12. Yeşilli Trafik Yolları	1992-1993	400	200	200		200	
ARA TOPLAM		6750	2650	4100		4100	

Proje Adı	Başlama Bitiş Tarihi	Proje Tutarı	1992 Yılı Sonuna Kadar Tahmini Harcama	1993 Yılı Harcaması	1994 Yılı Harcaması	1993-1994 Toplam Harcama
III. GAP İDARESİNCE 1993 YILINDA İHALE EDİLECEK PROJELER						
1. Şanlıurfa Uluslararası Havaalanı ARA TOPLAM	1993-1994	5000 5000	- -	3000 3000	2000 2000	5000 5000
IV. DSİ GENEL MD.'LÜĞÜNE KAYNAK AKTARILARAK YÜRÜTÜLECEK PROJELER						
1. Karakoyun Deresi Islahı ARA TOPLAM	1992-1993	4000 4000	2000 2000	2000 2000		2000 2000
V. İLLER BANKASINA KAYNAK AKTARILARAK YÜRÜTÜLECEK PROJELER						
1. Şanlıurfa İçmesuyu Şebekesi	1992-1994	105000	1000	64000	40000	104000
2. " Gecekondu Islah ve Yasal- laştırma Alanı Altyapı Projesi	1992-1994	50000	1000	30000	19000	49000
3. Gaziantep, Kanalizas Şebekesi	1993	8500	-	8500	-	8500
4. Gaziantep İçmesuyu Projesi	1993	8500	-	8500	-	8500
5. Adıyaman Arıtma Projesi	1992-1994	13500	1500	8000	4000	12000
6. Samsat İçmesuyu İsale Hattı	1993	2000	-	2000	-	2000
7. Mardin İçmesuyu Temini	1992-1993	2000	500	1500	-	1500
8. Mardin Beyazsu Projesi	1993-1994	50800	-	30800	20000	50800
9. Şırnak Kanalizasyon	1992-1994	25000	750	14250	10000	24250
10. Şırnak Arıtma ARA TOPLAM	1993	15000 280300	250 5000	9750 177300	5000 98000	14750 275300
GENEL TOPLAM		560550	20650	343000	196900	539900

İMAR PLANLARI

Bölge kentleri hızla büyümektedir. Sulamanın ekonomiye getireceği ivmenin kentleşmeyi daha da hızlandıracağı tahmin edilmektedir. Bölge Kentleri, nüfus patlamasıyla birlikte çok düzensiz gelişmektedir. Kentlerde düzenli gelişmeyi sağlamanın bir ön koşulu, bu yerleşmelerin imar planlarının yapılmasıdır. GAP İdaresi Bölge'de nüfus patlaması karşısında imar planları yetersiz duruma düşmüş ve 2005 yılı itibariyle nüfusu 10 binin üstünde olması beklenen "GAP Ulaşım ve Altyapı Geliştirme Çalışması" kapsamında tüm yerleşmelerin imar planlarını yaptırmaktadır. 1/5000 ölçeğinde yapılmış tüm nazım imar planlarının 1/1000 ölçeğinde uygulama imar planlarının yapılması gerekmektedir. "Ulaşım ve Altyapı Geliştirme Çalışması" kapsamı dışında kalan küçük belediyeliklerin de imar planlarının yapılması buralardaki gelişmeleri düzenlemek açısından yararlı olacaktır. İmar planı yapımı kapsamına alınan bazı yerleşmelerin, yeni halihazır haritalarının alımı da gerekmektedir.

TABLO 53: 1/1000 UYGULAMA İMAR PLANLARI
YAPILACAK YERLEŞMELER

(GAP İDARESİ BAŞKANLIĞI)

(Milyon TL)

İl ve İlçe	Yatırım Tutarı
I. ADIYAMAN	
1.Gölbaşı	547
2. Besni	547
II. BATMAN	
1.Sason	126
2.Kozluk	495
III. DİYARBAKIR	
1.Ergani	331
2.Bismil	650
3.Çermik	444
4.Çınar	259
5.Silvan	470
IV. GAZİANTEP	
1.Araban	392
2.Kilis	418
3.Nurdağı	213
4.Oğuzeli	213
5.Yavuzeli	213
V. MARDİN	
1.Mazıdağı	192
2.Yeşilli	223
3.Derik	320
VI. SİİRT	
1.Baykan	267
VII. ŞANLIURFA	
1.Bozova	341
2.Viranşehir	624
T O P L A M	7285

TABLO 54: İMAR PLANI YENİLENMESİ GEREKEN YERLEŞMELER
KÜÇÜK BELEDİYELER

(GAP İDARESİ BAŞKANLIĞI)

(Milyon TL)

İl ve İlçe	Yatırım Tutarı
I. ADIYAMAN	
1.Gölbaşı-Tut	268
Belören	151
Harmanlı	195
2.Besni-Çakırhöyük	165
Şambayat	209
II. DİYARBAKIR	
1.Lice	209
2.Kulp	246
3.Gercüş	326
4.Dicle	297
III. GAZİANTEP	
1.Merkez-Karkamış	180
2.Araban-Fevzipaşa	246
3.Şehithamil-Arıl	151
4.Şahinbey-Burç	158
5.Nizip-Salkım	151
Uluyatır	202
IV. MARDİN	
1.Kızıltepe-Şenyurt	180
2.Savur	231
V. SİİRT	
1.Merkez-Aydınlar	165
2.Kurtalan-Kayabağlar	180
3.Pervari	195
VI. ŞANLIURFA	
1.Halfeti-Yukarıgöklü	187
Karaköprü	202
Kısak	158
2.Halfeti	414
VII. BATMAN	
1.Hasankeyf	224
2.Beşiri	429
T O P L A M	5719

TABLO 55: İMAR PLANI YAPILMASI GEREKLİ
YERLEŞMELER

(GAP İDARESİ BAŞKANLIĞI)

(Milyon TL)

İl ve İlçe	Yatırım Tutarı
I. ADIYAMAN	
1.Kömür	173
2.Sincik	151
3.Kesmetepe	261
II. ŞIRNAK	
1.Güçlükonak	165
2.İdil	561
III. DİYARBAKIR	
1.Çermik-Yukarışeyhler	165
2.Mermer-Özekli	144
IV. GAZİANTEP	
1.İslahiye-Altınüzüm	224
Yeşilyurt	165
2.Nurdağı-Şatırhöyük	173
V. MARDİN	
1.Midyat-Acırlı	180
Söğütlü	239
2.Dargeçit	253
3.Nusaybin-Duruca	158
VI. SİİRT	
1.Siirt-Gökçebağ	158
VII. ŞANLIURFA	
1.Suruç-Onbournisan	224
2.Halfeti-Argıl	165
3.Hilvan	745
VIII. BATMAN	
1.Gercüş-Kayapınar	195
2.Yücebağ	122
3.İkiköprü	129
T O P L A M	4750

TABLO 56: HARİTA ALIMLARI
(GAP İDARESİ BAŞKANLIĞI)

(Milyon TL)

İli	Yatırım
İlçesi	Tutarı
Belediyesi	
ADİYAMAN	
Çakırhöyük	294
Bölükyayla	188
Belören	253
Harmanlı	368
Gölbaşı	628
Şambayat	446
Kesmetepe	554
BATMAN	
Hasankeyf	703
Kayapınarı	368
İkiköprü	269
Yücebağ	287
DİYARBAKIR	
Mermer	229
GAZİANTEP	
Altınüzüm	461
Yeşiyurt	286
Fevzipaşa	567
Şehit Kamil	237
Burç	270
Salkım	242
Uluyatır	401
MARDİN	
Şenyurt	284
Acırlı	335
Söğütlü	550
Dargeçit	607
Ortaköy	294

(Milyon TL)

İli	Yatırım
İlçesi	Tutarı
Belediyesi	
4187	
Aydıncık	2.216
Kaymaklar	2.216
SİEMAS	
İli	544
SANCAKLI	
Herran	249
P.GÖKTEPE	295
Karaköprü	402
Kilise	200
Kömen	200
TOPLAM	11782

VII. İMALAT SANAYİİ VE MADENCİLİK

(Milyon TL)

İli	Yatırım
İlçesi	Tutarı
Belediyesi	
ŞİİRT	
Aydınlar	249
Kayabağlar	313
ŞİRNAK	
İdil	585
ŞANLIURFA	
Harran	269
Y.Göklü	368
Karaköprü	402
Hilvan	205
Kırsak	270
TOPLAM	11782

İMALAT SANAYİ VE MADENCİLİK

Bölge sanayinin özel kesimi Gaziantep dışında, gerek sermaye birikimi gerekse sinai bilgi ve beceri yetersizliği nedeniyle gelişmemiştir. Yerli yatırımcılar eliyle mahallî kaynaklara dayalı sanayileşme süreci teşviklere rağmen başlatılamamıştır. Sanayi gelişmesi gerek yerel, gerek bölgedışı yatırımcı açısından Hareket Planı (1993-1997) dönemi sonuna doğru Bölge'yi Kalkış'a götürecektir. Program döneminin sonuna doğru diğer gelişmelerin yanı sıra, sulama şebekeleri teker teker hizmete girdikçe bunların yolaçacağı tarımsal üretim-gelir artışı tarıma dayalı bir çok sanayi alanında yatırımcı açısından süreklilik taşıyan uygun bir ekonomik ortam oluşturacak ve yatırım isteklerini artıracaktır.

GAP İdaresi, Bölge'de temel faaliyet alanı tarıma dayalı sanayi ve hizmetler kesiminde tercihan küçük ve orta ölçekli işletmeler olmak üzere, faaliyet gösterecek özel sektör girişimcilerinin yatırımdan işletme aşamasına kadar nasıl destekleneceklerini araştırmak, mevcut ve gelecekte karşılaşılabilecek problemleri tesbit etmek ve gerekli tedbirleri önermek, yerel girişimci potansiyelinin geliştirilmesi ve teşvik edilerek yönlendirilmesine katkıda bulunmak amacıyla Ekonomik Kalkınma Ajansı gibi bir kurumsal altyapı öngörmüş ve geliştirmiş bulunmaktadır.

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde çok düşük kapasitede çalışan çok defa hatalı yer seçimi yapılmış veya eski teknoloji ile çalışmak durumunda olan ve enflasyonist şartlarda çok kötü mali performans gösteren çok sayıda KİT statüsünde sorunlu devlet tesisleri bulunmaktadır.

Teşviklere rağmen sanayileşme sürecinin özel kesimde Gaziantep dışında başlatılamadığı GAP'ta Devletin, Bölge sanayiine destek vermeye devam etmesi, hatta yeni girişimlere öncülük etmesi gerekmektedir. Devlet'in en azından 1993-1997 program döneminde çok selektif bir yaklaşımla ayakta tutulması ekonomik açıdan mümkün, sosyal açıdan gerekli görülen bazı sinai kuruluşlar için özelleştirme sürecini kesin ve kararlı bir şekilde ertelemesi, bunların ıslah ve rehabilitasyonu için çabuk ve ciddi adımlar atması gerekmektedir. Borç ertelemesi veya konsolidasyonu, ekipman yenilemesi ve proses revizyonu, işletme sermayesi tedariki gibi çeşitli yatırım ve işletme ıslah tedbirleri bu program amacı doğrultusunda uygulamaya konulmalıdır. Bilindiği üzere, Türkiye Kalkınma Bankası 1989 yılından beri yapmakta olduğu bir uygulama ile geri ödeme riski kendine ait olmak üzere Kamu Ortaklığı Fonlarından Kalkınmada Öncelikli Yörelere yatırım ve işletme finansmanı sağlamaktadır.

Et, süt ve yem sektörlerinde kurulmuş sınai tesisler öncelikli olmak üzere, Bölge'nin tarım-hayvancılık hayatı ile yakından ilgili tesislerin ıslah ve rehabilitasyonları için gerekli finansmanın sağlanması da Banka görev almalıdır. Ancak bu uygulamanın Banka açısından tatmin edici olması için normal yöre projelerinde kullanılan "Borç deme Oranı" kriteri makul bir düzeye düşürülmeli ve meydana gelecek maali kayıp "Görev Zararı" kavramı içinde Hazine veya Kamu Oaklığı İdaresi tarafından eşanlı olarak kapatılmalıdır.

Böylece hem Kamu Ortaklığı Fon kaynaklarının Kalkınmada ncelikli Yreler dışında kullanılmaları eğilimi nlenmiş hem de Bölge'de daha sonraki bir dönemde özelleştirmeye hazır kamu tesis varlığı da oluşturulmuş olacaktır.

Bölge'de halen yeraltı zenginlikleriyle ilgili olarak petrol istihracı ve tasfiyesi, fosfat yataklarının işletilmesi potansiyel faaliyet alanlarını oluşturmaktadır. Asfaltit, linyit, bakır ve demir cevherlerine ilişkin durum değerlemesi aşağıda yer almaktadır.

MAZIDAĞI GÜBRE KOMPLEKSİ

Görünür rezervi 70 milyon ton olan Mazıdağ fosfat yataklarında maden çıkarımı ve işletmesi üretim kapasitesi 550 000 ton/yıl olan konsantratörde eksik kapasite kullanımı ile sürdürülmektedir.

İkinci bir hat ilavesiyle bu üretim kapasitesinin 756 000 ton/yıl'a ulaştırılması mümkün görülmektedir. Bir gübre tesisi kurulması uzun süredir etüt edilmektedir.

Gübre kompleksi bir çok üniteden oluşan ve amonyağa dayalı entegre bir tesistir. Etütlere göre amonyak İskenderun'dan boru hattı ile taşınacaktır. Gerekli azot, amonyak ve CAN gübresinden, sülfirik asit pritten, fosforik asit ise sülfirik asit ve fosfat kayasından elde edilecektir. Kompleksin yakıt ihtiyacı olan doğal gazın, Botaş Boru hattı üretim sahasına getirilmesi söz konusudur. Projeye göre 2300 ton/gün kapasiteli sülfirik asit ünitesinin ihtiyacı olan 600000 ton/yıl pritin önemli bir bölümü Ergani ve Siirt-Madenköy'den geri kalanı Bölge dışından ve ithalatla karşılanacaktır. 700 ton/gün kapasiteli fosforik asit ünitesinin 800/850000 ton/yıl fosfat kayası ihtiyacının hemen tamamı Bölge'den sağlanacaktır.

GAP ve çevresindeki tarım topraklarında önemli miktarda azot (N) ve fosfat (P2O5) açığı vardır ve GAP nedeniyle azotlu ve fosfatlı-kompoze gübreye tesisin ömrü boyunca yeterli talep olacağı beklenmektedir.

Beş yıllık yatırım, 16 yıllık bir dönemi kapsayan gübre tesisi projesinin 1990 yılı fiyatlarıyla çok düşük tutalan döviz kuru ve fiyat artışı olmaksızın yatırım maliyeti 1390 milyar TL, fiyat artışları dikkate alındığında 8783 milyar TL olarak bulunmuştur.

Yaklaşık 450 idari personel ve 1100 işçi istihdam edecek gübre kompleksi, ürün sınıai maliyeti açısından fiyat hareketlerine karşı çok duyarlıdır. Tesisin fon hareketleri, yapılan en son çalışmada öngörüldüğü gibi dış/iç kaynak olarak 45/55 oranında finanse edilmesi halinde dış kaynak faiz ve anapara geri ödemeleri nedeniyle negatif bakiye vermekte, diğer bir ifade ile proje rantabilite açısından cazip bir yatırım niteliği taşımamaktadır.

MAZIDAĞI FOSFAT KONSANTRE TESİSLERİ

Türkiye'de fosfat arama çalışmaları 1950'de başlamış ve 1961 yılında hızlanmıştır. 1962 yılında Maden Yardım Komisyonu ilk fosfat seviyelerini tespit eden çalışmalarını yapmış, daha sonra M.T.A. tarafından geliştirilen sahalar, 1974 yılında işletilmek üzere Etibank'a devredilmiştir. Üretim amaçlı çalışmalar 1975 yılında başlamış ve 1976 yılında pilot nitelikte 125,000 ton/yıl kapasiteli ilk konsantratör devreye girmiştir. Böylelikle Karataş projesi adı ile ilk defa gübre hammaddesi üretimi gerçekleştirilmiştir. Karataş Projesi ilk etapta Azot Sanayii T.A.Ş. Sivrice Gübre fabrikasının fosfat ihtiyacını karşılayacak bir proje olarak değerlendirilmiştir.

Diğer proje 750.000 ton/yıl kapasiteli büyük projedir. 1975 yılında yatırım programına alınan projede, 1976 yılında teknolojik çalışmalara başlanmış, 1980 yılında işe anahtar teslimi ihale edilmiştir. 1987'de deneme üretimine başlayan tesiste 12.11.1988'de geçici kabul gerçekleştirilmiştir. Tesiste öngörülen tüm yatırımlar gerçekleştirilmiş bulunmaktadır. Projenin sadece 550,000 ton/yıl kapasiteli Semikan-1 hattı realize edilmiştir. Bu hattın devreye girmesiyle birlikte ilk tesis devreden çıkarılmıştır.

Projenin amacı Bölge'de kurulacak gübre tesislerinin hammadde ihtiyacını karşılamaktır. Tesislerin Bölge'de kurulacak bir gübre kompleksinin hammadde ihtiyacını karşılamak üzere kurulmuş olması ve bu tesislerin realize edilememesinden dolayı, üretilen fosfat konsantresi, Mersin'de Akgübre, İskenderun'da bulunan Sarıseki ve Samsun'da bulunan TÜGSAŞ tesislerine pazarlanmıştır. Ancak ithal konsantrenin ucuzluğu, nakliye bedellerindeki yükseklik nedenleriyle satışlar zararlar neticelenmiş ve halihazırda üretim faaliyetleri durma noktasına gelmiştir.

Konsantre tesislerinin ithal konsantre fosfat karşısında rekabet şansı bulunmamaktadır. Konsantre tesisleri burada bir gübre fabrikası kurulmadığı ve ithal fosfat konsantresinin c.i.f. fiyatı değişmediği sürece, ancak sübvansiyonla ayakta tutulabilir.

BATMAN RAFİNERİSİ MODERNİZASYON PROJESİ
(TÜPRAŞ)

Düşük graviteli yerli ham petrol işleme kapasitesini mevcut 1.1 milyon ton/yıl'dan 1.8 milyon ton/yıla yükseltmek amaçlanmaktadır.

Proje'nin sabit yatırım tutarı TOPLAM 1242000 milyon TL,
Dış para ihtiyacı ise 877000 milyon TL'dir.

TABLO 57: BATMAN RAFİNERİSİ MODERNİZASYONU ÖDENEK İHTİYACI

					(Milyon TL)
1993	1994	1995	1996	1997	1993-1997 Toplam
11200	19600	311900	565900	333400	1242000

Batman Rafinerisi modernizasyonunda, ek tesisler için gerekli ödenek ihtiyacı ise aşağıdadır:

1. Atıksu	2418	milyon TL
2. Flare-Up Tesisi	192000	milyon TL

ASFALTİT KAYNAKLARI

Silopi'de 46 milyon ton, Şırnak'ta 28 milyon ton (görünür + muhtemel + mümkün) asfaltit rezervi bulunmaktadır. Bu yataklar, TKİ'ye ait "Güneydoğu Anadolu Linyit ve Asfaltit Müessesesi Müdürlüğü (GAL)" tarafından işletilmektedir. Üretim açık işletme yöntemi ile yapılmaktadır.

Halen üretimde olan filonlardan açık işletme şeklinde işletilen asfaltitlerin büyük bir bölümü geçmiş yıllarda tüketilmiştir. Silopi ve Şırnak'ta açık işletme yöntemi ile işletilebilecek 5'er milyon ton rezerv kalmıştır. Bu nedenle bir süre sonra zor ve masraflı olan yeraltı işletmeciliği ile üretim yapılması zorunlu olacağından asfaltit üretim hızı düşecek ve maliyet artacaktır.

Asfaltit üretiminin tamamı Bölge'de bina ısıtmada ve sanayide kullanılmaktadır. Asfaltit yakıt olarak kullanılırken ortaya çıkan en önemli dezavantaj hava kirliliğidir. Asfaltit yandıktan sonra ortaya çıkan dumanın içerdiği kükürt oranı oldukça yüksektir.

Zaman zaman asfaltitler için alternatif kullanımlar önerilmiştir. Asfaltitlerin ısınma amacıyla kullanılması yerine bir termik santralda yakılarak elektrik enerjisi üretiminde, ya da kurulacak bir gübre tesisinde amonyak üretiminde kullanılması geçmiş yıllarda ortaya atılmıştır. Ayrıca, petrol kökenli olmaları açısından asfaltitlerin kömüre oranla, sentetik ham petrol ve gaz yakıt üretimine uygun olacağı da ileri sürülmüştür.

Gerçekten de, asfaltitlerin ısınma amacıyla kullanılması yerine, yukarıda belirtilen görüşler doğrultusunda kullanıldığında içerisinde ve küllerinde bulunan nadir ve kıymetli metallere de kazanılması mümkün olduğundan, ilk bakışta asfaltitlerin bugünkü kullanım şekline son verilmesinin daha uygun olacağı düşünülebilir. Ancak, bu şekilde bir tercih yapılmadan önce aşağıdaki sorunlara çözüm bulunması gerekmektedir.

- 1- Bugüne kadar Şırnak ve Silopi'de tespit edilen toplam 74 milyon ton (Görünür + muhtemel + mümkün) asfaltit rezervinin yapılacak arama faaliyetleri sonunda ne ölçüde artacağı, sahada filonlar halinde yayılmış olan toplam potansiyel içerisindeki ekonomik olarak işletilebilir rezerv ve kalan rezerv ne kadar olacağı, mevcut rezervin en ekonomik olarak nasıl işletilebileceği gibi hususlar öncelikle belirlenmelidir.
- 2- Entegre tesis kapasitesi ile doğrudan ilgili olması açısından sahanın işletilebilir rezervi ve asgari yıllık üretimi ile işletme süresi kesin olarak belirlenmedikçe asfaltitlerin gübre kompleksi ya da rafineride değerlendirilmesi konusundada bir tercih yapılması mümkün görülmemektedir.

3- Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri'ndeki illerimizin büyük bir bölümünün yakıt ihtiyacı Şırnak ve Silopi yataklarından yapılan asfaltit üretimi ile karşılanmaktadır. Bölge'deki yakıt ihtiyacını karşılayan asfaltit yerine, kullanılabilen yeni bir alternatif kaynağının kısa süre içerisinde bulunması bugün için mümkün görülmemektedir. Maraş-Afşin-Elbistan kömürlerinin, ısınma amacıyla kullanılan asfaltitlere ikamesi bir çözüm olarak düşünülebilir. Ancak 3.5 milyar ton ile ülkemizin en büyük linyit rezervine sahip olan bu sahadan çıkarılacak olan kömürün asilleştirme çalışmaları (birikitleme ya da kurutma) henüz bir sonuca ulaşamamıştır.

4- Asfaltitlerden sentetik ham petrol ve gaz yakıt üretilmesi ve küllerindeki değerli metallere kazanılması amacıyla yapılmış olan araştırmalar laboratuvar düzeyindedir. Bu çalışmalara dayanarak kurulacak endüstriyel tesislerde önemli mühendislik sorunları ile karşılaşılmasından dolayı laboratuvar düzeyindeki çalışmalardan elde edilen sonuçların yeni teknolojilerden de yararlanılarak pilot çapta tecrübelerle doğrulanması gerekmektedir.

Sonuç olarak, içerisinde Vanadyum, Nikel, Molibden ve Uranyum gibi nadir ve değerli metaller bulunan Güneydoğu Anadolu Bölgesi asfaltit yataklarının öncelikle bir enerji hammaddesi kaynağı olarak kabul edilmesi gerekmektedir. Başka bir ifade ile, asfaltitlerin 4500-5000 KCal/kg. ısı değerinin bir tarafa bırakılarak, sadece içerisindeki metallere kazanılmasının hedef olarak seçilmesi ve araştırmacıların bu şekilde yönlendirilmesi yanlıtıcı olabilir. Bu nedenle arama ve değerlendirme çalışmaları bir bütün olarak ele alınmak ve yapılacak teknolojik araştırma projelerinde asfaltitlerin metal potansiyellerinin bir yan ürün olarak kazanılması amaçlanmalıdır. Konuya bu şekilde yaklaşıldığı takdirde yukarıda sıralanan sorunlara doğru ve gerçekçi cevaplar bulunabilecektir.

BAKIR KAYNAKLARININ GELİŞTİRİLMESİ

Bölge'de, Siirt-Madenköy'de bakır yatakları bulunmaktadır ve bunun için bir proje geliştirilmiştir. Projeye göre kurulacak tesis yılda 300 000 ton tüvenan cevher işleyerek ortalama 41 644 ton/yıl % 21 bakır içerikli bakır konsantresi üretecektir. Proje, 513 kişiyi istihdam edecek kapasitededir.

Rezerv 14 milyon ton olup, % 2,95 Cu, % 1,03 Zn, % 26,585 tenörlüdür.

Etibank bir yabancı, bir yerli ortakla 1984'ten beri Madenköy yataklarının işletilebilirliği üstünde çalışmaktadır. Yabancı ortak 1986 yılında bir ön-fizibilite etüdü yapmıştır. Etüde göre, burada bir konsantratör tesisinin kurulmasının maliyeti 60 milyon ABD doları, 1992 fiyatlarıyla yaklaşık 420 milyar TL'dir.

Ön-fizibilite etüdünde, kurulacak tesiste elde edilecek olan bakır konsantresinin Etibank'a ait Ergani Bakır İzabe Tesisi'ne gönderilerek işlenmesi düşünülmüştür. Fakat, Ergani Bakır İzabe Tesisi ekonomik ömrünü tamamladığı için kapatılmış bulunmaktadır.

DEMİR YATAKLARI

Adıyamam-Çelikhan-Bulam'da % 28,5 Fe, % 2,01 P O tenörlü yaklaşık 70 milyon ton (görünür + muhtemel + mümkün) rezervli apatitli manyetit yatağı bulunmuştur. Ancak teknolojik nedenlerden ve işletme problemlerinden dolayı ekonomik görülmemektedir.

LİNYİT KAYNAKLARI

Adıyaman-Gölbaşı yöresinde alt ısı değeri 1385 KCal/kg olan yaklaşık 53 milyon ton kömür rezervi vardır. Özel bir firma tarafından termik santral kurulması söz konusu olmuştur. Ancak, henüz bir fizibilite etüdü yapılmamıştır. Plan dönemi sonuna doğru, fizibilite etüdü sonuçları olumlu çıktığı takdirde, bir yatırım söz konusu olabilecektir. Ancak, rezervin küçüklüğü, ve ısı değerinin düşüklüğü nedenleriyle termik santral projesinin ekonomik olma olasılığı yüksek görülmemektedir.

GAP BÖLGESİ'NDE ORGANİZE SANAYİ BÖLGELERİ VE KÜÇÜK SANAYİ SİTELERİ

Güneydoğu Anadolu Projesi'nin (GAP) gerçekleşmesiyle tarımda üretim deseni ve ürün yoğunluğu değişecek, tarım ürünlerinin üretiminde büyük artışlar sağlanacaktır. Projenin sulama takvimine göre kademeli olarak devreye girmesiyle tarımsal ürün çeşitliliği (pamuk, sebze ve sanayi bitkileri v.b.), verimlilik, girdi kullanımı artacaktır.

GAP'ın etkileri yalnız tarımsal üretim artışı ile sınırlı kalmayacaktır. Bu gelişmeler ileride sanayi türlerinin çeşitlenmesi üzerinde etkiler yaratacaktır. Bunların paralelinde inşaat, hizmetler ve ticaret sektörlerinde de canlanma ve değişim olacaktır. Böylesine bir gelişme Bölge kentlerinin yükledikleri fonksiyonlarda çeşitlenme ve sanayi ve tarım sektöründeki gelişmelere bağlı olarak hızlı bir büyüme gerçekleşecektir.

Tarım, sanayi ve hizmet sektöründeki gelişmelerin mekanda konumlandırılmasının düzenli ve planlı gerçekleştirilmesinin araçlarından biri de Organize Sanayi Bölgeleri'nin (OSB) kurulmasının teşvikidir. Organize Sanayi Bölgeleri, kalkınmanın ülke ve bölgeler mekanında yaygınlaştırılması için sanayinin uygun alanlara yönlendirilmesini sağlamak, şehirleşmede planlı ve düzenli gelişmeyi desteklemek, çevre sorunlarını önleyici tedbirleri etkin kılabilme amaçlarıyla; üretim türleri, altyapı ihtiyaçları ve atık türleri itibarıyla birbirleriyle uyumlu orta ve küçük işletmelerin, fiziksel planlarla belirlenen veya bu planların bulunmadığı yerlerde belirli yerleşimi esaslarına göre seçilmiş ve teknik ve sosyal altyapı tesisleri ile donatılmış alanlarda, fiziksel ve mali teşvikler sağlanarak, birarada toplandığı bölgelerdir.

Sanayileşmekte olan ülkelerde, sanayi işletmelerinin ulaşım ağına, insan gücüne, hammaddelere, enerjiye ve tüketim merkezlerine ulaşabilirliğindeki farklılıklar, bölgelerarası dengesizlikler yaratarak sosyal yapıyı bozmaktadır. Öte yandan, sanayi altyapısının bireysel olarak karşılanması durumunda yatırım masrafları yükselmekte, sonuçta endüstriyel üretim maliyetleri artmakta ve pazarlama aşamasında rekabet imkanları yitirilmektedir. OSB bu tür imkansızlıkların en azından bir kısmını ortadan kaldırabilmektedir. Şehirleşme ve sanayileşme ilişkilerini düzenleme açısından da etkili bir araç olmaktadır. Dağınık ve düzensiz sanayi kuruluşları planlı bir yerleşme düzeni içinde şehrin gelişmesine olumlu etkiler yaparak, tarım-sanayi gelişmesi ikilisi arasında dengeyi temin etmede etkin bir planlama kararı olabilmektedir.

Ayrıca az gelişmiş kesimlerde sanayinin yaygınlaşmasında fiziki bir teşvik unsuru olmaktadır. Tüm bu olumlu etkiler ve bugüne kadar ülkemizde uygulanan OSB tecrübeleri ışığında, GAP Bölgesi'nde meydana gelecek olan gelişmeleri kontrol altına alabilmek, sağlıklı şehirleşmeyi oluşturmak, küçük ve orta ölçekli işletmeleri geliştirmek, yatırımcıları yönlendirmek ve teşvik etmek amacıyla gelişmesi beklenen şehir merkezlerinde OSB tesis etmek politikası benimsenmiştir. Bu amaçlar çerçevesinde GAP Bölgesi'nde mevcut 560 ha Organize Sanayi Bölgesi'ne (Gaziantep ve Mardin) ek olarak 1993-1997 dönemi için toplam yatırım tutarı 201 milyar TL. olan 750 ha'lık Diyarbakır, Gaziantep II ve Şanlıurfa OSB inşa halinde olup, aynı dönem için toplam yatırımı 97 milyar TL. olan Adıyaman, Nizip, Kilis, Siirt ve Batman OSB üzerinde araştırmalar devam etmektedir. 1993-1997 dönemi için, Bölge'de devam eden ve yeni projeler için 298 milyar TL.'lık bir OSB yatırımı öngörülmüştür.

OSB haricinde ve onu tamamlayıcı faaliyetlerin yer alacağı küçük sanayi sitelerinin (KSS) kurulması Bölge için benimsenen diğer kalkınma araçlarından biridir. Bunun yanı sıra, konjenktürel dalgalanmalardan, ekonomik krizlerden, finansman sıkıntılarından büyük işletmelere oranla daha az etkileniyor olmaları ve büyük çapta istihdam yaratmaları açlarından kalkınmada küçük işletmelere yer verilmesinin gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Küçük Sanayi Siteleri uygulaması ile benzer iş kollarında çalışan işletmeleri aynı site içinde toplamak suretiyle, ihtiyaçlar hep birlikte daha kolay ve ekonomik olarak karşılanabilmekte, işyerlerine yeni teknolojinin sokulması daha kolay olmaktadır. Sanayi siteleri, bölgesel ihtiyaçların karşılanmasında bölgesel istihdam imkanlarının artırılıp, işsizlik ve şehirleşme sorunlarına çözüm bulunmasında önemli bir rol oynamaktadır. Bu nedenlerden dolayı, halen inşaatı devam eden ve 1993-1997 yılları arasında toplam yatırım tutarı 419 milyar TL. olan 15 KSS'ne ek olarak, aynı yıllar arası toplam yatırım tutarı 749 milyar TL. olan 41 yeni KSS projesi önerilmektedir.

TABLO 58 : ORGANİZE SANAYİ BÖLELERİ (OSB)
(KÜÇÜK SANATLAR, SANAYİ BÖLELERİ VE SİTELERİ GENEL KÜMÜPLÜĞÜ)

PROJE ADI	RASLAMA-BİTİŞ TARİHİ	TOPLAM YATIRIM	1992 SONUNA KADAR 1993					TOPLAM YATIRIM
			1993	1994	1995	1996	1997	
(Milyon TL.)								
I. DEVAM EDEN PROJELER								
1. Diyarbakır OSB	1991-1996	32200	3220	7245	7245	7245	18900	
2. Gaziantep II.OSB	1987-1996	275400	97250	25000	25000	25000	128150	
3. Sanliurfa OSB	1991-1996	48300	4025	10000	10000	10000	44275	
TOPLAM (A)		305900	104495	42245	42245	42245	201405	
II. YENİ PROJELER								
1. Adiyaman OSB	1993-1996	32200	8000	8000	8000	8000	32200	
2. Gaziantep-Kilis	1993-1996	16100	4000	4000	4000	4000	16100	
3. Gaziantep-Nizip	1993-1996	16100	4000	4000	4000	4000	16100	
4. Siirt	1993-1996	16100	4000	4000	4000	4000	16100	
5. Batman	1993-1996	16100	4000	4000	4000	4000	16100	
TOPLAM (B)		96600	24000	24000	24000	24000	96600	
TOPLAM (A+B)		402500	104495	66245	66245	66245	298005	

Tablo 59 : KUCUK SANAYI SİTELERİ
(KÜÇÜK SANATLAR, SANAYİ BÖLGELERİ VE SİTELERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ)

(Milyon TL.)

PROJE ADI	BASLAMA-BİTİŞ TARİHİ	TOPLAM YATIRIM	1992 SONUNA KADAR TAHMİNİ HARCAMA	1993	1994	1995	1996	1997	1993-1997 TOPLAM YATIRIM
I. DEVAM EDEN PROJELER									
1. Adıyaman KSS	1985-1993	35543	19738	15805					15805
2. Gaziantep-Mizip KSS (II.Bölüm)	1985-1993	26518	21728	4790					4790
3. Gaziantep-Oguzeli KSS	1986-1993	2219	1579	640					640
4. Sanliurfa-Siverek KSS	1984-1993	13536	10052	3484					3484
5. Adıyaman-Besni KSS	1991-1997	42600		8520	8520	8520	8520	8520	42600
6. Diyarbakır-Silvan KSS	1989-1994	19730	6355	7000	6375				13375
7. Gaziantep-Kilis KSS	1986-1995	27363	700	9000	9000	8663			26663
8. Gaziantep-Merkez KSS (Ayakkabıcılar)	1991-1996	81654	1614	20000	20000	20000	20040		80040
9. Gaziantep-Merkez KSS (25 Aralık)	1986-1997	84000		16000	16000	16000	16000	20000	84000
10. Mardin-Kızıltepe KSS	1984-1996	24000	171	6000	6000	6000	5829		23829
11. Mardin-Nusaybin KSS	1990-1994	22500		11000	11500				22500
12. Siirt KSS	1984-1996	49900	1750	12000	12000	12000	12150		48150
13. Sanliurfa-Merkez KSS I.Bölge (Evren)	1984-1996	54700	21592	16500	16608				33108
14. Batman KSS	1985-1994	23587	11327	6000	6260				12260
15. Sırnak KSS	1991-1994	8000		4000	4000				8000
TOPLAM (A)		515850	96606	140739	116263	71183	62539	28520	419244

(Milyon TL.)

KODE ADI	BASLAMA-BITIS TARİHİ	TOPLAM YATIRIM	1992 SONUNA KADAR TAHMİNİ HARCAMA	1993	1994	1995	1996	1997	1993-1997 TOPLAM YATIRIM
1. YENİ PROJELER									
1. Adıyaman-Kahta KSS	1993-1994	5960		1	5959				5960
2. Adıyaman-Golbası KSS	1993-1995	10690		1	5000	5689			10690
3. Adıyaman KSS	1993-1995	4480		1500	1500	1480			4480
4. Adıyaman-Fesni KSS	1993-1994	4480		450	1400	1300	1330		4480
5. Diyarbakır-Liçe KSS	1993-1995	10690		1	5000	5689			10690
6. Diyarbakır-Cınar KSS	1993-1994	5960		1	5959				5960
7. Diyarbakır-Ceramik KSS	1993-1995	10690		1	5000	5689			10690
8. Diyarbakır-Cüngös KSS	1993-1995	10690		1	5000	5689			10690
9. Diyarbakır-Kulp KSS	1993-1995	10690		1	5000	5689			10690
10. Diyarbakır-Merkez KSS (Marangoz)	1993-1995	1280		480	400	400			1280
11. Diyarbakır-Merkez KSS (Öto)	1993-1994	3810		1900	1910				3810
12. Diyarbakır-Bismil KSS	1993-1993	1380		1380					1380
13. Diyarbakır-Silvan KSS	1993-1996	2820		280	850	850	840		2820
14. Gaziantep-Murdağı KSS	1993-1995	9150		1	4000	5149			9150
15. Gaziantep-Merkez KSS (Dericiler)	1993-1996	15800		1	5000	5000	5799		15800
16. Gaziantep-Nizip KSS (II.bölüm)	1993-1995	5120		1700	1700	1720			5120
17. Gaziantep-Oğuzeli KSS	1993-1995	900		300	300	300			900
18. Gaziantep-İslahiye KSS	1993-1993	1280		1280					1280
19. Gaziantep KSS (III.bölüm)	1993-1994	15800		8000	7800				15800
20. Gaziantep-Milis KSS	1993-1996	3840		380	1150	1150	1160		3840
21. Gaziantep-Merkez KSS (Ayakkabıcılar)	1993-1996	7040		700	2100	2100	2140		7040
22. Gaziantep-Merkez KSS (25 Aralık)	1993-1996	12800		1300	4000	4000	3500		12800
23. Mardin KSS (II.bölüm)	1993-1996	20140		1	7000	7000	6139		20140
24. Mardin-Derik KSS	1993-1995	10690		1	5000	5689			10690
25. Mardin-Midyat KSS	1993-1995	10690		1	5000	5689			10690
26. Mardin-Kızıltepe KSS	1993-1996	2560		260	800	800	700		2560
27. Mardin-Nusaybin KSS	1993-1996	1920		220	600	600	500		1920
28. Sanlıurfa-Birecik KSS	1993-1996	20140		1	7000	7000	6139		20140
29. Sanlıurfa-Viransehir KSS	1993-1995	15410		1	6000	7409			15410
30. Sanlıurfa-Akkakale KSS	1993-1995	10690		1	5000	5689			10690
31. Sanlıurfa-Ceylanpınar KSS	1993-1997	24860		1	6000	6000	6000	6859	24860
32. Sanlıurfa-Suruc KSS (II.bölüm)	1993-1994	6910		1	6909				6910
33. Sanlıurfa-Siverek KSS	1993-1995	1280		480	400	400			1280
34. Sanlıurfa-Evren KSS I.bölüm (Altyapı)	1992-1994	6400	1000	3000	2400				5400
35. Sanlıurfa-Suruc KSS	1993-1993	1280		1280					1280
36. Sanlıurfa-Merkez KSS. II.bölüm (Evren)	1993-1996	12800		1300	4000	4000	3500		12800
37. Batean-Kozluk KSS	1993-1995	10690		1	5000	5689			10690
38. Batean KSS	1993-1996	3200		320	960	960	960		3200
39. Siirt KSS	1993-1996	4770		470	1500	1400	1400		4770
40. Siirt-Cizre KSS	1993-1995	10690		1	5000	5689			10690
41. Siirt KSS	1993-1995	640		60	290	290			640
TOPLAM (B)		331110	1000	27059	139887	116198	40107	6859	330110
TOPLAM (A+B)		846960	97606	167798	256150	187381	102646	35379	749354

... bənzər digər məsələlərə baxaraq, bəzən də, iştirakçıların ...

... bu məsələlərə baxaraq, bəzən də, iştirakçıların ...

... bu məsələlərə baxaraq, bəzən də, iştirakçıların ...

... bu məsələlərə baxaraq, bəzən də, iştirakçıların ...

... bu məsələlərə baxaraq, bəzən də, iştirakçıların ...

VIII. EĞİTİM

... bu məsələlərə baxaraq, bəzən də, iştirakçıların ...

... bu məsələlərə baxaraq, bəzən də, iştirakçıların ...

... bu məsələlərə baxaraq, bəzən də, iştirakçıların ...

EĞİTİM SEKTÖRÜ

Kalkınma çalışmalarında başarıya ulaşma, herşeyden önce, ihtiyaç duyulan nitelik ve nicelikteki insan kaynağının istenilen zaman ve yerde bulunabilmesi ile mümkündür. GAP Bölgesi'nde hedeflenen kalkınma, ancak eğitim sistemi içerisinde yetiştirilen insan kaynağının zenginliğine ve kalitesine bağlıdır.

Bölge insanının ekonomik kalkınmanın ihtiyaçlarına ve toplumun isteklerine uygun nitelik ve nicelikte yetiştirilmesi hedeflenirken öncelikle bir durum tespiti yapılması gerekmektedir.

GAP Bölgesi'ndeki ilkokul çağında (6-10, yaş grubunda) okullaşma oranı % 79.0 dır.Özellikle kırsal kesimde düşük olan okullaşma oranınının kentlerde de bir sorun olduğu görülmektedir.

Türkiye genelinde 1990 öğretim yılında ortaöğretim kademesindeki okullaşma oranı % 60'a ulaşmış iken bu oran GAP bölgesi'nde % 33.0 olmuştur. Yine 1990 öğretim yılında lise kademesindeki okullaşma oranı % 25'e ulaşmış iken bu oran GAP bölgesi'nde % 18'de kalmıştır.

Yükseköğretimde ise Türkiye genelinde okullaşma oranı % 12, GAP Bölgesi'nde sadece % 3'dür.

Bölge'nin kırsal yerleşim yerlerinin dağınıklığı ve küçüklüğü, buralara okul yaparak hizmet götürülmesini güçleştirmektedir. Bu nedenle, eğitimin niteliği ve etkinliği açılarından Bölge'de otobüs sisteminin geliştirilmesi, ve özellikle yatılı bölge okullarınının yaygınlaştırılması yararlı ve elzem görülmektedir.

Ülke genelinde 113 yatılı ilköğretim bölge okulu vardır. Bu okullarda 61533 öğrenci barınarak öğrenim görmektedir. Öğrencilerin 21125'i (%44.0) ilk, 34408'i (%56) orta kısımda bulunmaktadır. GAP Bölgesi'nde 28 yatılı bölge okulu bulunmakta ve buralarda 16547 öğrenci eğitim görmektedir.

GAP Bölgesi kapsamındaki illerdeki 1991-92 öğretim yılı itibariyle mevcut yatılı ilköğretim bölge okullarına (YİBO) dair bilgiler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir. Yapılmakta olan, ve programdaki yatılı ilköğretim bölge okullar müteakip iki tabloda verilmiştir.

TABLO 60: 1992 YILI YATIRIM PROGRAMINDA YER ALAN VE İNŞAATI DEVAM EDEN YATILI İLKÖĞRETİM BÖLGE OKULLARI (YİBO)

İli, İlçesi ve Okulun Adı	Öğrenci Kapasitesi
Adıyaman - Gerger Yatılı İ.B.O	520
Diyarbakır - Çınar Y.İ.B.O	520
Şırnak - Merkez Y.İ.B.O	520
Şırnak - Güçlükonak Y.İ.B.O	520
Şırnak - Cizre Y.İ.B.O	520

1991 yılında Öğrenci Kapasitesi artırılan Yatılı İlköğretim bölge okulları, Batman - Gercüş, Batman - Kozluk, Batman - Sason, Diyarbakır - Lice, Mardin - Merkez, Mardin - Mazıdağı, Mardin - Nusaybin, Şırnak-İdil, Siirt-Merkez, Siirt-Eruh dur.

TABLO 61: 1993 YILI YATIRIM TEKLİFLERİNDE YER ALAN YATILI İLKÖĞRETİM BÖLGE OKULLARI (YİBO)

İli	Kapasitesi	1993 Yılı Ödeneği (Milyon TL)
Adıyaman - Merkez	520 Öğrenci	3000
Adıyaman - Merkez	520 Öğrenci	3000
Diyarbakır - Merkez	520 Öğrenci	3000
Diyarbakır - Merkez	520 Öğrenci	3000
Mardin - Merkez	520 Öğrenci	3000
Siirt - Merkez	520 Öğrenci	3000
Siirt - Merkez	520 Öğrenci	3000
Şanlıurfa - Merkez	520 Öğrenci	4000
Batman - Merkez	520 Öğrenci	4000
Şırnak - Merkez	520 Öğrenci	3000
Şırnak - Merkez	520 Öğrenci	3000
Şırnak - Merkez	520 Öğrenci	4000
TOPLAM	6240 Öğrenci	39000

TABLO 62: YATILI İLKÖĞRETİM BÖLGE OKULLARI (YİBO)

İli	Okulun	Kapasitesi	Öğrenci Sayısı		
			Toplam	1.Kademe	2.Kademe
ADIYAMAN	Çelikhan	520	573	342	231
	Kahta	520	538	203	335
	TOPLAM	1040	1111	545	566
BATMAN	Kozluk	820	731	491	240
	Gercüş	520	490	409	81
	Sason	520	595	256	339
	TOPLAM	1860	1816	1156	660
DİYARBAKIR	Çermik	520	838	376	462
	Kulp	520	597	472	125
	Lice	520	515	225	290
	Silvan	860	838	446	392
	TOPLAM	2420	2788	1519	1269
MARDİN	Merkez-Gazi	900	1060	396	664
	Mazıdağı	520	561	290	271
	Nusaybin	520	538	365	173
	TOPLAM	2000	2159	1051	1108
SİİRT	Merkez	520	694	325	362
	Eruh	520	476	276	200
	Şirvan	520	402	240	162
	TOPLAM	1560	1565	841	731
ŞIRNAK	Beytuşşebab	520	314	203	111
	Aydın				
	İdil	520	530	330	200
	TOPLAM	1040	844	533	311
ŞANLIURFA	Merkez		616	257	359
	Akçakale		683	261	422
	Birecik		538	106	432
	Bozova		585	210	375
	Viranşehir		534	195	339
	Suruç		528	278	250
	Hilvan		548	324	224
	TOPLAM		4032	1631	2401
GAZİANTEP	Kilis		563	128	435
	Nizip		643	23	620
	Oğuzeli		482	-	482
	Yavuzeli		544	-	544
	TOPLAM		2232	151	2081
GENEL TOPLAM			16547	7427	9120

Bölge'nin fiziki tesis ve donanım açısından Türkiye ortalamalarına getirilmesi için gerekli tesis ve yatırım ihtiyacı müteakip tablolarda verilmiştir.

GAP Bölgesi için yüksek öğretim dışındaki tüm eğitim kademeleri itibarıyla 1993 - 97 dönemi ek derslik ihtiyacı 53382'dir. Ek derslik ihtiyacı için tahmin edilen maliyet tutarı ise 4355709 milyon TL dir.

Yıl	Okul Sayısı	Okul Başına	Derslik İhtiyacı	Maliyet (TL)
1993	284	200	56800	2352000
1994	290	200	58000	2420000
1995	296	200	59200	2488000
1996	302	200	60400	2556000
1997	308	200	61600	2624000
Ortalama	296	200	59200	2488000

TABLO 63: GAP BÖLGESİ'NDE ÇEŞİTLİ EĞİTİM KADEMELERİNE
DERSLİK DURUMU VE 1993-1997 İHTİYAÇLARI

Eğitim Kademeleri	1993-1997 Dönemi Ek Derslik İhtiyacı (Sayı)						Toplam
	Mevcut Derslik 91/92	92/93	93/94	94/95	95/96	96/97	
Okul Öncesi	484	882	284	284	259	232	2425
İlkokul	12065	13905	890	924	991	1025	29800
Ortaokul	2800	6581	706	852	931	971	12841
Genel Lise	1460	181	1114	179	189	204	3327
Ticaret Lise	227	269	28	28	33	34	619
Kız.Mes.Lise	294	143	106	115	121	129	908
Endüstri Mes.L.	347	1272	149	154	154	186	2262
İmam Hatip Lise	361	496	79	82	88	94	1200
T O P L A M	18038	23729	3356	2618	2766	2875	53382

TABLO 64: 1993-1997 DÖNEMİ EK DERSLİK
YATIRIM İHTİYACI

(Milyon TL)

Eğitim Kademeleri	1993	1994	1995	1996	1997	1993-1997 Toplam
Okul Öncesi	66150	21300	21300	19425	17400	145575
İlkokul	1098495	70310	73016	78289	80975	1401085
Ortaokul	552906	63540	76680	83790	87390	864306
Genel Lise	39277	241738	38843	41013	44268	405139
Ticaret Lise	102560	10707	11094	12622	13005	149988
Kız.Mes.Lise	37000	27423	29754	31305	33377	158859
Endüstri Mes.L.	751752	88059	91014	91014	109926	1131765
İmam Hatip Lise	58528	9322	9676	10384	11082	98992
TOPLAM:	2706668	532399	351377	367842	397423	4355709

	TOPLAM YATIRIM	1993	1994	1995	1996	1997	1993-1997 TOPLAM YATIRIM
ADYANAN							
Devam Eden Yatırım	59063	40610	10453	-	-	-	59063
Ek Yatırım	393907	235322	50806	29544	36231	42004	393907
T O P L A M	452970	283932	61259	29544	36231	42004	452970
DIYARBAKIR							
Devam Eden Yatırım	64502	37838	26764	-	-	-	64502
Ek Yatırım	887659	562923	99926	75029	71687	78104	887659
T O P L A M	952071	600561	126690	75029	71687	78104	952071
GAZİANTEP							
Devam Eden Yatırım	11989	11989	-	-	-	-	11989
Ek Yatırım	770535	478638	75081	64233	73051	79532	770535
T O P L A M	782524	490627	75081	64233	73051	79532	782524
HARDIN							
Devam Eden Yatırım	26408	21540	4868	-	-	-	26408
Ek Yatırım	591387	389405	71319	36571	44563	49529	591387
T O P L A M	617795	410945	76187	36571	44563	49529	617795
SIIRT							
Devam Eden Yatırım	19300	13050	6250	-	-	-	19300
Ek Yatırım	303810	190117	41039	16559	27490	28606	303810
T O P L A M	323110	203167	47289	16559	27490	28606	323110
ŞANLIURFA							
Devam Eden Yatırım	32905	29275	3630	-	-	-	32905
Ek Yatırım	837656	499506	125876	72132	68020	72122	837656
T O P L A M	870561	528781	129506	72132	68020	72122	870561
BATMAN							
Devam Eden Yatırım	13636	12390	1246	-	-	-	13636
Ek Yatırım	298465	168646	37057	36474	26115	29363	298465
T O P L A M	312101	181036	39113	36474	26115	29363	312101
SIRNAK							
Devam Eden Yatırım	27696	26450	1246	-	-	-	27696
Ek Yatırım	272286	182111	30426	20835	20685	18169	272286
T O P L A M	299982	208561	31672	20835	20685	18169	299982
GAP İLLERİ TOPLAMI							
Devam Eden Yatırım	255499	200942	54557	-	-	-	255499
Ek Yatırım	4355715	2706668	532399	351377	367842	397423	4355709
GENEL TOPLAM	4811214	2907610	586956	351377	367842	397423	4611298

- DEVAM EDEN YATIRIMLAR, yapımına 1992 yılı öncesi başlanmış ve devam etmekte olan yatırımları,
- EK YATIRIMLAR ise Bölge'nin Eğitim Hizmetleri düzeyini Türkiye ortalamasına ulaştırarak için gerekli ek yatırım tutarını ifade etmektedir.

GAP BÖLGESİNDE YÜKSEKÖĞRETİM

Bölge'de mevcut Gaziantep ve Dicle Üniversitelerine ilaveten, Şanlıurfa'da Harran Üniversitesi kurulması kararlaştırılmıştır. Üniversite dışındaki yükseköğretim kurumları Gaziantep, Dicle, İnönü Üniversitesi'ne bağlı olarak çalışmaktadır.

1989 - 1990 kayıtlarına göre 10800 öğrenci yükseköğretim kurumlarına devam etmektedir.

Harran Üniversitesi'nin GAP'ın önemli bir birimi ve Bölge'de ihtiyaç duyulan nitelikli eleman temini ve bilimsel araştırma - geliştirme konularındaki boşluğu dolduracak bir kurum olarak hızla geliştirilmesi planlanmaktadır. Fiziki tesisler yanında, Üniversite'nin öğretim üyesi ihtiyacını karşılamak için, önümüzdeki yıllarda yüklü bir ödenek ayrılması öngörülmektedir.

Harran Üniversitesi yanında, fiziki tesislerinin tamamlanması ve donanımlarının iyileştirilmesi için, Gaziantep ve Dicle Üniversitelerine de azımsanmayacak miktarda kaynak ayrılması gerekecektir.

TABLO 67: DICLE ÜNİVERSİTESİ YATIRIM PROGRAMI
(YÜKSEK ÖĞRETİM KURULU BAŞKANLIĞI)

(Milyon TL)

Proje Adı	1993	1994	1995	1996	1997	1993-1997
						Toplam Yatırım
Merkezi Kafeterya İnş.	3000					3000
Lojman İnş.	2000					2000
Merkezi Atelye ve Lojman İnş	2000	3000	2000			7000
Batman Y.O.İnş.	4000					4000
Batman Y.O.İnş.	3000					3000
Ş.Urfa M.Y.O.İnş.	3500					3500
Diş Hekimliği Fak.İnş.	10000	10000	5000			25000
Kampus Altyapı İnş.	2500	20000	10500			33000
Rektörlük Binası İnş.	5000	10500				15500
Mühendislik Kim.Fak.İnş.	5000	13000				18000
Hemşire Loj.İnş.	2500	3500				
Rektörlük Enst.Fak.	4550	6000	7000	5000	5000	27550
Y.OK.B.Onarım						
Rek.Enst.Fak.	20000	10000	21000	15000	10000	76000
Y.OK.Fak.Tec.						
Rek.Enst.Fak.Y.OK.		5000	3000	6000	5000	19000
Taşıt Alım						
Acık Spor Tesisi İnş.	3500	6000				9500
Merk.Şalt Sah.Su terfi pomp.İst.Mrk.		4000	2000	2000	2000	10000
Kampus Yolları İnşaatı.		7000	5192	5000		17192
Eğitim Fak.İnş.		8000	9000	10000	14249	41249
Merkezi Kütüphane İnş.		3500	4500	2500	4594	15094
Spor Kompleksi İnş.		2700	2700	1900	2000	9300
Sağlık Hizm.M.Y.O ve Sağlık Meslek Lisesi İnş.		3000	2000	3998	200	10998
Batman M.Y.O Egt.Dokusu İnş.		2000	5272	1000		8272
Veteriner Fak.İnş.		10000	15000	20000	20988	65988
Ziraat Fak.İnşaatı		10000	15000	10227	20988	56215
İd ve İktisadi Bilim Fak.		5000	5000	7994	15000	32994
İlahiyat Fak.İnş.		3000	3000	3000		9000
Orman Fak.İnş.		5000	5000	10000	10000	30000
Eczacılık Fak.İnş.			5000	5000	10000	20000
Güzel Sanatlar		5000	5000	10000	10000	30000
Arazi İmar Planı Etüd Proje		1000	1000			2000
Çermik Otel ve Turizm Y.O.İnş.		2500	2500	2000		7000
Ergani M.Y.O.İnşaatı		2500	2500	2000		7000
Silvan M.Y.O.İnş.		2500	2500	2000		7000
Batman M.Y.O Lojman İnş.		2093	1000			3093
Silirt Mesleki Eğitim Fak. Lojman İnş.		1093	2000			3093
Mardin M.Y.O.Loş İnş.		2093	1000			3093

Proje Adı	1993	1994	1995	1996	1997	1993-1997
						Toplam Yatırım
Kampus Loj. İnş.		2000	6000	10622	2000	20622
Diyarbakır M.Y.O.Eğt Dokusu İnş.		2000	5242	1000		8242
Mediko Sosyal Tesisleri İnş.		4874	2000			6874
Merkezi Kongre Binası İnş.		4500	7500		3740	15740
Yabancı Diller Eğt. Merkezi İnş.		2949	2000			4949
Enstitüler İnş.		3000	3898		3000	9898
Hizmet içi Eğt.Merk.İnş.		3000	3898		3000	9898
Bismil M.Y.O İnş.		2500	2500		2000	7000
Şırnak M.Y.O İnş.		2500	2500		2000	7000
Koordinasyon Merkezi İnş.		6000	5000	7095	5000	23095
Radyoterapi Merkezi İnş.		2949	2000			4949
Poliklinikler İnş.		3000	4987	3000		10987
Tıp Fak.Anfiler İnş.		5596	4000			9596
Merkez Lab.İnş.		2500	2500			5000
Araştırma Hast Ek İnşaatı		1500	15000	15000	20988	65988
Tıp Fak.Hst.By.Onarım		10000	10000	7000	5000	32000
Tıp Fak.Hst Makina Teçhî		30000	30000	30000	30000	120000
Tıp Fak.Hst Taşıt Alımı		5000	5000	5000	5000	20000
TOPLAM	70550	276347	258689	203336	213547	1022469

TABLO 68: GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ YATIRIM PROGRAMI
(YÜKSEK ÖĞRETİM KURULU BAŞKANLIĞI)

(Milyon TL)

Proje Adı	1993	1994	1995	1996	1997	1993-1997
						Toplam Yatırım
- Araştırma ve Uygulama Hastanesi İnşaatı	30000	25500	-	-	-	55500
- Üniversite Lojmanları İnşaatı	3000	-	-	-	-	3000
- Gaziantep Meslek Yüksek Okul İnşaatı	6000	-	-	-	-	6000
- Kahramanmaraş Meslek Yüksek Okul İnşaatı	6000	-	-	-	-	6000
- Konservatuvar İnşaatı	6000	-	-	-	-	6000
- Ziraat Fakültesi İnşaatı	3000	-	-	-	-	3000
- Merkezi Derslik İnşaatı	2000	2000	-	-	-	4000
- Üniversite İdare Binaları	2000	4000	3000	-	-	9000
- Tıp Fakültesi İnşaatı	6000	-	-	-	-	6000
- Kütüphane Binası İnşaatı	5000	-	-	-	-	5000
- Kampus Altyapı İnşaatı	4000	3000	1500	-	-	8500
- Gıda Mühendisliği İnşaatı	-	1250	5000	3000	-	9250
- Kantin Kafeterya İnşaatı	-	1300	3000	4000	2000	10300
- İnşaat Mühendisliği Bölüm İnşaatı	-	1250	5000	3000	-	9250
- Kilis Meslek Yüksek Okul İnşaatı	-	1250	5000	3000	-	9250
- İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi	-	-	1300	2500	1000	4800
- Sosyal Tesisler	-	500	3000	2000	-	55
- Merkezi Derslik İnşaatı	-	-	3000	4000	5000	12000
- Oditoryum	-	-	1200	5000	3000	9200
T O P L A M	73000	40050	31000	26500	11000	181550

SAĞLIK HİZMETLERİ

Sağlık hizmetleri yatırımları ihtiyacı karşılamak üzere tedbir edilmiştir. Sağlıkla ilgili her nedense sağlık hizmetleri standartlarına, 1993-1997 dönemi içinde, Türkiye'nin diğer bölgeleri ortalamasına yaklaştırılması hedeflenmiştir. Bu amaçla, en önemli öneme sahip olan sağlık projeleriyle ilgili Sağlık Bakanlığı'ndan elde edilen kriterler aşağıdaki gibidir.

Çocuk, kadın ve aile sağlığı hizmetlerinin yeterliliğine ilişkin nüfus artışının da yüksek olmasından dolayı çocuk sağlığı ve aile planlaması hizmetlerinin yeterliliği, en önemli ölçütlerden biri olarak değerlendirilmiştir. Sağlık hizmetlerinin yeterli düzeyde verilemediği düşünülmektedir. Bu nedenle temel sağlık hizmetlerini karşılamak üzere yapılacak olan sağlık ağı, sağlık ocağı ve ACS-AP Merkezleri her yönde çalışarak hem de sağlık personeli, lojistik, fiziki alt yapı, motorlu araç ve tıbbi malzeme açısından yeterli hale getirilmelidir.

Çocuk Sağlığı'nda halen 1000 sağlık ağı, 770 sağlık ocağı, 1700 ACS-AP Merkezi hastanesi olmak üzere 35 hastane, 10 ACS-AP Merkezi, 10 Verem Savaş Dispanseri, 1 Enfeksiyon Hastanesi, 1 Sağlık Bakanlığı Laboratuvarı, 4 Sağlık Denetleme Merkezi ve 16 Fizik Tedavi vardır. Toplam yatak sayısı 3900'dir.

IX. SAĞLIK

Çocuk sağlığına ilişkin yatak sayısı 11.4'dür. Bu oran Türkiye için 21.4, kalkınma planında ise hedef 30'dir. 1997 yılı sonunda 10 civarında nüfusa 24 yatak oranı ile en fazla yatırım devlet hastaneleri bünyesinde yapılmıştır. Çocuk sağlığına ilişkin sağlık yardımları ve travmatoloji, çocuk hastalıkları, ruhan ve aile hastalıkları, kardiyoloji, doğum ve onkoloji, enfeksiyon hastalıkları, fizik tedavi ve rehabilitasyon konularında ilgili sağlık tesisleri kurulabileceği gibi, programın alınması devlet hastanelerinin bünyelerinde ilgili bölümler de oluşturulabilir.

Ayrıca nüfus oranları dikkate alınarak ve Sağlık Bakanlığı'nin tavsiyeleri

50 000 nüfusa 1 adet sağlık ocağı
10 000 nüfusa 1 tane " " "
2 500 nüfusa 1 ACS-AP sağlık ağı

kriterleri çerçevesinde toplam 200 sağlık ağı, 100 sağlık ocağı, 7 ACS-AP Merkezi ile Verem Savaş Dispanseri ve 2 Sağlık Bakanlığı Hastanesi 1993-1997 yatırım programı kapsamında alınmalıdır.

SAĞLIK SEKTÖRÜ

Sağlık Sektörü yatırım ihtiyaçları tesbit edilirken Bölge'deki her kademe sağlık hizmetleri standardının, 1993-1997 dönemi sonunda, Türkiye'nin dönem başı ortalamasına yaklaştırılması hedeflenmiştir. Bu amaçla, söz konusu dönem için nüfus projeksiyonları ile Sağlık Bakanlığı'ndan elde edilen kriterler esas alınmıştır.

Bebek, çocuk ve anne ölüm hızının yüksekliğine rağmen nüfus artışının da yüksek oluşu, ana çocuk sağlığı ve aile planlaması hizmetlerinin yetersizliği, aşı ile önlenebilen hastalıkların kırsal bölgede yaygınlığı, yetersiz ve dengesiz beslenme, olumsuz çevre sağlığı koşullarının varlığı Bölge'de koruyucu ve birinci basamak sağlık hizmetlerinin yeterli düzeyde verilemediğini göstermektedir. Bu nedenle temel sağlık hizmetlerini kırsal alana taşıyacak olan sağlık evi, sağlık ocağı ve AÇS-AP Merkezleri hem sayı olarak hem de sağlık personeli, lojman, fiziki alt yapı, motorlu araç ve tıbbi malzeme açısından yeterli hale getirilmelidir.

GAP Bölgesi'nde halen 2062 sağlık evi, 276 sağlık ocağı, 2'si Üniversite Hastanesi olmak üzere 55 hastane, 10 AÇS-AP Merkezi, 19 Verem Savaş Dispanseri, 1 Hıfzıssıhha Enstitüsü, 5 Halk Sağlığı Laboratuvarı, 4 Sağlık Denetleme Merkezi ve 16 Poliklinik vardır. Toplam yatak sayısı 5988'dir.

On bin nüfusa düşen yatak sayısı 11.4'dür. Bu oran Türkiye için 21.4, kalkınma planında ise hedef 26'dır. 1997 yılı sonunda 10 bin nüfusa 24 yatak hedefi ile ek yatak ihtiyacı Devlet Hastaneleri başlığı altında yatırım programına konulmuştur. Acil yardım ve travmatoloji, çocuk hastalıkları, ruh ve sinir hastalıkları, kardiyoloji, doğumevi, onkoloji, bulaşıcı tropikal hastalıklar, fizik tedavi ve rehabilitasyon konuları ile ilgili özel dal hastaneleri kurulabileceği gibi, programa alınan Devlet Hastanelerinin bünyelerinde ilgili bölümler de oluşturulabilir.

Artan nüfus oranları dikkate alınarak ve Sağlık Bakanlığı'nın önerdiği

50 000 nüfusa	1 kent	sağlık ocağı
10 000 nüfusa	1 kır	" "
2 500 nüfusa	1 köy	sağlık evi

kriterleri çerçevesinde toplam 200 sağlık evi, 102 sağlık ocağı, 7 AÇS-AP Merkezi ile Verem Savaş Dispanseri ve 2 Sağlık Meslek Lisesi 1993-1997 yatırım programı kapsamına alınmıştır.

1993-1997 dönemi için gereksinim duyulan sağlık kurumlarının yatırım maliyetleri, Sağlık Bakanlığı'ndan alınan ve bina ve donanımı birlikte içeren, birim maliyetler üzerinden hesaplanmıştır. Bu şekilde "Yeni Projeler" kapsamındaki sağlık evi, sağlık ocağı ve AÇS-AP Merkezleri için 143677 milyon TL, hastaneler için 1332264 milyon TL ödenek ayrılması gerekmektedir.

Şanlıurfa'da kurulması planlanan 600 yatak kapasiteli Uygulama ve Araştırma Hastanesi toplam olarak (1993-2004 dönemi) 240714 milyon TL'lik bir yatırım harcaması gerektirmektedir. Hastanenin 1993-1997 dönemi ödenek ihtiyacı 107011 milyon TL olup Harran Üniversitesi Yatırım Programı kapsamında gösterilmiştir.

Sağlık düzeyinin iyileştirilmesi için sağlık personelinin ülke düzeyinde dengeli ve yeterli dağılımı gerekir. Halbuki GAP Bölgesi'ndeki mevcut sağlık personelinin nicelik ve nitelik olarak yetersizliğinin yanısıra dengesiz dağılımı da sözkonusudur.

	<u>GAP</u>	<u>TÜRKİYE</u>
10 000 nüfusa düşen uzman hekim	1.7	4.4
10 000 " " pratisyen hekim	2.6	4.2
10 000 " " hemşire	4.1	7.8
10 000 " " ebe	3.6	5.4

(1990 Yılı)

Bölge'de büyük oranda sağlık personeli açığı vardır. 1990 yılındaki mevcut doktor sayısı 2265 olup, yapılan araştırmalara göre 2005 yılında 13095 doktora ihtiyaç duyulacaktır. Sağlık hizmetlerinin istenilen düzeyde verilebilmesi için gerek duyulan sağlık personelinin Bölge'de istihdamı şarttır. Bunun için sağlık personeli ile ilgili ücret politikası, özlük hakları, lojman, sosyal tesis gibi ihtiyaçları yeniden gözden geçirilmeli, gerekli önlemler alınmalıdır.

Yatırım programında, Bölge'nin Plan dönemi sonunda 10 bin nüfusa 24 yatak, 50 bin nüfusa 1 adet il tipi sağlık ocağı ve 10 bin nüfusa 1 adet köy tipi sağlık ocağı standardına erişmesi esas alınmıştır. Sağlık sektörü için gerekli yatırım tutarı 1.7 trilyon liradır. Bu tutar bina ve donanım maliyetini birlikte içermektedir.

Dünya Bankası kredisi ile yapılan yatırımlar ile 3418 sayılı Kanun gereğince yapılan, aşağıda gösterilen yatırımlar bu Yatırım Programı'nın dışında tutulmuştur.

Dünya Bankası Yatırımları:

- Diyarbakır Çermik Devlet Hastanesi (50 Yatak) (1991-1993)
Sağlık Ocağı (3 adet il tipi + 4 adet köy tipi)
- Mardin Sağlık Meslek Lisesi (200 öğrenci) (1991-1993)
Sağlık Ocağı (3 adet il tipi + 1 adet köy tipi)
(1991-1993)

3418 Sayılı Kanun gereğince yapılan yatırımlar ise

- Diyarbakır Sağlık Ocağı (2 adet)
- Mardin Devlet Hastanesi (250 yatak)
- Siirt Personel Lojmanıdır (10 daire)

TABLO 69: YATIRIMLARIN TÜRLERİNE GÖRE 1992 YILI
BİRİM MALİYETLERİ

(Milyon TL.)

Yatırım Türü	Bina	İç Donanım	Toplam
25 Ytk.Sağlık Merkezi	4000	763	4763
50 Ytk.Hastane	10535	1751	12286
75 Ytk.Hastane	11800	2125	13925
100 Ytk.Hastane	13060	2505	15565
200 " "	23095	5150	28245
250 " "	30000	5500	35500
300 " "	45000	6015	51015
400 " "	52115	6812	58927
500 " "	62000	10693	72693
600 " "	72454	14575	87029
100 Ytk.Doğumevi	10280	1395	11675
125 " "	11287	1953	13240
Hemodiyaliz Org.Nakli Mrk.	10000	21000	31000
İl Tipi Sağlık Ocağı	1237	281	1518
Köy Tipi Sağlık Ocağı	691	98	789
Köy Sağlık Evi	176	12	188
Halk Sağlığı Lab.	1150	900	2050
İl Sağ.Md.Hizmet Binası	4663	150	4813
AÇSAP Merkezi	1700	400	2100
Sağlık Meslek Lisesi	1500	405	1905
Verem Savaş Dispanseri	155	1500	1655
Kanser Tarama Erken Teşhis	13000	5009	18009

TABLO 70: GAP YATIRIM İHTİYAÇLARININ İLLERE,
YATIRIM TÜRLERİNE VE YILLARA DAĞILIMI

İller	Toplam	1992	1993	1994	1995	1996	1997
ADİYAMAN							
50 Ytk. Devlet Hastanesi	2		1	1			
60 Ytk. " "	1		1				
100 Ytk. " "	1				1		
200 Ytk. " "	1					1	
250 Ytk. " "	1					1	
500 Ytk. " "	1						1
AÇSAP Merkezi	2			1		1	
Verem Savaş Dispanseri	3		2		1		
Sağlık Ocağı (İl Tipi)	3		1	2			
Sağlık Ocağı (Köy Tipi)	10			3	3	2	2
Sağlık Evi	67			12	15	20	20
Sağlık Meslek Lisesi	1			1			
DİYARBAKIR							
50 Ytk. Devlet Hastanesi	2				2		
75 Ytk. " "	3			1	1	1	
100 Ytk. " "	3				1	1	1
250 Ytk. " "	1					1	
600 Ytk. " "							1
Hemodiyaliz Org.Nakli Merk.	1			1			
Tropikal Hast.Eğt.Araşt.Merk.	1				1		
Sağlık Müd.Hizmet Binası	1				1		
Sağlık Ocağı (Köy Tipi)	11			3	3	3	2
Sağlık Evi	67		6	6	6	28	21
GAZİANTEP							
75 Ytk. Devlet Hastanesi	2			1	1		
100 Ytk. " "	2				1	1	
200 Ytk. " "	3					1	2
500 Ytk. " "	2					1	1
Devlet Hastanesi-Ek Poliklinik	1		1				
Hemodiyaliz Org.Nakli Merk.	1			1			
Doğum ve Çocuk Bakımevi	1			1			
Sağlık Ocağı (İl Tipi)	4		1	3			
Sağlık Ocağı (Köy Tipi)	6			6			
Sağlık Evi	52	16	16	20			
MARDİN							
50 Ytk. Devlet Hastanesi	2			1		1	
100 Ytk. " "	4			1	1	1	1
200 Ytk. " "	2				1		1
AÇSAP Merkezi	2			1	1		
Verem Savaş Dispanseri	1		1				
Sağlık Ocağı (Köy Tipi)	5		1	2	2		
Sağlık Evi	40	10	15	15			

İller	Toplam	1992	1993	1994	1995	1996	1997
SIİRT							
50 Ytk. Devlet Hastanesi	3				1	1	1
100 Ytk. " "	2				1	1	
Halk Sağlığı Laboratuvarı	1		1				
Sağlık Ocağı (İl Tipi)	1			1			
Sağlık Ocağı (Köy Tipi)	2			2			
Sağlık Evi	11		5	6			
ŞANLIURFA							
25 Ytk. Sağlık Merkezi	1		1				
50 Ytk. Devlet Hastanesi	3		1		1	1	
100 Ytk. " "	5			2	1	1	1
250 Ytk. " "	2				1		1
500 Ytk. " "	1			1			
Verem Savaş Dispanseri	1		1				
Sağlık Ocağı (İl Tipi)	14			3	2	6	3
Sağlık Ocağı (Köy Tipi)	61			3	5	27	26
Sağlık Evi	110		5	5	30	30	40
AÇSAP Merkezi	1		1				
Kanser Tarama ve Erken Teşhis Merkezi	1						1
Sağlık Meslek Lisesi	1			1			
*600 Ytk.Tıp Fakültesi Hast.							
BATMAN							
50 Ytk. Devlet Hastanesi	1				1		
100 Ytk. " "	3				1	2	
200 Ytk. " "	1					1	
500 Ytk. " "	1						1
Sağlık Ocağı (İl Tipi)	2			2			
Sağlık Ocağı (Köy Tipi)	2			2			
Sağlık Evi	28		10	18			
Halk Sağlığı Laboratuvarı	1						
Sağlık Meslek Lisesi	1				1		
ŞIRNAK							
50 Ytk. Devlet Hastanesi	3				1	1	1
100 Ytk. " "	2					1	
200 Ytk. " "	1					1	
Verem Savaş Dispanseri	2		2				
Sağlık Ocağı (İl Tipi)	4		1	3			
Sağlık Evi	43		6	19		18	
AÇSAP Merkezi	2		1				1
Halk Sağlığı Laboratuvarı	1		1				

* 600 Yatak kapasiteli Uygulama ve Araştırma Hastanesi Harran Üniversitesi yatırım programında yer almaktadır ve 2004 yılında tamamlanması planlanmaktadır.

TABLO 71: SAĞLIK SEKTÖRÜ YATIRIMLARI
(SAĞLIK BAKANLIĞI)

(Milyon TL)

Proje Adı	Toplam Yatırım	1992 Yılı Sonuna		1993-1997				
		Kadar	Harcanan	1993	1994	1995	1996	1997
ADIYAMAN								
1-Devam Eden Projeler	39264	23195	10416	5653	0	0	0	16069
2-Yeni Projeler	188499	0	44918	48384	41517	35447	18233	188499
TOPLAM	227763	23195	55334	54037	41517	35447	18233	204568
DIYARBAKIR								
1-Devam Eden Projeler	38536	2187	7652	26689	2008	0	0	36349
2-Yeni Projeler	251958	0	17789	66092	68444	60761	38872	251958
TOPLAM	290494	2187	25441	92781	70452	60761	38872	288307
GAZİANTEP								
1-Devam Eden Projeler	75353	18321	18478	38554	0	0	0	57032
2-Yeni Projeler	294417	0	65105	65105	63297	54577	46333	294417
TOPLAM	369770	18321	83583	103659	63297	54577	46333	351449
MARDİN								
1-Devam Eden Projeler	19186	5596	7990	5600	0	0	0	13590
2-Yeni Projeler	151467	0	8189	38538	38538	36132	30070	151467
TOPLAM	170653	5596	16179	44138	38538	36132	30070	165057
SIIRT								
1-Devam Eden Projeler	7634	4276	1928	1430	0	0	0	3358
2-Yeni Projeler	67988	0	14775	14775	14775	14805	8858	67988
TOPLAM	75622	4276	16703	16205	14775	14805	8858	71346
ŞANLIURFA								
1-Devam Eden Projeler	119247	17190	46608	55449	0	0	0	102057
2-Yeni Projeler	259125	0	32637	60894	57743	58315	49536	259125
TOPLAM	378372	17190	79245	116343	57743	58315	49536	361182
BATMAN								
1-Devam Eden Projeler	12317	1145	6335	4837	0	0	0	11172
2-Yeni Projeler	162497	0	37173	36500	38691	35440	14693	162497
TOPLAM	174814	1145	43508	41337	38691	35440	14693	173669
ŞİRNAK								
1-Devam Eden Projeler	20864	1237	14774	4853	0	0	0	19627
2-Yeni Projeler	105455	0	22089	23217	21448	22593	16108	105455
TOPLAM	126319	1237	36863	28070	21448	22593	16108	125082
GAP								
1-Devam Eden Projeler	332401	73147	114181	143065	2008	0	0	259254
2-Yeni Projeler	1481406	0	242675	353505	344453	318070	222703	1481406
TOPLAM	1813807	73147	356856	496570	346461	318070	222703	1740660

TABLO 72: İLLER İTİBARIYLA SAĞLIK YATIRIMLARI

ADİYAMAN

(Milyon)

PROJE ADI	İşin Başlama Bitiş Tarihi	TOPLAM YATIRIM	1992 sonuna kadar harcanan	1993	1994	1995	1996	1997	1993-1997 Toplam Yatırım
EVİM EDEN PROJELER									
- Devlet Hastanesi (Golbasi) (50 Yatak)	1986-1993	8530	8080	450					450
- Devlet Hastanesi (İkmal İnşaat 60 Yatak+kat)	1986-1993	9772	8357	1415					1415
- Verem Savas Dispanseri (Kahta), (Tip Proje)	1989-1993	2171	1921	250					250
- Verem Savas Dispanseri (Gerger), (Tip Proje)	1989-1993	2220	2070	150					150
- Kall.Ön.İller Sağlık Evi (12 adet)	1987-1994	3480	1923	778	779				1557
- Sağlık Ocagi (1 ad.il.t.+3 ad.köy t.)	1991-1994	4091	344	1873	1874				3747
- Sağlık Meslek Lisesi (200 öğrenci kapasiteli)	1991-1994	9000	500	5500	3000				8500
TOPLAM		39264	23195	10416	5653				16069
YENİ PROJELER									
- Verem Savas Dispanseri (Tip Proje)	1993-1995	1655		155	750	750			1655
- Sağlık Ocagi (2 adet il tipi)	1993-1994	2492		1246	1246				2492
- Sağlık Ocagi (7 adet köy tipi)	1993-1997	5523		1104	1104	1104	1104	1107	5523
- Sağlık Evi (55 adet köy tipi)	1994-1997	10340			2585	2585	2585	2585	10340
- ACGAP Merkezi (2 adet)	1993-1996	4200		1000	1000	1100	1100		4200
- Devlet Hastanesi (50 yatak)	1993-1994	12286		6000	6286				12286
- Devlet Hastanesi (100 yatak)	1993-1995	15565		5000	5000	5565			15565
- Devlet Hastanesi (200 yatak)	1993-1996	28245		7000	7000	7000	7245		28245
- Devlet Hastanesi (250 yatak)	1993-1996	35500		8875	8875	8875	8875		35500
- Devlet Hastanesi (500 yatak)	1993-1997	72693		14538	14538	14538	14538	14541	72693
TOPLAM		188499		44918	48384	41517	35447	18233	188499
GENEL TOPLAM		227763	23195	55334	54037	41517	35447	18233	204568

BATMAN

(Milyon)

Proje Adı	İşin Başlama-Bitiş Tarihi	Toplam Yatırım	1992 Yılı Sonuna Kadar Harcanan	1993	1994	1995	1996	1997	1993-1997 Toplam Yatırım
DEVAM EDEN PROJELER									
Sağlık Ocağı (2 ad.İl Tipi,1 ad.Köy Tipi)	1991-1994	2697	277	1209	1211				2420
Sağlık Evi (9 adet Köy Tipi)	1991-1994	2610	160	1225	1225				2450
Hel.Ön.İller Sağlık Evi (19 adet)	1987-1994	5510	708	2401	2401				4802
Halk Sağlığı Laboratuvarı	1991-1993	1500		1500					1500
TOPLAM		12317	1145	6335	4837				11172
YENİ PROJELER									
Devlet Hastanesi (50 Yatak)	1993-1995	12286		4000	4000	4286			12286
Devlet Hastanesi (100 Yatak, 3 adet)	1993-1996	46695		11000	11000	11000	13695		46695
Devlet Hastanesi (200 Yatak)	1993-1996	28245		7000	7000	7000	7245		28245
Devlet Hastanesi (500 Yatak)	1993-1997	72693		14500	14500	14500	14500	14693	72693
Sağlık Meslek Lisesi	1993-1995	1905				1905			1905
Sağlık Ocağı (1 adet Köy Tipi)	1993-1994	673		673					673
TOPLAM		162497		37173	36500	38691	35440	14693	162497
BENEL TOPLAM		174814	1145	43508	41337	38691	35440	14693	173669

GAZIANTEP

(Milyon TL)

Proje Adı	İşin Başlama-Bitiş Tarihi	Toplam Yatırım	1992 Yılı Sonuna Kadar				1993-1997	
			1993	1994	1995	1996	1997	Toplam Yatırım
DEVAM EDEN PROJELER								
Devlet Hastanesi (EK Poliklinik)	1990-1993	11685	11035	650				650
Hemodiyaliz Org.Nakli Merk. (Mevcut hastane bünyesinde)	1991-1994	22964		1964	21000			22964
Doğum ve Çocuk Bakımevi (125 Yatak)	1991-1994	13861	150	6720	6991			13711
Kalkın.Önc.İller Sağlık Evi (114-64= 50 adet)	1987-1994	21475	6975	6540	7960			14500
Sağlık Ocağı (1 adet II Tipi)	1991-1994	2000	138	931	931			1862
Sağlık Ocağı (4 adet Köy Tipi)	1991-1994	2788		1394	1394			2788
Sağlık Evi (2 adet)	1991-1994	580	23	279	278			557
TOPLAM		75353	18321	18478	36554			57032
YENİ PROJELER								
Sağlık Ocağı (3 adet II Tipi)	1993-1994	3738		1869	1869			3738
Sağlık Ocağı (2 adet Köy Tipi)	1993-1994	1578		789	789			1578
Devlet Hastanesi (75 Yatak, 2 adet)	1993-1995	27850		9000	9000	9850		27850
Devlet Hastanesi (100 Yatak, 2 adet)	1993-1996	31130		7500	7500	7500	8630	31130
Devlet Hastanesi (200 Yatak, 3 adet)	1993-1997	84735		16947	16947	16947	16947	84735
Devlet Hastanesi (500 Yatak, 2 adet)	1993-1997	145386		29000	29000	29000	29000	29386
TOPLAM		294417		65105	65105	63297	54577	46333
GENEL TOPLAM		369770	18321	83583	103659	63297	54577	46333

DIYARBAKIR

(Milyon TL)

Proje Adı	İşin Başlama Bitiş Tarihi	Toplam Yatırım	1992 Yılı Sonuna Kadar Harcanan	1993-1997				Toplam Yatırım	
				1993	1994	1995	1996		1997
DEVAM EDEN PROJELER									
Hamdiyaliz Organ Nakli Mrk. (Mevcut Hastane Bünyesinde)	1991-1994	22964		1964	21000				22964
Tropikal Hastane Eğitim ve Araştırma Merkezi (Proje + İnşaat)	1990-1995	1185		395	395	395			1185
Sağlık Müdürlüğü Hizmet Binası (Proje + İnşaat)	1990-1995	4813		1600	1600	1613			4813
Kel.Önc.İller Sağlık Evi (26 adet)	1987-1994	9574	2187	3693	3694				7387
TOPLAM		38536	2187	7652	26689	2008			36349
YENİ PROJELER									
Sağlık Ocağı (11 adet köy tipi)	1993-1997	8679		789	2367	1578	2367	1578	8679
Sağlık Evi (41 adet köy tipi)	1995-1997	7708				2569	2569	2570	7708
Devlet Hastanesi (50 yatak, 2 adet)	1993-1995	24572		8000	8000	8572			24572
Devlet Hastanesi (75 yatak, 3 adet)	1993-1996	41775			13925	13925	13925		41775
Devlet Hastanesi (100 yatak, 3 adet)	1993-1997	46695		9000	9000	9000	9000	10695	46695
Devlet Hastanesi (200 yatak)	1994-1996	35500			11800	11800	11900		35500
Devlet Hastanesi (600 yatak)	1994-1997	87029			21000	21000	21000	24029	87029
TOPLAM		251958		17789	66092	68444	60761	38872	251958
GENEL TOPLAM		290494	2187	25441	92781	70452	60761	38872	288307

MARDIN

(Milyon)

Proje Adı	İşin Başlama-Bitis Tarihi	Toplam Yatırım	1992 Yılı					1993-1997 Toplam Harca	
			Sonuna Kadar Harcanan	1993	1994	1995	1996		1997
1- DEVAM EDEN PROJELER									
- Veran Savas Dispanseri (Tip Proje)	1889-1993	3062	672	2390				2390	
- Kalk.Önc.İller Sağlık Evi (52-12=40 adet)	1987-1994	16124	4924	5600	5600			11200	
TOPLAM		19186	5596	7990	5600			13590	
2- YENİ PROJELER									
- Sağlık Ocakı (5 adet Köy Tipi)	1993-1995	3945		789	1578	1578		3945	
- Devlet Hastanesi (50 Yatak 2 adet)	1993-1996	24572		6000	6000	6000	6572	24572	
- Devlet Hastanesi (100 Yatak, 4 adet)	1993-1997	62260			15560	15560	15560	15580	62260
- Devlet Hastanesi (200 Yatak, 2 adet)	1994-1997	56490			14000	14000	14000	14490	56490
- ACGAP Merkezi (2 adet)	1993-1995	4200		1400	1400	1400		4200	
TOPLAM		151467		8189	38538	38538	36132	30070	151467
GENEL TOPLAM		170653	5596	16179	44138	38538	36132	30070	165057

Proje Adı	İşin Başlama-Bitiş Tarihi	Toplam Yatırım	1992 Yılı						
			Sonuna Kadar Harcanan	1993	1994	1995	1996	1997	1998
1- DEVAM EDEN PROJELER									
- Halk Sağlığı Laboratuvarı	1987-1993	2050	1550	500					
- Sağlık Ocakları (1 ad.11 Tipi+2 ad.Köy Tipi)	1991-1994	2394	277	1058	1059				
- Kal.Ön.İller Sağlık Evi (11 adet Köy Tipi)	1987-1994	3190	2449	370	371				
TOPLAM		7634	4276	1928	1430				
2- YENİ PROJELER									
- Devlet Hastanesi (50 yatak, 3 adet)	1993-1997	36858		7000	7000	7000	7000	8858	
- Devlet Hastanesi (100 Yatak, 2 adet)	1993-1996	31130		7775	7775	7775	7805		
TOPLAM		67988		14775	14775	14775	14805	8858	
GENEL TOPLAM		75622	4276	16703	16205	14775	14805	8858	

Proje Adı	İşin Başlama-Bitiş Tarihi	Toplam Yatırım	1992 Yılı					1993-1997 Toplam Harcama	
			Sonuna Kadar Harcanan	1993	1994	1995	1996		1997
DEVLET EDEN PROJELER									
Devlet Hastanesi (50 Yatak)	1990-1993	8679	7129	1550				1550	
Devlet Hastanesi (200 Yatak)	1987-1994	14303	1894	5600	6809			12409	
Devlet Hastanesi (Ek Poliklinik 500 Yatak)	1990-1994	67367	4276	22400	40691			63091	
Sağlık Merkezi (25 Yatak)	1991-1993	4890	990	3900				3900	
Yerleşik Savaş Dispanseri (7 Tip Proje)	1991-1993	3310	100	3210				3210	
Sağlık Ocağı (10 Adet II Tipi)	1987-1994	6000	415	2792	2793			5585	
Kal.Ön.İller Sağlık Evi (10-13=22 adet)	1987-1994	9230	2263	3483	3484			6967	
AÇSAP Merkezi	1991-1993	2100	100	2000				2000	
Sağlık Evi (12 adet Köy Tipi)	1991-1994	580	23	279	278			557	
Sağlık Ocağı (14 adet Köy Tipi)	1991-1994	2788		1394	1394			2788	
TOPLAM		119247	17190	46608	55449			102057	
YENİ PROJELER									
Sağlık Ocağı (12 ad. II Tipi, 1 ad. Köy Tipi)	1993-1994	3165		1919	1246			3165	
Mansur Tar. Erk. Teshis Merk.	1994-1997	18009			4500	4500	4500	4509	18009
Devlet Hastanesi (50 Yatak, 2 adet)	1993-1996	24572		6000	6000	6000	6572	24572	
Devlet Hastanesi (200 Yatak, 4 adet)	1993-1997	62260			15565	15565	15565	15565	62260
Devlet Hastanesi (250 Yatak, 2 adet)	1993-1997	71000		14200	14200	14200	14200	14200	71000
Sağlık Ocağı (8 adet II Tipi)	1993-1997	13662		1518	3036	3036	3036	3036	13662
Sağlık Ocağı (56 adet Köy Tipi)	1993-1997	44184		9000	9000	9000	9000	8184	44184
Sağlık Evi (66 adet Köy Tipi)	1994-1997	16168			4042	4042	4042	4042	16168
AÇSAP Merkezi (2 adet)	1994-1996	4200			1400	1400	1400		4200
Sağlık Meslek Lisesi	1993-1994	1905			1905				1905
TOPLAM		259125		32637	60894	57743	58315	49536	259125
GENEL TOPLAM		378372	17190	79245	116343	57743	58315	49536	361182

SIRNAK

Proje Adı	İşin Başlama-Bitiş Tarihi	Toplam Yatırım	1992 Yılı					(Milyar TL)	
			Sonuna Kadar Harcanan	1993	1994	1995	1996		1997
1- DEVAM EDEN PROJELER									
- Sağlık Ocağı (1 ad.İİ Tipi, 2 ad.Köy Tipi)	1991-1994	3394	138	1628	1628			32	
- Sağlık Evi (6 adet)	1991-1994	1740	91	825	824			16	
- Kal.Ön.İller Sağlık Evi (19 adet)	1987-1994	5510	708	2401	2401			46	
- Halk Sağlığı Laboratuvarı	1991-1993	1500		1500				15	
- AÇSAP Merkezi	1991-1993	2100	100	2000				20	
- Verem Savaş Dispanseri (Tip Proje)	1991-1993	3310	100	3210				32	
- Verem Savaş Dispanseri (Tip Proje)	1991-1993	3310	100	3210				32	
TOPLAM		20864	1237	14774	4653			196	
2- YENİ PROJELER									
- Sağlık Ocağı (3 ad.İİ Tipi)	1993-1994	3738		1869	1869			37	
- Sağlık Evi (18 adet Köy Tipi)	1993-1996	3384			1128	1128	1128	33	
- AÇSAP Merkezi	1995-1997	2100				100	1000	21	
- Devlet Hastanesi (50 Yataklı, 3 adet)	1993-1997	36858		7000	7000	7000	7000	368	
- Devlet Hastanesi (100 Yataklı, 2 adet)	1993-1997	31130		6220	6220	6220	6220	311	
- Devlet Hastanesi (200 Yatak)	1993-1996	28245		7000	7000	7000	7245	282	
TOPLAM		105455		22089	23217	21440	22593	16108	1054
GENEL TOPLAM		126319	1237	36863	28070	21448	22593	16108	12504

Angin arkeolojik ve kültürel mirasına rağmen, Bölge'nin bugün
 arazi toprakları turizm açısından, Eski turizmde payı sınırlı
 olmaktadır. Bu, Nemrut Dağı gibi bir-iki istisna dışında,
 Bölge'nin yeterli kadar tanıtılmaması olmasının yanısıra, Ören
 yerlerine ulaşımın zorluğu ve konaklama kapasitesinin
 yetersizliğinden kaynaklanmaktadır. Plan dönemi içinde, Bölge'de
 meydana gelebilecek bir turizm hareketlenmesi bekleneceğine rağmen,
 Bölge'ye gelen turist sayısının giderek artacağı, hatta Nemrut
 Dağı gibi bazı yörelerde, turizmin büyük bir hareketlilik
 kazanacağı tahmin edilmektedir.

Hareket Planı'nda özellikle Ören yerlerine ve turistik
 alanlarıyla yüksek değer alanlara ulaşım iyileştirilmesine önem
 verilmiştir. Ayrıca, bu yerlerin çevre düzeni planlarının
 yapılması ve uygulanması ve altyapı tesisleri öncelikler
 arasındadır.

X. TURİZM

TURİZM

Zengin arkeolojik ve kültürel mirasına rağmen, Bölge'nin bugün gerek iç gerek dış turizm açısından, Ülke turizminde payı sınırlı kalmaktadır. Bu, Nemrut Dağı gibi bir-iki istisna dışında, Bölge'nin yeteri kadar tanıtılmamış olmasının yanında, ören yerlerine ulaşımın zorluğu ve konaklama kapasitesinin yetersizliğinden kaynaklanmaktadır. Plan dönemi içinde, Bölge'de olağanüstü bir turizm hareketlenmesi beklenmemesine rağmen, Bölge'ye gelen turist sayısının giderek artacağı, hatta Nemrut Dağı gibi bazı yörelerde, turizmin büyük bir hareketlilik kazanacağı tahmin edilmektedir.

Hareket Planı'nda özellikle ören yerlerine ve turistik potansiyeli yüksek diğer alanlara ulaşımın iyileştirilmesine önem verilmiştir. Ayrıca, bu yerlerin çevre düzeni planlarının yapılması ve uygulanması ve altyapı temini, öncelikler arasındadır.

TABLO 73: TURİZM YATIRIM PROGRAMI
(TURİZM BAKANLIĞI)

(Milyon TL)

Proje Adı						1993-1997
	1993	1994	1995	1996	1997	Toplam Yatırım
ADIYAMAN						
- Nemrut Dağı Güneyi Planlama	200	300	-	-	-	500
- Gölbaşı Gölü Çevresi Planlama	100	100	-	-	-	200
- Nemrut Dağı Yol İnşaatı	2000	3000	6000	10000	14000	35000
- Turistik Tur.Güz.Yol İyileştirme	5000	5000	5000	5000	5000	25000
- Gerger Kalesi Yol Bağlantısı	500	500	500	500	500	2500
- Turistik Yörelere Altyapı İnşaatı	10000	10000	10000	10000	10000	50000
- Atatürk Baraj Gölü Rekr.Alan Planlama	200	300	-	-	-	500
T O P L A M	18000	19200	21500	25500	29500	113700
DİYARBAKIR						
- Çermik Kaplıcası Planlama	200	300	-	-	-	500
- Hasun ve Birklin Mağ. Plan Proj.Uygulama	5000	5000	5000	5000	5000	25000
- Hilar Köyü Çevresi Planlama	200	300	-	-	-	500
- Çayönü Tepesi Planlama	200	300	-	-	-	500
- Diyarbakır-Ergani Yolu iyileştirme	1000	1000	1000	1000	1000	5000
T O P L A M	6600	6900	6000	6000	6000	31500

Proje Adı	1993	1994	1995	1996	1997	1993-1997
						Toplam Yatırım
GAZİANTEP						
- Dülük Planlama Projelendirme	200	200	200	200	200	1000
- Yeşemek Planlama, Proj.ve Çev.Düz.	500	500	500	500	500	2500
- Belkıs Planlama Projelendirme	200	200	200	200	200	1000
- Rumkale Planlama	200	300	-	-	-	500
- Islahiye-Yeşemek-Kilis Yolu Yapımı	2000	2000	2000	2000	2000	10000
- Kasaba-Rumkale Yolu Yapımı	2000	2000	2000	2000	2000	10000
- Belkıs-Zeugma ören Yeri Yolu	1000	1000	1000	1000	1000	5000
- Hınzırlı Yaylası Yolu Yapımı	2000	2000	2000	2000	2000	10000
T O P L A M	8100	8200	7900	7900	7900	40000
HARDIN						
- Germiab Termal Kaynak Planlama	200	300	-	-	-	500
- Deyr-ül Zafaran Gelişme Planlaması	200	300	-	-	-	500
- Çağcağ-Zinnar Bağları-Beyazsu Mesire Alan.Gel.Plan.	200	200	200	200	200	1000
- Ören Yerlerine Ulaşım Bağlantılarının iyileşt.	2000	2000	2000	2000	2000	10000
T O P L A M	2600	2800	2200	2200	2200	12000
SIIRT						
- Termal Kaynaklar Planlama	200	300	-	-	-	500
- Termal Kaynaklar Çevre Düz.ve Uygulama Projeleri	2000	2000	2000	2000	2000	10000
- Siirt-Aydınlar Yol.İyileştirilmesi	3000	3000	3000	3000	3000	15000
T O P L A M	5200	5300	5000	5000	5000	25500

Proje Adı	1993	1994	1995	1996	1997	1993-1997
						Toplam Yatırım
ŞANLIURFA						
· Deyr-Yakup Çevre Düz., Yol Yapımı	4000	4000	4000	4000	4000	20000
· Soğmatar Yerleşmesi Planlama	200	300	-	-	-	500
· Şuayip Şehri Çev. Düz., Planlama	200	300	-	-	-	500
· Balıklı Göl-Kale-Halepli Bahçe Çev. Düz., Uygulama	1000	1000	1000	1000	1000	5000
T O P L A M	5400	5600	5000	5000	5000	26000
BATMAN						
· İl'in Tarihi Geç. ve Turizm Potansi. Teşkil Edecek Kült. ve Doğal Değerlerin Araştırılması	100	100	100	100	100	500
T O P L A M	100	100	100	100	100	500
ŞIRNAK						
· Hista, Besteremi ve Zümrüt Termal Kaynakları Plan.	300	300	300	300	300	1500
· Cizre Çevresi Ören Yerlerine Ulaşım Sağlanması	4000	4000	4000	4000	4000	20000
· Silopi-Habur İş ve Transit Turizm Alanı Fizibilitesi ve Planlaması	200	200	200	200	200	1000
· Cizre Çevresi Ören Yerlerine Su Temini ve Çevre Düzenlemesi	2000	2000	2000	2000	2000	10000
T O P L A M	6500	6500	6500	6500	6500	32500
GAP TOPLAMI	52500	54600	54200	58200	62200	281700

TABLO 74: TURİZM YATIRIM PROGRAMI
(ORMAN GENEL MÜDÜRLÜĞÜ)

(Milyon TL)

Faaliyet	Toplam Yatırım	1992 Sonuna Kadar Tahmini Harcama	1993	1994	1995	1996	1997	1993-1997 Toplam Yatırım
Millî Parklar	11175	325	750	1200	2100	3000	3800	10850
Avcılık ve Yaban Hay.	668	60	76	93	117	146	176	608
Orman İçi Su Ürünleri	5091	551	450	640	850	1150	1450	4540
TOPLAM	16934	936	1276	1933	3067	4296	5426	15998

İçerisinde son derece zengin bir kültür varlıklarına ziraatçı sahiptir. Bu alanın korunmasına bugüne kadar yeterli önem verilmiş değildir. Çok sayıda eserin emarisi ve restorasyonunu yapmak, bunların çevre düzeni ve koruma planlarının yapılması gerekmektedir. Plan'daki yatırım programı daha çok bu yöne yöneliktir. Plan'da bu işler için ayrı ayrı binaların emarisi ve restorasyonu getiren kültür varlıklarının gözetiminde, yeterli düzeyde olduğu söylenemez. İlde çok sayıda kaynakların ayrılması gerekmektedir. Fakat Bölge'de, emarisi restorasyon projelerinin yürütülecek nitelikli personelin ayrılması. Bunların Bölge dışından Bölge'ye çekilmesi gereğiyle ilgili hareket etmek gerekmektedir.

Bölgenin Emari İşlerinde henüz bir halk kütüphanesi kurulmamıştır. Halk kütüphanelerinin yapısı ve kitap ve diğer emari malzemesi donatmaları, emarisi emarisi yerleşim alanlarında, özellikle gençlerin yetişmesi açısından önem arz etmektedir. Ayrıca, halk kütüphanelerinin yeterli sayı ve nitelikte personel sağlanması gerekmektedir.

XI. KÜLTÜR

KÜLTÜR

Bölge son derece zengin bir kültür varlıkları mirasına sahiptir. Bu mirasın korunmasına bugüne kadar yeterli özen gösterilememiştir. Çok sayıda eserin onarımı ve restorasyonunun yapılması, bunların çevre düzeni ve koruma planlarının yapılıp uygulanması gerekmektedir. Plan'daki yatırım programı daha çok bu işlere yöneliktir. Plan'da bu işler için ayrılan ödeneklerin, onarımı ve restorasyonu gereken kültür varlıklarının çokluğu nedeniyle, yeterli düzeyde olduğu söylenemez. İlerde çok daha büyük kaynakların ayrılması gerekecektir. Fakat Bölge'de, onarım ve restorasyon projelerini yürütecek nitelikli personelin azlığı ve bunların Bölge dışından Bölge'ye çekmenin güçlüğü nedeniyle ihtiyatlı hareket etmek gerekmektedir.

Bölge'nin bazı ilçelerinde henüz halk kütüphaneleri bulunmamaktadır. Halk kütüphanelerinin yapımı ve kitap ve diğer eğitici malzemeyle donatılmaları, olanakları sınırlı yerleşim yerlerinde, özellikle gençlerin yetişmesi açısından önem taşımaktadır. Ayrıca, halk kütüphanelerine yeterli sayı ve nitelikte personel sağlanması gerekmektedir.

TABLO 75: KÜLTÜR YATIRIM PROGRAMI
(KÜLTÜR BAKANLIĞI)

(Milyon TL)

Proje Adı	1993	1994	1995	1996	1997	1993-1997
						Toplam Yatırım
ADIYAMAN						
- Adıyaman Müzesi On.Teş.Tan.	1000	500	-	-	500	2000
- Adıyaman-Besni Ören Yeri On.Çev.Düz.	500	500	500	-	-	1500
- Adıyaman Eski Ask. Şb.Bin.On.Çev.Düz.	750	1000	1500	-	-	3250
- Adıyaman-Kahta Nemrut Dağı Işık ve Ses Düz.	750	1000	2000	-	-	3750
- Adıyaman Pirinkaya Mezarlığı Çev.Düz.	500	1000	2000	-	-	3500
- Adıyaman Kahta Kalesi Onarımı	500	1000	-	-	-	1500
- Adıyaman-Samsat İlçe Halk Kütüp.	750	600	600	600	600	3150
TOPLAM	4.750	5600	6600	600	1100	18650
DIYARBAKIR						
- Diyarbakır Surları Rest. Projesi	500	1000	1000	-	-	2500
- Diyarbakır Surlarının Onarımı	2000	3000	3000	3000	400	15000
- Diyarbakır-Ergani Eski Hük.Kon.Onarımı	2000	2000	3000	3000	-	10000
- Diyarbakır-Silvan Kalesi Onarımı	1000	1000	1000	-	-	3000
- Diyarbakır-Eğil Kalesi Onarımı	500	1000	1000	-	-	2500
TOPLAM	6.000	8000	9000	6000	4000	33000

Proje Adı	1993	1994	1995	1996	1997	1993-1997
						Toplam Yatırım
GAZİANTEP						
- Gaziantep Kalesi Onarımı	500	1000	1000	-	-	2500
- Gaziantep Müz.Onar. Teş. Tanz.	500	1000	-	-	500	2000
- Gaziantep Parçarlı Köy Kon.On.Çev.Düz.	500	500	-	-	-	1000
- Gaziantep Tilmen Höyük Sarayı On. Çev. Düz.	500	1000	1000	-	-	2500
- Gaziantep Elif Hisar Hasanoglu Anıt Mezar Onarım ve Çev. Düz.	500	1000	1000	-	-	2500
- Gaziantep Müzesi İkmal İnşaatı	1000	2000	2000	2000	-	7000
TOPLAM	3500	6500	5000	2000	500	17500
MARDİN						
- Mardin Kalesi On.	1000	1000	1000	-	-	3000
- Mardin Eski Tugay Binası Onarımı	2000	1000	-	-	-	3000
TOPLAM	3000	2000	1000	-	-	6000
SIİRT						
- Siirt Kültür Merk.	4000	4000	4000	4000	4000	20000
- Siirt-Eruh İlçe Halk Kütüphanesi	600	600	600	600	600	3000
TOPLAM	4600	4600	4600	4600	4600	23000
ŞANLIURFA						
- Şanlıurfa Müz. ve Müşt. Onarımı	1000	1000	500	-	-	2500
- Şanlıurfa-Harran Kalesi Onarımı	4000	2000	2000	-	-	8000
- Şanlıurfa-Siverek Kalesi Onarımı	1000	1000	-	-	-	2000
- Şanlıurfa-Viranşehir Surları Onarımı	1000	1000	-	-	-	2000
- Şanlıurfa-Siverek G.O.Paşa İlk O.Binası Proje Yapımı	500	300	-	-	-	800
- Şanlıurfa-Siverek G.O.Paşa İlk O.Binası Onarımı	500	1000	2000	-	-	3500

(Milyon TL)

Proje Adı						1993-1997
	1993	1994	1995	1996	1997	Toplam Yatırım
- Şanlıurfa-Siverek Eski Hük.Kon.Onarımı	1000	2000	500	.	.	3500
- Şanlıurfa-Birecik Şeyh Halis Efendi Kon.On.	1000	2000	2000	.	.	5000
- Şanlıurfa-Akçakale İlçe Halk Kütüphanesi	600	600	600	600	600	3000
- Şanlıurfa-Hilvan İlçe Halk Kütüp.	600	600	600	600	600	3000
- Şanlıurfa-Suruç İlçe Halk Kütüp.	600	600	600	600	600	3000
TOPLAM	11800	11100	8800	1800	1800	35300
BATMAN						
- Batman-Kozluk Kalesi Onarımı	1000	1000	.	.	.	2000
TOPLAM	1000	1000	.	.	.	2000
ŞİRNAK						
- Şirnak-Cizre Kalesi Onarımı	1000	1000	.	.	.	2000
TOPLAM	1000	1000	.	.	.	2000
- GAP Bölgesindeki Taşınmaz Kültür Varlıklarının Araştırılması, projelendirilmesi ve restorasyonu	2500	2500	2500	2500	3000	13000
- Çeşitli Giderler	2000	2000	2000	2000	2000	10000
TOPLAM	4500	4500	4500	4500	5000	23000
GAP TOPLAMI	40150	44300	39500	19500	17000	160450

...birlikte yapılacak birliktelik ve diğer faaliyetlerin ortaya çıkardığı sosyal sorunlardan biri de konut talebidir. ... Bu sorun aynı biçimde ve Türkiye ortalamalarının altında ... Anadolü Bölgesi'nde kendini göstermektedir. ... Anadolu Bölgesi'nde bu ve diğer kaynaklarını ... (1993 yılı) ... bu hedeflere varmak için gerekli program ve projelerini ... özellikle ... içinde mevcut olanların dışında ... Şehir kesimi içinde ... ... yılında ... 1993 yılında ... 1995 yılında ... bu alanda konut olacak talebin ne kadar yüksek olacağını ...

... İlerlemede, ... (1993-1997) ... optimum ... ve ... şehirler ... içinde ... yılında ... ve yeni ... 1993-1995 yılları arasında ...

XII. KONUT

1993-1997 yılları arasında GAP Bölgesi şehir merkezlerinde, nüfus artışına paralel olarak, toplam 100000 konut ilave olarak inşa edileceği hesaplanmıştır. Bunun toplam kalitesi ise 19.2 milyar TL'dir.

Bu nüfus artışı karşılıklı bir ekonomik çerçevede gerçekleşirden dolayı konut ve bunun ihtiyacı olan kir konutları da önem kazanmaktadır. 2005 yılında Bölge kırsal kesiminde yaklaşık 7 milyon kişiye karşı konut ihtiyacı tahmin edilmiştir. 1993-2005 yılları arasında ortaya çıkacak kir ilave konutları tahmini olarak 1000 civarında olup, bunun toplam kalitesi 13.4 milyar TL'dir.

1993-1997 yılları arasında GAP Bölgesi kırsal kesiminde yaklaşık olarak 1000 konutun kalitesi 4 milyar TL'dir.

Özet olarak, 1993-1997 yılları arasında GAP Bölgesi'nde şehir-kir konut ihtiyacı 250 bin dolayında olup, toplam kalitesi 21.6 milyar TL'dir. Bu miktar bir taraftan Bölge'de 10000 ila 20000 kişiye karşı konut ihtiyacını karşılar.

KONUT
GAP BÖLGESİ'NDEKİ İLLERİN KONUT İHTİYACI,
MALİYETİ VE İSTİHDAM TALEBİ
(1993-1997)

Ülkemizde yaşanan hızlı şehirleşme ve nüfus artışının ortaya çıkardığı önemli sorunlardan biri de konut talebinin karşılanmasıdır. Bu sorun aynı biçimde ve Türkiye ortalamalarının üstünde Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde kendini göstermektedir. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde su ve toprak kaynaklarının geliştirilmesiyle tüm sektörlerde beklenen ekonomik ve sosyal gelişmenin uzun-dönem amaçlarını (2005 yılı), temel stratejilerini ve hedeflerini, bu hedeflere varmak için gelişme program ve projelerini irdeliyen çalışmalar özellikle şehir kesiminde mevcut eğilimlerin üzerinde nüfus artışı olacağını göstermiştir. Şehir kesimi içinde 100000 nüfusun üzerindeki yerleşmelerin Bölge toplam nüfusu içindeki payının 1990 yılında % 50'den 2005 yılında % 76'ya çıkacağı hesaplanmıştır. Bu, Bölge'de konuta olacak talebin ne kadar yüksek olacağını göstermektedir.

GAP İdaresi'nde, sulama takvimine göre yapılan (tarımsal ürün arz-talep büyüklüğü ve ulaşım masrafları gözönüne alınarak) optimum tarımsal ürün ve buna bağlı sanayi dağılımı ve bunun şehirler üzerindeki etkilerinin tespiti çalışmasında 2005 yılında 6.6 milyon kişinin şehir merkezlerinde yaşayacağı ve yeni konut talebinin 700000 dolayında olacağı ortaya çıkmıştır. 1993-2005 yılları arasında ortaya çıkacak bu talebi karşılamak için yatırım tutarı 1992 yılı fiyatlarıyla 85 trilyon TL'dir.

1993-1997 yılları arasında GAP Bölgesi şehir merkezlerinde, nüfus artışına paralel olarak, toplam 166000 dolayında ilave konut ihtiyacı doğacağı hesaplanmıştır. Bunun toplam maliyeti ise 19.9 trilyon TL'dir.

Bölge sulu tarım ağırlıklı bir ekonomi üzerinde gelişeceğinden kırsal kesim ve bunun ihtiyacı olan kır konutları da önem kazanmaktadır. 2005 yılında Bölge kırsal kesiminde yaklaşık 4.2 milyon kişinin yaşayacağı tahmin edilmektedir. 1993-2005 yılları arasında ortaya çıkacak kır ilave konutları talebi 270000 civarında olup, bunun toplam maliyeti 13.4 trilyon TL'dir.

1993-1997 yılları arasında GAP Bölgesi kırsal alanda ihtiyaç duyulacak 81000 konutun maliyeti 4 trilyon TL'dir.

Özet olarak, 1993-1997 yılları arasında GAP Bölgesi'nde şehir+kır ilave konut ihtiyacı 250 bin dolayında olup, toplam maliyeti 23.9 trilyon TL'dir. Bu miktar bir harcama Bölge'de 65000 ile 82000 kişi arası doğrudan istihdam yaratacaktır.

TABLO 76: KENTSEL ALAN İLAVE KONUT İHTİYACI

						(Adet)
						1993-1997
						Toplam
	1993	1994	1995	1996	1997	Konut
ADİYAMAN	1594	1665	1737	1903	2021	8920
DİYARBAKIR	7082	7575	8100	9096	9893	41746
GAZİANTEP	8330	8823	9342	10389	11251	48135
MARDİN	2291	2428	2579	2874	3100	13272
SİİRT	669	700	728	798	846	3741
ŞANLIURFA	6055	6444	6856	7660	8293	35308
BATMAN	1544	1618	1695	1864	1986	8707
ŞIRNAK	1107	1171	1236	1369	1472	6355
GAP TOPLAM	28672	30424	32273	35953	38862	166184

* 1992 yılı GAP toplam konut ihtiyacı 275 000 olup, karşılandığı varsayımı ile tabloda gösterilmemiştir.

TABLO 77: KENTSEL ALAN İLAVE KONUT YATIRIM MALİYETİ

						(Milyon TL)
						1993-1997
						Toplam
	1993	1994	1995	1996	1997	Yatırım
ADİYAMAN	192280	198800	208400	228360	242520	1070360
DİYARBAKIR	849840	909000	972000	1091520	1187160	5009520
GAZİANTEP	999600	1058760	1121040	1246680	1350120	5776200
MARDİN	274920	291360	309480	344880	372000	1592640
SİİRT	80280	84000	87360	95760	101520	448920
ŞANLIURFA	726600	773280	822720	919200	995160	4236960
BATMAN	185280	194160	203400	223680	238320	1044840
ŞIRNAK	132840	140520	148320	164280	176640	762600
GAP TOPLAMI	3441640	3649880	3872720	4314360	4663440	19942040

TABLO 78: KIRSAL ALAN İLAVE KONUT İHTİYACI (1993-1997)

						(Adet)
	1993	1994	1995	1996	1997	1993-1997 Toplam Konut
ŞANLIURFA	4960	5275	5606	5963	6343	28147
ŞIRNAK	1197	1279	1366	1460	1563	6865
ADİYAMAN	120	123	125	128	129	625
BATMAN	381	492	506	520	535	2434
GAZİANTEP	2552	2683	2821	2966	3148	14170
MARDİN	1851	1956	2064	2179	2302	10352
DİYARBAKIR	2592	2710	2833	2966	3101	14202
SIİRT	740	784	853	880	932	4189
GAP TOPLAMI	14393	15302	16174	17062	18053	80984

TABLO 79: KIRSAL ALAN İLAVE KONUT YATIRIM MALİYETİ

						(Milyon TL)
	1993	1994	1995	1996	1997	1993-1997 Toplam Yatırım
ŞANLIURFA	248000	263750	280300	298150	317150	1407350
ŞIRNAK	59700	63950	68300	73000	78150	343100
ADİYAMAN	6000	6150	6250	6400	6450	31250
BATMAN	19050	24600	25300	26000	26750	121700
GAZİANTEP	127600	134150	141050	148300	157400	708500
MARDİN	92550	97800	103200	108950	115100	517600
DİYARBAKIR	129600	135500	141650	148300	155050	710100
SIİRT	37000	39200	42650	44000	46600	209450
GAP TOPLAMI	719500	765100	808700	853100	902650	4049050

TABLO 80: GAP BÖLGESİ İLAVE KENTSEL KONUTLARIN İNŞASI İÇİN
GEREKLİ OLAN YILLIK ORTALAMA İSTİHDAM TALEBİ

(kişi)

	1993	1994	1995	1996	1997	1993-1997 TOPLAM İSTİHDAM TALEBİ
ADİYAMAN	655	677	710	778	826	3646
DİYARBAKIR	2894	3095	3310	3716	4042	17057
GAZİANTEP	3404	3605	3817	4245	4597	19668
MARDİN	936	992	1054	1174	1267	5423
SİİRT	273	286	297	326	346	1528
ŞANLIURFA	2474	2633	2801	3130	3388	14426
BATMAN	631	661	693	762	811	3558
ŞIRNAK	452	478	505	559	601	2595
GAP TOPLAMI	11719	12427	13187	14690	15878	67901

(*) AYLIK İŞÇİLİK ÜCRETİ OLARAK 2 MİLYON TL ALINMIŞTIR.

TABLO 81: GAP BÖLGESİ İLAVE KIRSAL KONUTLARIN İNŞASI İÇİN
GEREKLİ OLAN YILLIK ORTALAMA İSTİHDAM TALEBİ

(kişi)

	1993	1994	1995	1996	1997	1993-1997 TOPLAM İSTİHDAM TALEBİ
ADİYAMAN	1127	1198	1273	1354	1441	6303
DİYARBAKIR	271	291	310	326	355	1559
GAZİANTEP	27	28	28	29	29	141
MARDİN	87	112	115	118	122	554
SİİRT	580	609	641	674	715	3219
ŞANLIURFA	420	444	469	495	523	2351
BATMAN	589	616	643	674	704	3226
ŞIRNAK	168	178	194	200	212	952
GAP TOPLAMI	3269	3476	3673	3876	15878	18395

(*) AYLIK İŞÇİLİK ÜCRETİ OLARAK ASGARİ ÜCRET ALINMIŞTIR.

TABLO 82: İSKAN HİZMETLERİ
(KÖY HİZMETLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ)

(Milyon TL)

1993	1994	1995	1996	1997	1993-1997 Toplam Yatırım
98630	33480	77080	33480	27980	270650

LOJMAN SİTELERİ

Bölge'de büyük bir konut açığı bulunmaktadır. Mevcut konutlarında bir kısmı da uygar ölçülerde nitelikli değildir. Bu bağlamda, Bölge'de çalışan devlet memurlarına konut yapımı zorunlu hale gelmektedir. Memura konut sağlanması, özellikle Bölge dışından gelecek personel için bir teşvik unsuru oluşturmaktadır.

Bölge'nin gelişmesi ve sosyal koşulların iyileştirilmesi açısından en önemli üç sektör sağlık, eğitim ve tarımdır. Bu nedenle üç sektörde çalışacak personelin konut ihtiyaçlarının öncelikle ele alınması gerekmektedir. Müteakip tablolarda ilgili bakanlıkların yaptıkları etütlere göre Bölge'de ihtiyaç duyacakları lojman sayıları ve bunların 1992 fiyatlarıyla maliyetleri iller itibariyle verilmektedir.

TABLO 83: LOJMAN SİTELERİ YATIRIM PROGRAMI
(MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI)

(1992 Fiyatlarıyla = 1 Daire = 150 Milyon TL)

İller	Toplam Lojman İhtiyacı	1992	1993	1994-1997	Yatırım Tutarı (Milyon TL)					1993-1997
		Programında Olan (Adet)	Programında Teklif Edilen (Adet)	Yılları Arasında Kalan Teklif (Adet)	1993	1994	1995	1996	1997	Toplam Yatırım Tutarı (Milyon TL)
- HARDIN										
MERKEZ	402	-	60	342						60300
DERİK	100	-	20	80						15000
KIZILTEPE	304	-	60	244						45600
HAZIDAĞI	110	-	20	90						16500
HİDYAT	229	-	30	199						34350
MUSAYBİN	308	-	40	268						46200
ÖMERLİ	58	10	10	38						7200
SAVUR	54	10	10	34						6600
DARGEÇİT	32	10	10	12						3300
TOPLAM	1597		260	1307	39000	48900	49050	49050	49050	235050
- SİİRT										
MERKEZ	371	-	70	301						55650
BAYKAN	57	-	10	47						8550
ERUH	67	-	10	57						10050
KURTALAN	98	-	20	78						14700
PERVARI	33	10	10	13						3450
ŞİRVAN	91	-	20	71						13650
AYDINLAR	10	10	-	-						-
TOPLAM	727		140	567	21000	21150	21300	21300	21300	106050
- BATMAN										
MERKEZ	743	10	90	643						109950
BEŞİRİ	53	-	10	43						7950
GERCÜŞ	85	10	10	65						11250
KOZLUK	135	-	20	115						29250
SASAN	49	-	10	39						7350
HASANKEYF	10	-	-	10						1500
TOPLAM	1075		140	915	21000	34200	34350	34350	34350	158250

İller	Toplam Lojman İhtiyacı	1992 Programında Olan (Adet)	1993	1994-1997	Yatırım Tutarı (Milyon TL)					1993-1997
			Programında Teklif Edilen (Adet)	Yılları Arasında Kalan Teklif (Adet)	1993	1994	1995	1996	1997	Toplam Yatırım Tutarı (Milyon TL)
- ŞIRNAK										
MERKEZ	63	10	-	53						7950
BEYTÜŞEBBAP	61	10	10	41						7650
CIZRE	178	-	-	178						26700
İDİL	84	-	10	74						12600
SİLOPI	107	-	20	87						16050
ULUDERE	77	10	10	57						10050
GÜÇLÜKONAK	10	-	10	-						1500
TOPLAM	580		60	490	9000	18300	18300	18450	18450	82500
- ADIYAMAN										
MERKEZ	807	-	100	707						121050
BESNİ	312	10	50	252						45300
GÖLBAŞI	234	-	50	184						35100
KAHTA	300	-	70	230						45100
GERGER	46	-	10	36						6900
SAMSAT	30	-	10	20						4500
ÇELİKHAN	103	-	30	73						15450
TOPLAM	1832		320	1502	48000	56250	56250	56400	56400	273300
- DİYARBAKIR										
MERKEZ	2394	-	200	2194						359100
BİSMİL	165	-	20	145						24750
ÇERMİK	125	-	20	105						18750
ÇINAR	75	-	20	55						11250
ÇÜNGÜŞ	63	-	10	53						9450
DİCLE	63	-	10	53						9450
ERGANİ	242	-	30	212						36300
HANİ	58	10	10	38						7200
HAZRO	58	-	10	48						8700
KULP	96	-	20	76						14400
LİCE	108	-	20	88						16200
SİLVAN	271	-	30	241						40650
EĞİL	26	-	10	16						3900
TOPLAM	3744		410	3324	61500	124650	124650	124650	124650	560100

İller	Toplam Lojman İhtiyacı	1992 Programında Olan (Adet)	1993 Programında Teklif Edilen (Adet)	1994-1997 Yılları Arasında Kalan Teklif (Adet)		Yatırım Tutarı (Milyon TL)					1993-1997 Toplam Yatırım Tutarı (Milyon TL)
				1993	1994	1995	1996	1997			
GAZİANTEP	4871	-	-	-	182400	182400	182400	183450			730650
ŞANLIURFA	2565	-	-	-	96000	96000	96000	96750			384750
GENEL TOPLAM	16991	1330	8105		199500	581850	582300	582600	584400		2530650

**TABLO 84: LOJMAN SİTELERİ YATIRIM PROGRAMI
(SAĞLIK BAKANLIĞI)**

(1992 Fiyatlarıyla = 1 Daire = 150 Milyon TL)

İller	Toplam Lojman İhtiyacı	1992 Programında Olan (Adet)	1993 Programında Teklif Edilen (Adet)	1994-1997 Yılları Arasında Kalan Teklif (Adet)		Yatırım Tutarı (Milyon TL)					1993-1997 Toplam Yatırım Tutarı (Milyon
				1993	1994	1995	1996	1997	)		
- MARDİN											
MERKEZ	442	-	200	242							66300
DERİK	20	-	14	6							3000
KIZILTEPE	20	-	14	6							3000
HAZIDAĞI	10	-	4	6							1500
HİDYAT	14	-	10	4							2100
NUSAYBİN	20	-	16	4							3000
ÖMERLİ	8	-	4	4							1200
SAVUR	8	-	4	4							1200
DARGEÇİT	8	-	4	4							1200
TOPLAM	550		270	280	40500	10500	10500	10500	10500	10500	82500
- SİİRT											
MERKEZ	284	-	136	148							42600
BAYKAN	20	-	8	12							3000
ERUH	30	-	18	12							4500
KURTALAN	18	-	6	12							2700
PERVARI	28	-	16	12							4200
ŞİRVAN	20	-	6	14							3000
TOPLAM	400		190	210	28500	7800	7800	7950	7950		60000
- BATMAN											
MERKEZ	46	-	46	-							6900
BEŞİRİ	20	-	8	12							3000
GERCÜŞ	20	-	14	6							3000
KOZLUK	28	-	16	12							4200
SASAN	18	-	6	12							2700
HASANKEYF	16	-	16	-							2400
TOPLAM	148		106	42	15900	1500	1500	1650	1650		22200

İller	Toplam Lojman İhtiyacı	1992 Programında Olan (Adet)	1993	1994-1997	Yatırım Tutarı (Milyon TL)					1993-1997
			Programında	Yılları						Toplam Yatırım
			Teklif	Arasında						Tutarı
		Edilen	Kalan	1993	1994	1995	1996	1997	(Milyon TL)	
		(Adet)	(Adet)							
• ŞIRNAK										
MERKEZ	40	-	40	-						6000
BEYTÜŞEBBAP	12	-	4	8						1800
ÇİZRE	20	-	14	6						3000
İDİL	20	-	14	6						3000
SİLOPI	18	-	14	4						2700
ULUDERE	10	-	4	6						1500
GÜÇLÜKONAK	16	-	16	-						2400
TOPLAM	136		106	30	15900	1050	1050	1200	1200	20400
• ADIYAMAN										
MERKEZ	344	-	184	160						51600
BESNİ	46	-	22	24						6900
GÖLBAŞI	36	-	22	14						5400
KAHTA	36	-	22	14						5400
GERGER	24	-	12	12						3600
SAMSAT	24	-	12	12						3600
ÇELİKHAN	24	-	12	10						3300
TOPLAM	532		286	246	42900	9150	9150	9300	9300	79800
• DIYARBAKIR										
MERKEZ	890	-	360	530						133500
BİSMİL	30	-	20	10						4500
ÇERMİK	30	-	20	10						4500
ÇINAR	18	-	8	10						2700
ÇUNGUŞ	18	-	8	10						2700
DİCLE	18	-	8	10						2700
ERGANİ	30	-	18	12						4500
HANI	20	-	8	12						3000
HAZRO	20	-	8	12						3000
KULP	28	-	18	10						4200
LİCE	28	-	18	10						4200
SİLVAN	28	-	18	10						4200
EĞİL	14	-	8	6						2100
TOPLAM	1172		520	652	78000	24450	24450	24450	24450	175800

İller	Toplam Lojman İhtiyacı	1992	1993	1994-1997	Yatırım Tutarı					1993-1997
		Programında Olan (Adet)	Programında Teklif Edilen (Adet)	Yılları Arasında Kalan Teklif (Adet)	(Milyon TL)	1993	1994	1995	1996	1997
GAZİANTEP	40	-	5	35	750	1200	1350	1350	1350	6000
ŞANLIURFA	120	-	5	115	750	4200	4350	4350	4350	18000
GENEL TOPLAM	3098		1488	1610	223200	59850	60150	60750	60750	464700

TABLO 85: LOJMAN SİTELERİ YATIRIM PROGRAMI
(TARIM VE KÖYİŞLERİ BAKANLIĞI)

(1992 Fiyatlarıyla = 1 Daire = 150 Milyon TL)

İller	Toplam Lojman İhtiyacı	1992 Programında Olan (Adet)	1993 Programında Teklif Edilen (Adet)	1994-1997 Yılları Arasında Kalan Teklif (Adet)	Yatırım Tutarı (Milyon TL)					1993-1997 Toplam Yatırım Tutarı (Milyon TL)
					1993	1994	1995	1996	1997	
· MARDİN										
MERKEZ	177	-	-	177						26550
DERİK	28	-	-	28						4200
KIZILTEPE	45	-	-	45						6750
HAZIDAĞI	20	-	-	20						3000
MİDYAT	31	-	-	31						4650
NUSAYBİN	38	-	-	38						5700
ÖMERLİ	16	-	-	16						2400
SAVUR	17	-	-	17						2550
DARĞEÇİT	16	-	-	16						2400
TOPLAM	388			388	-	14550	14550	14550	14550	58200
· SİİRT										
MERKEZ	202	-	-	202						30300
BAYKAN	31	-	-	31						4650
ERUH	19	-	-	19						2850
KURTALAN	28	-	-	28						4200
PERVARI	18	8	10	-						1500
ŞİRVAN	20	8	12	-						1800
TOPLAM	318		22	280	3300	10500	10500	10500	10500	45300
· BATMAN										
MERKEZ	46	-	20	26						6900
BEŞİRİ	17	-	-	17						2550
GERCÜŞ	30	-	-	30						4500
KOZLUK	15	-	-	15						2250
SASON	10	-	-	10						1500
HASANKEYF	10	-	-	10						1500
TOPLAM	128		20	108	3000	4050	4050	4050	4050	19200

İller	Toplam Lojman İhtiyacı	1992	1993	1994-1997	Yatırım Tutarı (Milyon TL)					1993-1997
		Programında Olan (Adet)	Programında Teklif Edilen (Adet)	Yılları Arasında Kalan Teklif (Adet)	1993	1994	1995	1996	1997	Toplam Yatırım Tutarı (Milyon TL)
- ŞIRNAK										
MERKEZ	29	-	-	29						4350
BEYÜŞEBBAP	15	-	10	5						2250
ÇİZRE	20	-	10	10						3000
İDİL	23	-	-	23						3450
SİLOPI	37	-	-	37						5550
ULUDERE	15	8	6	1						1050
GÜÇLÜKONAK	8	-	-	8						1200
TOPLAM	147		26	113	3900	4200	4200	4200	4350	20850
- ADIYAMAN										
MERKEZ	166	-	40	126						24900
BESNİ	18	-	10	8						2700
GÖLBAŞI	24	8	8	8						2400
KAHTA	11	-	10	1						1650
GERGER	8	6	-	2						300
SAMSAT	10	-	-	10						1500
ÇELİKHAM	16	8	8	-						1200
TOPLAM	253		76	155	11400	5700	5850	5850	5850	34650
- DİYARBAKIR										
MERKEZ	372	-	360	12						55800
BİSMİL	30	6	16	8						3600
ÇERMİK	16	6	-	10						1500
ÇINAR	23	-	20	3						3450
ÇÜNGÜŞ	19	6	12	1						1950
DİCLE	10	6	-	4						600
ERGANİ	28	6	14	8						3300
HANİ	12	-	10	2						1800
HAZRO	15	-	10	5						2250
KULP	14	6	4	4						1200
LİCE	13	-	10	3						1950
SİLVAN	26	-	10	16						3900
EĞİL	16	-	10	6						2400
TOPLAM	594		476	82	71400	3000	3000	3150	3150	83700

İller	Toplam Lojman İhtiyacı	1992 Programında Olan (Adet)	1993 Programında Teklif Edilen (Adet)	1994-1997 Yılları Arasında Kalan Teklif (Adet)	Yatırım Tutarı (Milyon TL)					1993-1997 Toplam Yatırım Tutarı
					1993	1994	1995	1996	1997	(Milyon TL)
GAZİANTEP	80	16	12	52	1800	1950	1950	1950	1950	9600
ŞANLIURFA	121	20	-	101	-	3750	3750	3750	3900	15150
GENEL TOPLAM 2029			632	1279	94800	47700	47850	48000	48300	286650

XIII. DARBOĞAZLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ;
İLKELER VE POLİTİKALAR

I. TARLAIÇI GELİŞTİRME HİZMETLERİ (TİGH)

Sulamaya açılan alanlarda tarlaiçi geliştirme hizmetlerinin yapılması birçok bakımdan mutlaka yerine getirilmesi gerekli bir hizmet olarak mütalaa edilmektedir. GAP bağlamında, tarlaiçi geliştirme hizmetlerinin gerçekleştirilmesinin aşağıdaki yararları olacaktır.

1. Sulama oranının yükseltilmesi,
2. Su tasarrufu sağlanması,
3. Drenaj ihtiyacının azalması,
4. Tuzlanma tehlikesinin azalması,

Tarlaiçi geliştirme hizmetlerinin yerine getirildiği yerlerde, sulama oranı yükselmektedir. Nitekim 1958 yılında tarlaiçi geliştirme hizmetleri gerçekleştirilmeden sulamaya açılan 17 500 ha'lık Eskişehir-Alpu sulamasında, sulama oranı, bu hizmetlerin yapılmaya başlandığı 1970 yılına kadar % 24.5 düzeyinde seyretmiş, ancak bu tarihten itibaren süratle yükselerek % 68.2'ye ulaşmıştır (DSİ Sulama Master Planı, Cilt II, s: 207). Bu durum konunun önemini vurgulamaktadır.

Tarlaiçi geliştirme hizmetlerinin sağlanmasıyla birim alanda su tasarrufu yapılması mümkün hale gelmektedir. GAP kapsamında su tasarrufu son derece önemli bir noktadır. Birim alanda su tasarrufu sağlayan yöntemlerin kullanılmasıyla aynı miktar su ile daha geniş alanların sulanması mümkün hale gelebilecektir. Ayrıca, su tasarrufunun konuyla ilgili dış politika açısından yansımaları olacak ve Fırat ve Dicle nehirlerinden yararlanan ülkelerin, su tasarrufu sağlayan yöntemleri kullanmalarıyla su miktarının arzettiği darboğazın aşılabilmesi şeklindeki Türk tezini güçlendirecektir.

Drenaj Bölge'de önemli bir sorundur. Gerekli tedbirler zamanında alınmadığı takdirde tuzlanma ve çoraklaşma tehlikesi Bölge'yi ciddi boyutlarda tehdit edecektir. Tarlaiçi hizmetlerinin zamanında yapılması drenaj ve çoraklaşma gibi giderilmesi imkansız veya büyük zaman ve kaynak kaybı ile giderilebilecek sorunları büyük ölçüde çözecektir.

Bugün halen GAP Bölgesi'nde sulamaya açılmış alanlar tarlaiçi geliştirme hizmetlerinden büyük ölçüde yoksundur. Önümüzdeki 1993-1997 yılları arasında da DSİ'ce yaklaşık 300 000 ha alan sulamaya açılacaktır. Halen sulanan alanlardan, Akçakale ve Bolatlı sulamaları tarlaiçi geliştirme hizmetlerinin yetersiz olması yüzünden çoraklaşma işaretleri vermektedir.

Sözkonusu darboğazların aşılması ve GAP Bölgesi tarlaiçi geliştirme hizmetlerini mümkün olduğu ölçüde DSİ yatırımlarına uyumlu bir hale getirmek için aşağıdaki tedbirlerin alınması zorunlu görülmektedir:

1. Halen Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü görevleri içinde yer alan bu hizmetler, arzu edilen seviyede ele alınmamakta, tarlaiçi geliştirme hizmetlerine gereken önem ve öncelik verilmemekte ve yeterli bütçe sağlanmamaktadır. Bu durum kuruluş içerisinde TİGH'ni yürüten birimlerin personel ve iş hacmi yönünden daralmasına yol açmıştır. GAP Bölgesi için hayati önem arzeden bu hizmetlerin arzulan seviyeye yükseltilmesi için adı geçen kuruluşun kendi bünyesinde gerekli tedbirleri alması kaçınılmazdır.
2. Arazi toplulaştırma hizmetleri ile tarlaiçi geliştirme hizmetleri mutlak surette bir bütün olarak ele alınmalıdır. Münferit olarak yürütülen arazi toplulaştırma çalışmaları yalnızca mülkiyetin kesinleşmesini sağlamak, ancak bu alanlarda tarlaiçi geliştirme hizmetleri için ikinci bir zaman ve kaynak maliyeti ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle, her iki hizmetin bir bütün olarak yürütülmesi GAP Bölgesi için önem taşımaktadır.
3. KHGM'nün kapasitesi ve yeniden örgütlenmesi için gerekli zaman gözönüne alındığında, toplulaştırma ve tarlaiçi geliştirme hizmetlerinin bir bütünlük içerisinde projelendirilerek özel sektör aracılığı ile yürütülmesi kaçınılmaz görülmektedir. Ülke'de bu hizmetleri gerçekleştirecek özel kuruluş ve müteşebbisler mevcut olup, bunlar belli bir uygulama tecrübesine sahiptirler. Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün teknik kontrolünde uygulanacak bu yöntem hem zaman tasarrufu sağlayacak ve hem de bu hizmetler kapsamında daha ileri teknolojilerin transferine yardımcı olacaktır.
4. Yıllık yatırım bütçeleri ile bu hizmetlere ayrılan pay çok düşük oranlarda kaldığından, Devlet Su İşleri (DSİ) yatırımlarında olduğu gibi, ya bütçe ödenekleri arttırılmalı, ya da arazi toplulaştırma ve TİGH yatırımları da fonlardan desteklenmelidir.
5. Hizmetleri Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı bünyesinde bir bütün olarak ele alacak ve 3202 ile 3083 sayılı Kanunların ilgili hükümlerinin sağladığı yetki ve selahiyete sahip bağımsız bir kuruluşun (Mülga Topraksu Örneği) oluşturulması konunun radikal çözümü olarak mütalaa edilmektedir. Bu yönde sözkonusu Bakanlığın hazırladığı kanun taslağı halen TBMM'yi gündemindedir.

II. ARAZİ TOPLULAŞTIRMASI:

Arazi toplulaştırmasını dar anlamda; "parçalanmış mülklerin hiçbir yapısal (fiziksel) çalışmaya yer verilmeden birleştirilmesi" olarak, geniş anlamda ise; parçalanmış mülklerin birleştirilmesi yanında, sulama, drenaj, tahliye, parsel yolları, tesviye ve toprak-su koruma önlemlerinin gerektirdiği çeşitli fiziksel hizmetler olarak tanımlamak mümkündür.

Arazi toplulaştırma hizmetleri ancak yukarıda belirtildiği şekilde geniş anlamda uygulandığı takdirde, bir başka ifade ile tarlaıçi geliştirme hizmetleri (sulama, drenaj, tahliye, parsel yolları, tesviye ve toprak-su koruma önlemleri) bütünlüğünde ele alındığı takdirde beklenen faydaları azami ölçüde temin edebilir.

Bu faydaları;

1. Arazinin kullanılmasının olumlu etkilemesi,
2. Verim artışı sağlanması,
3. Mekanizasyonda etkenlik,
4. İşçilik masraflarının azalması

şeklinde özetlemek mümkündür.

Ayrıca, sulama sistemlerinin randımanını artırmak, modern tarımsal üretim metodlarının uygulanmasını temin etmek ve sulama ile tarlaıçi geliştirme hizmetlerinin yatırım giderlerinden tasarruf sağlamak için de arazi toplulaştırmasına öncelik verilmesi gerekmektedir.

Halen, GAP Bölgesi'nde, tarlaıçi geliştirme hizmetlerinden kopuk olarak, Ceylanpınar ilçesi, İki Cırcıp mevkiinde 23 000 ha. alan üzerinde arazi toplulaştırma hizmetleri tamamlanmış ve GAP kapsamında ilk sulamaya açılacak Şanlıurfa-Harran Ovalarında 140 000 ha bir alan üzerinde de bu çalışmalar sürdürülmektedir.

Diğer taraftan, arazi toplulaştırma çalışmalarının, Bölge'de DSİ tarafından planlanan sulama yatırımlarına paralel olarak gerçekleştirilmesi gerektiği dikkate alındığında, mevcut arazi toplulaştırma çalışma boyutlarının DSİ programının gerisinde kaldığı açıktır. Nitekim DSİ, 1993-1997 yılları arasında yaklaşık 300 000 ha'lık bir alanı sulamaya açarken, arazi toplulaştırma hizmetleri, tarlaıçi geliştirme hizmetlerinden kopuk olarak, bugünkü uygulama hızıyla ancak 140 000 ha bir alan üzerinde gerçekleştirilebilecektir.

Bu darboğazın aşılması için, bu hizmetlerle görevli kamu kuruluşlarının fonksiyonlarının gözden geçirilmesi ve gerekli mali, personel ve alet-ekipman desteğinin sağlanması gerekmektedir.

Türkiye genelinde, arazi toplulaştırma ve tarlaiçi geliştirme hizmetleri 3202 sayılı Kanun gereğince Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün görev alanı içerisinde bulunmaktadır. Bununla beraber, 3083 sayılı Kanun ile de Tarım Reformu uygulama alanı ilan edilen Şanlıurfa iline ait arazi toplulaştırma hizmeti Tarım Reformu Genel Müdürlüğü'ne görev olarak verilmiştir.

Aynı Bakanlık bünyesindeki bu iki genel müdürlük arasında etkin bir işbirliği sağlanamamakta, hizmetler gerekli süratle ve tarlaiçi geliştirme hizmetleri bütünlüğünde götürülememektedir. Bu durumda, arazi toplulaştırma hizmetlerini, tarlaiçi geliştirme hizmetleri ile entegre bir şekilde planlamak, projelendirmek ve uygulamak görevini, Türkiye genelinde olduğu gibi uzman ve icracı kurulu olan Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü'ne verilmesi ve bu amaçla 3083 sayılı Kanunun uygulama yetkisinin bu Genel Müdürlüğe tevdi edilmesi gerekli görülmektedir.

Bununla beraber kesin çözüm, GAP için hayati öneme haiz bu hizmetlerin Tarım ve Köyişleri Bakanlığı bünyesinde mülga Topraksu Genel Müdürlüğü yetki ve sorumluluklarını taşıyacak, yeterli personel ve mali imkanlara sahip bir kuruluşun (bir genel müdürlüğün) kurulması ve bunun için gerektiği imkanlarla donatılması ile mümkün olacaktır.

III. ÇİFTÇİ EĞİTİMİ

Tarımsal Yayım ve Uygulamalı Araştırmalar Projesi (TYUAP):

Geleneksel kuru tarım uygulamalarının hakim olduğu GAP Bölgesi'nde, geniş tarım alanlarının sulamaya açılmasıyla meydana gelecek tarımsal üretim potansiyelinin rasyonel bir şekilde değerlendirilmesi, ancak Bölge'de yürütülecek yoğun tarımsal araştırma çalışmalarıyla elde edilecek bulguların etkin bir tarımsal yayım hizmetiyle çiftçiye aktarılmasıyla mümkün olacaktır.

Aksi takdirde büyük yatırımlarla gerçekleştirilen sulama şebekelerinden beklenen verim ve üretim artışları elde edilemeyeceği gibi yanlış sulama uygulamaları ile de çoraklaşma gibi çok ciddi sorunlarla karşılaşılabilir.

Dünya Bankası desteğinde uygulanmakta olan TYUAP (Tarımsal Yayım ve Uygulamalı Araştırmalar Projesi), halen Bölge'deki 8 ili kapsamakta olup, temelde Bölge'deki Tarımsal Araştırma Enstitülerinin güçlendirilmesi ile tarımsal yayım hizmetlerinin (çiftçi eğitimi) gerek organizasyon ve gerekse işlerlik bakımından etkinleştirilmesini amaçlamaktadır.

1986 yılında başlayan projenin I.Aşamasında Şanlıurfa, Diyarbakır ve Mardin illeri yer almış 1991 yılında başlayan II.Aşamasında Bölge'nin diğer illeri de Projeye dahil edilmiştir. Ancak, bugüne kadar olan uygulamalarda planlamanın çok gerilerinde kalınmış, proje gerek organizasyon ve gerekse işlerlik bakımından istenilen düzeye getirilememiştir.

Halen Bölge'de halk sulamaları dahil yaklaşık 300 000 ha mevcut sulu alana ilave olarak önümüzdeki 5 yıl içinde de 300 000 ha alanın sulamaya açılacak olması dikkate alınarak, özellikle sulama teknikleri ve bu sulu alanlarda yetiştirilecek en uygun bitki tür ve çeşitleri ve bunların kültürel tekniklerinde çiftçinin süratle eğitilmesi acil bir sorundur.

Bu bakımdan, Proje'nin dış finansmanın öngördüğü iç finansmanın kesintisiz olarak yıllık yatırım programlarında yer alması ile Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'nın süratle aşağıdaki tedbirleri alması gerekmektedir.

1. Bölge'de Proje kapsamında yer alan tarımsal araştırma kuruluşları altyapı, personel ve alet-ekipman olarak güçlendirilmelidir.
2. Sulanan ve sulamaya açılacak alanlar öncelikli olmak üzere Proje'nin öngördüğü organizasyon süratle tamamlanmalıdır. Bu amaçla Proje'de yer aldığı sayıda Köy Grubu Ziraat Teknisyenlikleri bina ve araç-gereçleri ile ailen kurulmalı ve bu noktalara bilgi akımını sağlayacak il ve ilçe yayım grupları oluşturularak sistem çalışır duruma getirilmelidir.
3. Proje'nin başarısı yeterli sayı ve düzeyde gerek araştırmacı ve gerekse yayım uzmanının istikrarlı olarak Proje'de görev yapmasıyla mümkün olacaktır. Bugüne kadarki uygulamalarda özellikle Köy Grubu Ziraat Teknisyenlerinin istihdamında vali ve kaymakam gibi mülki amirlerin müdahaleleri nedeniyle istikrar temin edilememiş ve sık sık bu personelin yer değişimi başarıyı önlemiştir. Bu uygulamaya son verilmesi gerekmektedir.
4. Proje'de geniş bir eğitim imkanı mevcuttur. Bu imkanın değerlendirilerek GAP Bölgesi'nde görev yapacak gerek araştırmacı ve gerekse yayımcı personelin yurtiçi ve yurtdışı eğitimlerinin temini şarttır.

Bugüne kadar olan uygulamalarda bu proje bileşeni yeterli ve doğru yönde kullanılmamıştır. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'nın buna özen göstermesi gereklidir. Gerekli finansman Proje'de mevcuttur.

IV. KENTSEL GELİŞME VE MEKANSAL KADEMELENME POLİTİKASI

Kaynakların son derece sınırlı olduğu bir ortamda yatırımların etkenliğini ve kentlerde yeterli nitelikte bir sosyo-ekonomik ve kültürel ortamın oluşmasını belirleyen en önemli faktörlerden biri kentsel gelişme politikasıdır. Yatırımların birçok kente yayılması, arzulan ortamın oluşturulabilmesi ve devam ettirilebilmesi ve kendi kendini besleyen bir büyüme sürecinin başlatılabilmesi için gerekli kritik altyapı ve sosyal çevre eşiğinin hiçbir yerde aşılamaması sonucunu doğurabilir. Dolayısıyla Bölge'de bir cazibe merkezleri ya da büyüme kutupları politikası güdülmeli ve bu politika kararlılıkla uygulanmalıdır.

Teşvik sistemi öngörülen kentsel kademelenme, kentsel yapılanmaya uygun olarak geliştirilmeli, yaşaması mümkün olmayan yerde konumlanan sanayiye teşvik verilmemelidir. Kentsel altyapı, öngörülen kentsel kademelenmeye göre oluşturulmalıdır. Bu, nitelikli personelin Bölge'ye çekilmesinde de önemli bir faktördür.

V. KENTSEL ALTYAPI: (SU, ELEKTRİK, KANALİZASYON, ARITMA, KATI ATIK)

Kentsel altyapı GAP bölgesi'nin en önemli sorunlarından biridir ve Bölge'ye yeterli sayıda ve nitelikte personel çekilememesi ve salgın hastalıklar gibi bir sürü konuyla yakından ilgilidir. Kentsel altyapı temini Plan'ın en öncelikli konularından biridir ve programdaki altyapı yatırımları öncelikle uygulanmalıdır.

VI. KIRSAL ALTYAPI

Bölge nüfusunun yarısından fazlası halen köylerde yaşamaktadır. Yerleşme birimlerinin küçüklüğü ve dağınıklığı, kırsal altyapının maliyetini arttırmaktadır. Önümüzdeki 5 yıl içinde kırsal yerleşme düzeninde fazla bir değişiklik beklememek gerekir. Özellikle içmesuyu temini, büyük kırsal merkezlere giden yolların kalitesinin yükseltilmesi, asfaltlanması ve sulamaya açılacak alanlarda daha yüksek standartta hizmet verilmesi öncelikli olarak ele alınmalıdır.

VII. KONUT

Konut konusu üç ayrı bağlamda ele alınmalıdır: 1) Devlet memurlarına lojman yapımı, 2) Kentsel konut ve 3) Kırsal konut.

Liberal bir ekonomide devletin lojman yapması düşünülemez. Lojman, bu olanaklardan yararlananlara örtülü bir gelir transferidir. Fakat Bölge'nin özelliği ve birçok yerleşmede özel kesim konut arzının düşüklüğü gözönüne alınarak, devletin lojman yapması elzem görülmektedir.

Yoğun göç nedeniyle Bölge kentlerinde konut sıkıntısı, gecekondulaşma ve düzensiz ve sağlıklı kentleşme had safhadadır. Göç, orta ve uzun vadede devam edecektir. Ucuz ve halkın ödeme gücü içinde olan konut politikası geliştirilmeli ve uygulanmalıdır. Toplu Konut Projelerinin hızla bitirilmesini sağlayacak mekanizmalar ve finansman yollarının geliştirilmesi elzemdir. Kentleşmeyi daha düzenli hale getirmek için eşik-kent planlamasına gidilmeli ve altyapısız bile olsa, imar planlarına uygun, düzenli arsa üretilmelidir.

Kırsal kesimde ise, dağınık yerleşmelerin daha büyük köylerde toplanması ve konut yapımı birarada düşünülmelidir. Belirlenen merkez ve/veya da büyükçe köylerde kendi evini kendisi yapanlara kredi sağlanmalıdır. Ayrıca yeni kurulacak ya da büyük köyler için imar planları yapılarak, daha düzenli ve sağlıklı yerleşmeler oluşturulmasına yönelinmelidir. Önümüzdeki 5 yılda bu istikamette ilk adımlar atılmalıdır.

VIII. SANAYİ

1993-1997 dönemi sulamanın kazandırdığı ivmeyle gelecek ekonomik değişimin ve sanayileşmenin ön koşullarının hazırlandığı ve belli alt-sektörlerde bazı yatırımların yapılabileceği bir dönem olarak algılanmalıdır. Bu sınırlı sanayi gelişmesi bile Bölge'deki devlet girişimciliğinin varlığına, organize sanayi bölgelerinin yapımına ve özel sektöre verilecek teşviklere bağlıdır.

Bölge'de önümüzdeki yıllarda yapılacak işlerin başında yarım kalmış tesislerin bitirilmesi, halen çok düşük kapasiteyle çalışan tesislerin daha yüksek kapasiteyle çalışabilmelerini sağlayacak tedbirlerin geliştirilip uygulanması gelmektedir. Yarım kalmış ya da düşük kapasiteyle çalışan tesislerin yaygınlığı yeni sanayi yatırımı yapacaklar için cesaret kırıcı örnek teşkil etmekte ve bir caydırıcı unsur olmaktadır. Yarım kalmış ya da bitirilip de çalıştırılmayan tesislerin hayatiyete geçirilmesi cesaret kırıcı olumsuzlukları kısmen ortadan kaldıracak ve bir teşvik unsuru olacaktır.

Bölgesel pazarın henüz yeterli yoğunluk ve büyüklükte olmaması, sermaye birikim potansiyelinin önümüzdeki 5 yıl içindeki sınırlılığı, nitelikli eleman bulmada güçlük, bunları işletmede tutmaktaki yüksek maliyet, Gaziantep dışında girişimci kültürünün sınırlılığı ve ülke pazarının siklet merkezine uzaklık gibi nedenlerle şimdiye kadar Bölge'de yeterli ölçüde yatırım yapmayan özel sektör için çok özel teşviklerin getirilmesi ve devletin sanayileşmede öncülüğü üstlenmesi gerekecektir.

IX. ÖZEL SEKTÖRÜ TEŞVİK POLİTİKALARI

Orta dönemde, sektör girişimciliği azami ölçüde desteklenmeli, özel sektöre diğer bölgelerde verilen teşviklerle bu Bölge'de verilenler arasındaki fark yer seçiminde belirleyici bir faktör haline getirilmelidir. Teşviklerdeki bölgelerarası marjinal farklılıkların Bölge'ye Bölge dışından özel girişim çekmekte hemen hemen hiçbir etkisi olmaması oldukça muhtemeldir. Bölge'nin orta dönemde, özel kesim sanayi gelişmesi ancak Bölge'deki girişimcilere ve bunların teşvik edilmesine, güdülenmesine, yönlendirilmesine bağlıdır. Bölge'de bu amaçla özel bir teşkilat kurulmalı, bu teşkilat sanayi teşvik politikalarını saptamalı, uygulamalı ve uygulamayı yerinde izleyerek, kaynak israfını önlemelidir.

X. PERSONEL VE ÜCRET POLİTİKALARI

Tarım ve sanayi gibi doğrudan üretken kesimlerde verimliliği, sağlık ve eğitim gibi hizmet sektörlerinde hizmet miktar ve kalitesini yükseltmek için, Bölge'ye yeterli sayı ve nitelikte personel çekilmesi bir ön koşuldur. Burada temel yaklaşım, özellikle Bölge kentlerinde altyapı yatırımlarıyla fiziki çevreyi süratle iyileştirmek ve gelişmiş bölgelerdekinden çok farklı ve yüksek bir ücret politikası ve istihdam sistemi uygulamaktır. Böyle bir sistemle istenilen nitelikte elemanın yeterli sayıda Bölge'ye çekilememesi oldukça yüksek bir olasılıksa da sırf sayı bakımından yeterliliğe ulaşılması mümkün hale gelebilir. Uzun dönemde, yeterli sayı ve nitelikte uzman personelin Bölge'ye çekilmesi ve bunların burada sürekli kalmaları Bölge'de eğitim olanaklarının kapasite ve düzey bakımından artırılmasına bağlıdır.

XI. EĞİTİM POLİTİKASI

Bölge'nin yerleşim düzeni ve dil durumu nedenleriyle özellikle ilk ve orta öğretimde yeni bir düzen getirilmeli ve hızla merkezi okullaşmaya ve otobüs sistemine gidilmelidir. Yatılı bölge okulu sistemi yaygınlaştırılmalıdır. Verilen derslerin yeterli düzeyde anlaşılmasının sağlanabilmesi için özellikle ilkokulda anadili Türkçe olmayan çocuklara Türkçe öğretilmesi için özel müfredat uygulanmalıdır.

Bölge'deki öğrenim kurumlarında yetişenlerin Bölge'de kalma eğilimleri daha yüksek olduğundan, Bölge'ye uzman personel çekilebilmesi ve tutulabilmesi açısından, Bölge'deki yüksek öğrenim kurumlarının sayı ve kapasitelerini hızla arttırıcı ve niteliklerini yükseltici tedbirler alınmalıdır.

XII. SAĞLIK POLİTİKASI

Burada en önemli husus yeterli sayı ve nitelikte personel istihdamı için gerekli tedbirlerin geliştirilip uygulanması ve Bölge'deki gelir düşüklüğü nedeniyle teşhis ve tedavi kurumlarına ulaşamayan kitlenin bu kurumlara ulaşabilmesini sağlayıcı sigorta sistemi ve devlet desteğinin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılmasıdır.

Bölge'deki eğitim ve sağlık sorunu esas itibariyle bir fiziki tesis sorunu değil, bir personel sorunudur ve dolayısıyla ücret politikasıyla, özendirici tedbirlerle, Bölge'nin genel gelişmişlik düzeyiyle ve kentlerdeki sosyal çevreyle ilgilidir. Bölge'deki sağlık tesislerinin donanımları iyileştirilmeli, bakım-onarım ve sarf malzemesi temini için bütçe cari kaleminden daha büyük ve yeterli kaynak ayrılmalıdır.

XIII. TARIMSAL ÜRÜN DESTEKLEME FİYATLARI

Tarımsal ürün destekleme politikası ekonomik açıdan hayati önemdedir. GAP Bölgesi tarımsal bir ekonomidir ve önümüzdeki plan döneminde böyle olmaya devam edecektir. Burada en önemli husus pazarlamadaki risk faktörlerini kaldırmak veya asgariye indirmek ve tarımsal üretimden çiftçinin eline geçen para miktarını yükseltmektir. Bu devletin destekleme alımlarına devam etmesi ve görece yüksek taban fiyatı uygulamasının gerektiği anlamına gelmektedir. Yüksek taban fiyatı uygulaması bazı ürünlerde hem girdi hem de çıktı fiyatlarında sübvansiyon uygulamasını gerektirebilir. Tarımsal kesimde gelirleri yükseltmek, kırdan-kente göç hızını yavaşlatabileceği gibi bölgesel pazara hitabeden küçük ve orta ölçekli sanayileri uyaracak, kent kesiminde istihdamı arttıracaktır.

GAP ULAŞIM VE ALTYAPI GELİŞTİRME ÇALIŞMASI

GAP İdaresi tarafından yürütülmekte olan "GAP Bölgesi Ulaşım ve Altyapı Geliştirme Çalışması" GAP Master Planı'nda belirlenen makro çerçeve dahilinde Bölge'deki gelişmeleri kontrol edebilmek ve/veya yönlendirebilmek için Bölge ve şehir ölçeklerinde uygulanabilir plan, program ve projeler üretmeyi amaçlamaktadır. Çalışma, 2005 yılı itibarıyla GAP Bölgesi'nde 1) sulamanın ivme kazandıracağı tarımsal gelişmenin ayrıntılı irdelenmesini, 2) tarımsal gelişmenin uyaracağı endüstriyel geliştirme potansiyelini, 3) ümitvar sanayi türlerini ve bunların şehir bazında dağılımını, 4) ana ulaşım sisteminin ne olması gerektiğinin belirlenmesini, 5) kentler ve kırsal alanlar itibarıyla istihdam ve nüfus miktar ve dağılımının saptanmasını, 6) nüfusu 2005 yılında 10 000 nüfusun üzerinde olacağı beklenen yerleşmelerin nazım ve uygulama imar planlarının yapılmasını veya mevcut planların revize edilmesini ve 7) bu yerleşmeler için kanalizasyon, içmesuyu, elektrik, tele-iletişim, katı atık toplama ve tasfiyesi ve arıtma konularında projelerin yapılmasını ihtiva etmektedir.

Çalışmada, sulama programına ve sulanacak alana, iç ve dış pazarlar ve ürün + taşıma fiyatları dikkate alınarak tahmin edilmiş arz ve talep büyüklüklerine bağlı olarak üretilecek tarımsal ürün çeşitleri ve miktarları, tarımsal gelişmenin uyaracağı tarımsal sanayinin şehir merkezlerine dağılımı, büyüklüğü, işgücü talebi, üretim değerleri ilçe bazında belirlenmiştir. Bu veriler ışığında 2005 yılı nüfus ihtiyaçlarını yeterince karşılayamayan şehir merkezlerinden 25 tanesinin bu çalışma içinde nazım imar planlarının yapılması kararlaştırılmıştır.

Altyapı projelerinde ise 2010 yılı ihtiyaçlarına cevap veremeyen 30 yerleşme için içmesuyu ve kanalizasyon projeleri, 9 yerleşme için atıksu arıtma projeleri, 4 yerleşme için katı atık projeleri, 17 yerleşme için elektrik projeleri, 45 yerleşme için tele-iletişim projeleri yapılmaktadır. İhtiyacı karşılamayan diğer şehir ve kırsal yerleşmeleri için proje yapımına GAP İdaresi'nin 1993-1997 çalışma programı kapsamında yer verilecektir.

GAP Ulaşım ve Altyapı Geliştirme Çalışması 1991 yılı başından beri devam etmekte olup, 1992 yılı sonunda büyük ölçüde bitirilmiş olacaktır.

GAP Bölgesi'nde 2005 yılı dolaylarında gerekli ulaşım sistemini belirleyebilmek, altyapı projelerine temel olacak kırsal ve kent nüfuslarını tahmin edebilmek için "GAP Ulaşım ve Altyapı Çalışması" kapsamında iki matematiksel model kurulmuştur. Bu modellerin amaçları yapıları ve çıktıları aşağıda kısaca izah edilmiştir.

I. YERSEL DENGE MODELİ

Yersel Denge Modeli ile Bölge'de üretilebilecek nihai malların, Bölge dışı üretici birimler dikkate alınarak karşılaştırmalı üstünlükleri tespit edilmiş ve olası talep miktarları belirlenmiştir. Modelde konumsal farklılıklar ya da bu farklılıklardan kaynaklanan nisbi avantaj ve dezavantajlar iktisadi ortama tüm olası ithalatçı ve ihracatçı birimler arasındaki ürün + taşıma fiyatları dikkate alınarak aksettirilmiştir. Nisbi avantajlar ürün + taşıma fiyatları arasındaki farklar cinsinden tanımlanmıştır. Model 2005 yılı için çözülmüştür.

Yersel Denge Modeli'nde elde edilen GAP Bölgesi'ne yönelik ihracat talebi miktarları bu Bölge'den gerçekleştirilebilecek olan ihracaatın üst sınırını belirlemiştir.

Yersel Denge Modeli'nde 1) coğrafik konum (yapı) ve alt bölgeler 2) talep, 3) arz miktarları, 4) taşıma maliyetleri ve 5) ürün fiyatları olmak üzere beş grup veri kullanılmıştır. Bu veri gruplarının içerikleri aşağıdaki şekilde tanımlanmıştır.

Modelin temelini oluşturan coğrafik yapının tanımlanmasında kendi içlerinde de alt bölgelere ayrılmış üç ana bölge tanımlanmıştır. Bu bölgeler:

- a) GAP Bölgesi : İlçe ve ilçe gruplarından oluşan 62 alt bölge.
- b) GAP Dışı Türkiye: 15 bölge.
- c) Diğer Ülkeler : İran, Irak, Suudi Arabistan, Suriye, Mısır, Libya, Fas, Tunus, Cezayir, Kuzey Amerika, Güney Amerika, Avustralya, Avrupa, Doğu Avrupa, Asya, Japonya.

Model kapsamı içindeki ihracat ve ithalat GAP Bölgesi ile diğer bölgeler ve ülkeler arasındaki mal akımları olarak tarif edilmiştir.

İç Talep Tahminleri:

İç talep tahminleri il düzeyinde yapılmış ve 38 mal grubu için nüfus, talebin gelir esnekliği ve muhtemel gelir düzeyi kullanılarak 2005 yılı itibariyle mallar itibariyle talep öngörülerinde bulunulmuştur.

Esneklik Değerlerinin Tahmini:

Esneklik değerlerinin tahmininde Devlet İstatistik Enstitüsü'nün (DİE) 1987 yılı Hanehalkı Gelir ve Tüketim Harcamaları Anketi sonuçları kullanılmıştır. Tüketim eğilimleri kırsal ve kent olmak üzere iki ayrı düzeyde incelenmiştir.

Nüfus Tahminleri:

GAP Bölgesi illeri 2005 yılı nüfusları için, ilk aşamada, GAP Master Planı A alternatifindeki nüfus öngörülleri kullanılmıştır. GAP Bölgesi dışı illeri nüfus tahminleri 1985-1990 il nüfus artış hızları ve üssel bir fonksiyon kullanılarak yapılmıştır.

Dış Talep Öngörülleri:

Dış talep öngörülerinin oluşturulmasında, iç talep öngörülerinin oluşturulmasında kullanılan yöntem kullanılmıştır. Esneklik ve gelir artış hızı gibi veriler, ikincil kaynaklardan, Birleşmiş Milletler ve Gıda ve Tarım Teşkilatı'nın yayınlarından, elde edilmiştir. Dış talep çerçevesi içinde gelir öngörülerinin oluşturulmasında ülke düzeyindeki gelir büyüme hızlarının son on yıllık ortalama gelir büyüme hızlarına eşit olmaları varsayılmıştır.

Dış Ülke Nüfus Öngörülleri:

Dış ülke nüfus tahminleri, 1971-1988 yıllarına ait nüfus zaman serisi kullanılarak yapılmıştır.

Arz Öngörülleri:

a) İç Arz Öngörülerinin Oluşturulması:

İç arz tahmini yapılan 38 mal ve mal grubu için Türkiye genelinde 1970-1988 yıllarını kapsayan bir zaman serisi kullanılmıştır.

Türkiye genelinden il bazına geçişte her ilin incelenen her mal için 1970-1988 dönemine ait Türkiye toplam üretimindeki ortalama payı bir parametre olarak alınmıştır. Her mal için 1970-1988 döneminde üretim payındaki değişimler dikkate alınarak oluşturulan öngörüler için % 95 olasılıklı bir güven aralığı belirlenmiştir.

b) Dış Arz Öngörülerinin Oluşturulması:

Türkiye için iller bazında yapılan çalışmalar dış arz öngörülerinde ülkeler bazında yapılmıştır.

Taşıma Türleri ve Maliyetleri:

Taşıma tipleri, dökme yük, ambalajlı yük, frigofrik, 40 tonluk konteyner, 20 tonluk konteyner ve tanker olarak belirlenmiş her malın, en ucuz alternatifle taşınacağı varsayılmıştır.

Model Çözüm Yöntemi ve Sonuçları:

Yersel Denge Modeli "Quantitative Systems for Business" olarak adlandırılan bir bilgisayar paket programı kullanılarak tüm mal ve mal grupları için çözümlenmiştir. Modelin çözümünden GAP Bölgesi'nin, ürün bazında nisbi avantajları ve maksimum üretim potansiyeli elde edilmiştir.

Elde edilen sonuçlar GAP Endüstriyel Konum Modeli'nde maksimum üretim kısıtı olarak kullanılmıştır.

II. ENDÜSTRİYEL KONUM MODELİ

Endüstriyel Konum Modeli bir doğrusal programlama modelidir ve amaç fonksiyonu olarak bölgesel katma değerini maksimizasyonu alınmıştır. Modelde, üretime konu olabilecek mal ve ürünler kullanımlarına bağlı olarak birincil, ikincil ve üçüncül olarak nitelendirilmiştir. Yani, buğday bir birincil ürün olarak algılanırken buğdaydan elde edilen un ve undan elde edilen ekmeğin sırası ile ikincil ve üçüncül ürün olarak alınmıştır.

Modeli tanımlayan kısıtlar doğal ve yapısal olarak ikiye ayrılmıştır. Doğal kısıtlar, su kısıtı, sulanabilir arazi miktarı ve üretimde kullanılan belirli bir maddenin varlığı ve elde edilebilirliği gibi Bölge'nin doğal kaynakları ile ilgilidir. Yapısal kısıtlar ise iki türdür. Yersel Denge Modeli'nden elde edilen olası maksimum ihracat miktarları modele yapısal (ya da dışsal olarak belirlenen) bir kısıt olarak dahil edilmiştir. Model'e dışsal olarak katılan diğer yapısal kısıtlar ise GAP Master Planı'nda tanımlanan politika ve ürün deseni alternatifleri ile ilgilidir.

Endüstriyel Konum Modeli'nin çözümü Bölge gelirinin maksimize edilmesinin amaçlandığı bir bağlamda, Bölge'de gerçekleştirilebilecek üretim etkinliklerinin coğrafik dağılımını ve bu üretim yapısından kaynaklanabilecek GAP Bölgesi içi ilçeler arası, GAP ilçeleri ile Türkiye'nin diğer bölgeleri arası ve GAP ilçeleri ile yabancı ülkelerarası optimal mal akımlarını belirlemiştir.

İSTİHDAM VE NÜFUS TAHMİNLERİ: VARSAYIM VE YÖNTEMLERİ

İstihdam ve nüfus tahminleri "GAP Ulaşım ve Altyapı Çalışması"ndaki "Yersel Denge" "Endüstriyel Konum Modeli" çıktıları ve "Ekonomik Temel" yaklaşımı kullanılarak yapılmıştır.

Bölge ekonomisinde temel sektör ve servis sektörü olmak üzere iki esas sektör faaliyeti tanımlanmıştır. Tarım, madencilik ve imalat sanayi bölge ekonomisinin motor gücü olarak değerlendirilmiştir. Yaklaşımda önce servis sektörü işgücü temel sektör işgücünün bir türevi olarak bulunmuş, daha sonra da nüfus, temel ve servis sektörlerinde istihdam edilen işgücünün bir fonksiyonu olarak hesaplanmıştır.

Bu ana yaklaşım doğrultusunda GAP Bölgesi'nin 2005 hedef yılında göstereceği mekansal biçimleşme ve özellikle bölgesel faaliyetlerin dağılımı için farklı stratejilere bağlı değişik seçenekler üretilmiştir.

Bununla birlikte; aşağıdaki temel hususlar tüm seçeneklerin ortak noktalarını teşkil etmektedir:

1. GAP Bölgesi tarım ve tarıma dayalı sanayilere bağlı olarak gelişme gösterecektir. GAP temel yatırımları 2005 yılında tamamlanmış olacaktır.
2. Bölge, projenin tamamlanması ile Türkiye'deki sektörler arası ilişkiler şemasına benzer bir deseni yakalayacaktır.

Yukarıda yapılan kabullere bağlı olarak, bölge kentlerinin istihdam yapısı ülke kentlerinin istihdam yapısına benzeyecektir. Örneğin, Bölge kentlerinde bugün düşük düzeyde olan temel sektör işgücü payları, özellikle imalat sektörünün payı artacaktır. Buna karşılık servis sektörü payı azalacaktır. Böylece 2005 yılında Bölge'de sektörler arası işgücü kaymaları olacaktır.

3. Bölge'de günümüzde yaklaşık 6.3 olan ortalama aile büyüklüğü giderek azalma gösterecektir. Bölge'nin çağdaş ekonomik ve sosyal hayata geçiş sürecinin hızlanması ile "geniş aile"den, "çekirdek aile"ye doğru tedrici bir dönüşüm olacaktır.
4. Bölge genelinde 1985 yılı itibariyle 0.21 olan kentsel kesim aktivite oranı 2005 yılı itibariyle 1985 yılı Türkiye ortalaması olan 0.28 ve Çukurova Bölgesi ortalaması olan 0.27 değerine yaklaşacaktır.

Gerek aile büyüklüğündeki küçülmeler ve gerekse aktivite oranında beklenen büyümeler gerçekte birbirleri ile ilintili olarak gelişecektir.

5. Optimizasyon modeli sonuçlarına göre 2005 yılı için öngörülen gelişme durumunda, Bölge ilçe merkezlerinde 139 876 işgücü tarımda, 3 743 işgücü madencilikte ve 119 291 işgücü de "Gıda ve Giyim" sanayi sektöründe istihdam edilecektir. Bu büyüklükler optimizasyon modelinin ve genel yaklaşım kurgusunun gereği olarak tüm seçeneklerde kullanılmıştır.
6. İşgücünün sektörel dağılımında; 1991 yılında Bölge için yenilenen "Bölgesel Kademelenme Çalışması"ndan yararlanılmıştır. Özellikle 6. ve 5. kademe merkezler olan Gaziantep ve Diyarbakır'ın bu konumları, imalat sanayi gelişiminde değerlendirilmiştir.

Gaziantep ve Diyarbakır'da diğer tüm sektörler de olduğu gibi sanayide çeşitlenmeler olacağı varsayılmıştır. Bu nedenle bu kentlerde gıda ve giyim alt faaliyet dallarının toplam büyük imalat içindeki payları, ülkenin ortalaması olarak alınmıştır. Böylece anılan merkezlerde Bölge'ye hitap edecek türde farklı imalat türlerinin gelişeceği varsayılmıştır.

Ayrıca bu iki merkezde, küçük imalatın da 1985 yılındaki oransal önemini koruması öngörülmüştür. Böylece Gaziantep ve Diyarbakır'ın Bölge'nin tümüne hitap edebilecek biçimde ihtisaslaşmış bakım-onarım faaliyetlerinde de yoğunlaşacağı varsayılmıştır.

İSTİHDAM VE NÜFUS TAHMİNLERİ

Çukurova Benzetimi:

Bölgesel istihdam ve nüfus tahminlerinde, GAP Bölgesi ile Çukurova Bölgesi arasında bir benzerlikten yararlanılmıştır. Çukurova'nın 1950'li yılların ortasından itibaren sulamaya açılması ve günümüze dek bunun etkilerinin sürmesi GAP Bölgesi ile Çukurova arasında iklim verileri itibari ile benzerliklerin olması, GAP Bölgesi'nin ilerdeki ürün deseninin Çukurova'nın son 30 yıldırki ürün desenine benzer nitelikte olmasının oldukça yüksek bir ihtimal olması bu benzetimin temel nedenlerini teşkil etmiştir.

1970-1985 dönemi Çukurova Bölgesi illeri (Adana, İçel, Hatay) istihdam verileri kullanılarak Çukurova'ya özgü değerler elde edilmiştir. Bulunan çarpanlar bilahare GAP Bölgesi'nde kullanılmıştır.

Benzetimde, GAP Bölgesi için önemli olan "Gıda ve Giyim" alt-faaliyet dalları ile toplam büyük imalat arasındaki oran 0.5439, küçük imalat ve büyük imalat arasındaki oran ise 0.3772 olarak alınmıştır. Bunlar 1970-1985 Çukurova değerleridir.

Yapılan benzetim çalışmasının 1. aşamasında Bölge'nin dağlık alanlarını oluşturan kuzey ve kuzeydoğu kesimlerindeki küçük yerleşmelerin nüfus kaybettikleri, buna karşılık sulama alanlarında kalan ova yerleşmelerinin aşırı ölçüde işgücü ve nüfus yığılımı gösterdikleri ortaya çıkmıştır. Böyle bir bölgesel dağılım deseninin belirmesinde en büyük etmenin Bölge'nin anılan kesimlerinde yer alan yerleşmelerde, hizmetler sektörünün yığılmalar göstermesi ve tarım sektörüyle birlikte, temel sektör niteliği taşıması ve bunun ilk denemelerde gözardı edilmesi olduğu görülmüştür. Çalışmanın ikinci aşamasında daha makul bir nüfus dağılımı elde etmek için, Bölge'nin kuzey ve kuzeydoğu kesimlerindeki 31 yerleşme için tarım ve hizmetlere ait faaliyet dalları da temel sektörlerle dahil edilmiş ve tahminler yinelenmiştir. Yinelemede bu 31 kent için 1970-1985 Türkiye tarım hizmet çarpanları kullanılmıştır.

Yerleşmeler Arası İşlevsel Bütünleşme:

Bölgesel faaliyetleri konumlandırma nihai çalışmalarında GAP Bölgesi 2005 hedef yılı mekansal yapısı, yerleşmeler arası etkileşim ve bütünleşme dikkate alınarak tahmin edilmiştir.

Belli bir alt bölgede yer alan, fiziki olarak birbirlerine yakın olan ve optimizasyon modeli sonucu ortaya çıkan ekonomik yapı açısından, benzer ve/veya birbirlerini tamamlar özellikler gösteren yerleşmeler birlikte değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmelerde, kentsel kademelenme ve etki alanları gözetilmiştir.

Ekonomik temel kuramına dayalı olarak geliştirilen işgücü ve nüfus dağılımı modelinin ilk çözümünde özellikle tarım-hizmetler çarpanlarının uygulandığı kentlerde, hizmetler sektöründe büyük yığılmalar görülmüştür.

Modelin ikinci çözümünde, ilk çözümde hizmet sektöründe bölge ortalamasının üzerinde yığılım gösteren yerleşmelerde, söz konusu hizmetlerin bir üst kademe merkezde yoğunlaşacağı ve her üst kademe merkezin sadece etki alanında kalan alt merkezlerin hizmet sektörü yığılmalarından pay alabileceği varsayılmıştır.

Gözönünde tutulan ikinci bir husus, birbirlerine yakın olan yerleşmelerin özellikle imalat sanayi yığılmalarını birlikte paylaşmaları olasılığıdır. Gerçekten de, günümüzde kentler tek başlarına ve sadece kendi iç dinamikleri ile büyümekte ve geleneksel leke biçimindeki fiziki gelişmeyi sergilememektedir. Bunun yerini, kentsel etkileşime bağlı olarak bir aks boyunca fiziki büyüme ve bütünleşme gösteren işlevsel yerleşmeler sistemi almaktadır. Söz konusu gelişmelerin, plan hedef yılında GAP Bölgesi'nin belirli kesimlerinde net biçimde oluşacağı öngörülmüştür. Örneğin, Gaziantep-Oğuzeli, Gaziantep-Nizip, Nizip-Birecik, Adıyaman-Besni, Akçakale-Harran, Diyarbakır-Çınar, Diyarbakır-Bismil, Mardin-Kızıltepe, Batman-Beşiri arasındaki etkileşimin ve fiziki yakınlaşmanın artacağı varsayılmıştır.

İmalat Sanayi Yer Seçimi Ölçütleri:

Bölgesel faaliyetlerin belirlenmesinde bir diğer önemli etmen, imalat sanayinin yer seçimi ölçütleri ile sınai üretim süreci ve sanayi tiplmesi arasındaki bağıntı olmuştur. Yığılma ve ölçek ekonomileri ile sektörel çeşitlenme ve uzmanlaşma faktörleri gözetildiğinde, özellikle nihai ürün üreten ve/veya nihai ürüne yakın üretim yapan tesislerin genelde üst kademe merkezlerde, pazarlama ve dağıtım servisleri ile finans kuruluşlarına yakın bir konum arayışında olduğu bilinmektedir. Bu nedenle gıda ve giyim alt faaliyet dalında çırçır/prese gibi ilk üretim tesisleri kırsal ve/veya yarı kırsal kesimde yer seçebilirken, dokuma fabrikaları daha üst düzey kentsel merkezlerde konumlanacakları düşünülmüştür. Bu varsayım optimizasyon modelinin nihai sonuçlarının alınmasında girdi olarak kullanılmış ve dokuma, deri mamülleri üretim tesisleri genelde büyük yerleşmelerde konumlandırılmıştır.

Ayrıca, Gaziantep-Oğuzeli, Diyarbakır-Çınar, Diyarbakır-Bismil, Batman-Beşiri, Mardin-Kızıltepe aksları üzerinde anılan ikililerin imalat sanayi işgücünü birlikte ve daha çok büyük yerleşmeyi etkileyecek biçimde paylaşacakları öngörülmüştür.

Kırsal Nüfus:

Proje hedef yılı itibariyle kırsal kesim nüfusu 1970-1985 dönemi işgücü ve 1970-1990 dönemi kentsel nüfus ve optimizasyon modelinden elde edilen tarımsal istihdam verileri kullanılarak bulunmuştur. Yaklaşımında anılan dönemlerdeki işgücü ve nüfus artış hızları gözetilerek 2005 yılı değerleri tahmin edilmiştir. Nihai çözümde kullanılan işgücü-nüfus arasındaki aktivite oranları olarak Çukurova benzetiminden elde edilen veriler kullanılmıştır.

Yeni İlçe Merkezleri Kentsel ve Kırsal Nüfusları ile İşgücü Büyüklükleri ve Dağılım Kompozisyonu:

Endüstriyel Konum Modeli sonuçlarını esas alan bölgesel faaliyetleri konumlandırma çalışmalarında; eldeki veri temeli nedeni ile 61 ilçe merkezi için istihdam ve nüfus tahminleri yapılmıştır. Fakat, günümüzde Bölge'de 61 eski ilçe merkezine ek olarak 12 yerleşim yeni ilçe statüsü kazanmış bulunmaktadır. Bu yerleşmeler için geliştirilen nüfus ve işgücü tahminleri yaklaşımında da, Bölge'nin tümü için geliştirilen modelin temel ilke ve kurgusu esas alınmıştır. Buna göre önce bu yeni ilçe merkezlerinin yönetsel açıdan bağlı buldukları idari merkezlerin 2005 yılı kırsal ve kentsel nüfusları yukarıda açıklanan yöntemle bulunmuştur. Daha sonra, yeni ilçe merkezlerinin kır ve kent 2005 yılı nüfus dengesi, 1990 yılı oranları esas alınarak yeniden sağlanmış ve yeni ilçelerin 2005 hedef yılı kent ve kır nüfusları tahmin edilmiştir.

Yeni ilçe merkezlerinin sektörel işgücü kompozisyonlarının saptanmasında, eskiden bağlı oldukları ilçe merkezlerinin kent ve kır kesimi aktivite ve sektörel dağılım oranları kullanılmıştır. Böylece optimizasyon modeli sonuçları anılan yerleşmelerin 2005 yılı nüfus ve işgücü değerlerine yansıtılmıştır.

Kentsel ve Kırsal Kesim 2020 Yılı Nüfusları:

Proje dönemi itibariyle bulunan kent ve kır nüfusları, özellikle altyapı çalışmalarında kullanılmak üzere 2020 yılına kadar beşer yıllık dönemler itibariyle tahmin edilmiştir.

Bu çalışmalarda 1990-2005 yılları arasında, GAP yatırımlarının hacmine bağlı olarak, tüm Bölge'nin yoğun biçimde nüfus alacağı varsayılmış, 2005-2020 döneminde ise yıllık ortalama nüfus artış hızının görece azalma göstereceği kabul edilmiştir. Diğer bir anlatımla, Bölge'nin kırsal ve kentsel kesimleri 1990-2005 yılları arasında tüm sektörlerdeki yoğun gelişmeye koşut olarak hızla büyüyecek, 2005-2020 yılları arasında ise ekonomik faaliyetler ve mekansal yapı "olgunlaşma" sürecini yaşayacaktır. Bu nedenle Bölge'de nüfus gelişimi 1990-2005 dönemine görece yavaşlayacaktır.

Yaklaşımda; daha önce, 1950'li yılların ortalarında sulamaya açılan Çukurova Bölgesi'nin 1975-1990 döneminde, yukarıda sözü edilen "olgunlaşma" dönemini yaşadığı kabul edilerek, bu döneme ait nüfus artış hızları, GAP Bölgesi için 2005-2020 yılları arasında uygulanmıştır.

Bölge'de Mekansal Oluşumlar ve Alt Bölgeler:

Optimizasyon modeli Endüstriyel Konum Modeli temel kurgusu gereği optimum tarımsal ürün deseni ve buna bağlı sanayi dağılımını, arz-talep büyüklüğü ve ulaşım maliyetlerini gözetenek yapmaktadır. Elde edilen sonuçlar modelin, ulaşım maliyetlerine son derece hassas olduğunu ortaya koymuştur.

Modelde gerek tarım ve gerekse tarıma dayalı sanayi yığılmaları ve bunlara bağlı imalat sanayi işgücü büyüklükleri, sulama alanlarındaki yerleşmelerde yoğunlaşmıştır. Bu yoğunlaşma iki açıdan önemli sonuçlar vermiştir.

Bunlardan ilki, Bölge'nin günümüzdeki büyük kentlerinin, bu gelişimlerini sürdürmeleri ve günümüzdeki artış hızından daha da yüksek hıza ulaşmalarıdır. Bu, Bölge'de büyük kentlerin (Gaziantep, Diyarbakır, Şanlıurfa gibi) gelişimine bağlı kentleşme ve mekansal yapılanmanın süreceği anlamına gelmektedir. Böylece Bölge'de belirgin kentsel nitelik, büyük kentlerin varlığı ile tanımlanabilmektedir.

Nitekim, 2005 yılı kentsel nüfus dağılım oranlarına bakıldığında, en büyük payın % 49.26 oranı ile nüfusu 300 000 ve üstü kent grubunda olduğu görülmektedir.

İkinci önemli özellik, yine sulama alanlarında ortaya çıkan işgücü potansiyeline bağlı olarak, günümüzdeki orta boy yerleşmelerin, plan döneminde önemli ölçüde büyüme göstererek 100-200 bin nüfus büyüklüğüne erişmeleridir. Bu gruba örnek olarak Kızıltepe, Viranşehir, Bismil, Nusaybin, Nizip, Siverek, Kilis ve Silvan gösterilebilir.

2005 yılı itibariyle Bölge kentsel nüfusunun % 26.51'inin 100-300 bin nüfus grubunda yer alacağı tahmin edilmektedir. Tahminler, 2005 yılında kentsel nüfusun yaklaşık % 76'sının nüfusu 100 000 ve üstündeki yerleşmelerde yoğunlaşacağını göstermektedir. Bu oran özenle değerlendirilmelidir. 100 binden fazla nüfusa sahip kentlerde, gerek kent-içi ulaşım ve altyapı gibi teknik hizmetlerde ve gerekse toplu konut ve üst yapı donanımlarında yoğun çalışmalar gerekecektir.

Kentsel nüfusun, diğer nüfus grupları itibarı ile dağılım oranları incelendiğinde özellikle 10 000 ve daha ufak yerleşmelerin payının sadece % 3.8 olduğu görülmektedir. Bu durum nihai dağılım deseninin ortaya çıkardığı bir diğer önemli özelliktir.

Bölge'nin özellikle kuzey kesimindeki dağlık, engebeli ve sulanamayan alanlardaki kentler görece az nüfus almaktadır. Bu durum gerek modelin kurgusu ve varsayımları ve gerekse ova yerleşmelerinde ortaya çıkan büyük iş potansiyeli gözetildiğinde normal karşılanmalıdır.

Nihai dağılımda, GAP Master Planı'nda tanımlanan "Kırık Gelişme Aksı"nda yer alan kentlerin önemini koruduğu ve önemli ölçüde nüfus aldıkları görülmektedir. Bu aks üzerinde yer alan Gaziantep, Nizip, Birecik, Suruç, Şanlıurfa, Hilvan, Siverek ve Diyarbakır önemli yerleşmeler olarak belirlemektedir. Anılan aksın uzantıları olarak da Bismil ve Batman kentleri yer almaktadır.

İkinci önemli aks ise Şanlıurfa'dan başlamak üzere, Viranşehir, Kızıltepe, Mardin ve Nusaybin yerleşmelerinden oluşmaktadır.

Master Planda öngörülen kırık gelişme aksı ve diğer alt gelişme bölgeleri, kentsel nüfus öngörülerini doğrultusunda daha ayrıntıda incelendiğinde aşağıdaki mekansal oluşumların ortaya çıktığı görülmektedir.

Bölge'de sulama alanlarının konumu ve büyüklüğüne koşut olarak, Kırık Gelişme Aksını da içine alan ve Bölge'nin hemen coğrafi merkezinde konumlanan bir "Nüve Gelişme Alanı" ortaya çıkmaktadır. Bu kesim, Suruç, Şanlıurfa, Hilvan, Siverek, Diyarbakır, Silvan, Bismil, Çınar, Mardin, Kızıltepe ve Viranşehir yerleşmelerini içermektedir. Bu tanım kuşkusuz genel hatları ile yapılmış olup, Gaziantep ve Batman'ın eklenmesi ile coğrafi düzgünlüğü değişen bir "Kırık Gelişme Nüvesi" olarak yorumlanmalıdır.

Bu alanın yanısıra; ulaşım kolaylıkları, daha ufak ölçekli sulama alanları ve doğal kaynakların varlığına bağlı olarak daha küçük ve fakat belirgin alt bölgeler de tanımlanabilmektedir.

Gaziantep, Oğuzeli, Nizip, Birecik ve kısmen Kilis söz konusu nüvenin batı kesiminde hemen beliren bir alt bölgenin önemli yerleşmeleridir.

İkinci bir alt-bölge Adıyaman, Besni, Gölbaşı ve kısmen Kahta yerleşmelerinden oluşmaktadır. Bir diğer alt bölge Bölge'nin kuzeydoğusunda yer alan Batman, Beşiri, Kurtalan ve Siirt olarak ortaya çıkmaktadır. Batman dışında tarımsal potansiyeli düşük olan bu alt bölge, genelde diğer doğal kaynaklara ve mevcut birikimlerine göre gelişme gösterebilecektir. Bu alt bölgeye kısmen Gercüş eklenebilmektedir.

Belirgin bir diğer alt bölge Cizre, Silopi ve Şırnak olarak belirmektedir. Bölge'nin güney-doğusunda yer alan bu bölge ile Mardin arasında yer alan Nusaybin'in bir ara yerleşim olarak özel bir konumu vardır. Bu alt bölge GAP Bölgesi'nin kısıtlı ekonomik imkanlara sahip olanlarından birisidir. Cizre ve Silopi'deki kısmi sulama imkanlarının yanısıra, henüz tam olarak kullanılmayan doğal kaynaklar (linyit, asfaltit) bu alt bölgenin temel gelişme dinamiklerini oluşturacaktır. Ayrıca alt bölgenin Irak ve Körfez ülkelerine çıkış kapısı olması da ekonomik açıdan önemlidir.

Yukarıda özetlenen görüşler iki açıdan değerlendirilmelidir.

Proje dönemi sonunda beklenen alt bölge oluşumları ile optimizasyon modeli çıktıları olan tarım ve tarıma dayalı sanayi işgücü verileri ve bunların kentsel nüfusa dönüşüm sürecinde kullanılan yöntem ve varsayımlar arasında iç tutarlılık vardır.

Alt bölgeleri oluşturan merkezlerin nüfus tahminlerinde genelde sanayi çarpanları kullanılmıştır. Böylece, Bölge'nin gelişiminde ve mekansal desenin oluşumunda önemli yerleşmelerin ve bunların oluşturacağı alt sistemlerin, Bölge'nin omurgasını teşkil edeceği kabul edilmiştir.

Bu varsayım ile optimizasyon modeli sanayi girdileri arasında da iç tutarlılık bulunmaktadır. Sanayi tesislerinin konumlandırılmasında nihai ürün ve/veya nihai ürüne yakın prosesler (halı, yün ipliği, et işleme, ayakkabı, vb) genelde Bölge'nin 4. kademe ve daha üst merkezlerine konumlandırılmıştır.

Nitekim, optimizasyon modeli nihai çıktıları buna duyarlı sonuçlar vermiş ve sanayi yığılmaları da yukarıda sözü edilen yerleşmelerde görülmüştür. Bununla birlikte taşıma maliyetlerine hassas ilk sanayi proseslerinin tarımsal ürün alanına yakın olmaları gerektiğinden Bismil, Viranşehir, Suruç, Hilvan, Siverek gibi günümüzde herhangi bir sanayi birikimi olmayan kentlerde sınırlı da olsa belli bir sanayi işgücü oluşacaktır.

Özet olarak sanayi yığılımları yukarıda açıklanan yerleşmeler ve alt bölgelerde görülecektir.

2005 Yılı Dolaylarında Kentsel Kademelenme ve Yerleşmelerin İşlevsel Yapıları:

İşgücü ve nüfus büyüklükleri ve dağılımları özellikle 4. kademe ve daha üst kademe merkezlerin birer cazibe merkezi olacak şekilde güçlenmeleri gerektiği ilkesinden hareketle yapılmıştır. Çeşitli kademe merkezlerin işlevleri ve muhtemel yapıları aşağıda özetlenmiştir.

6. Kademe Merkez (Gaziantep):

Bölge'nin 6. kademe merkezi Gaziantep 2005 yılında tahmini 1 476 000 nüfusu ile Bölge'nin yine en büyük kenti olacaktır. Gaziantep'te 1985 yılında en büyük sektör olan imalat sanayinin işgücü dağılımından aldığı % 33 pay 2005'de % 22.59'a düşecektir. Bununla birlikte Gaziantep 2005'de imalat sanayinde günümüzde olduğu gibi Bölge'nin en büyük yığılımına sahip olacaktır. Buna karşılık, hizmetler sektörünün payı % 28'den % 35,54'e yükselecek, en önemli gelişme ise bankacılık ve mali kurumların da yer aldığı özel hizmetler alt-faaliyet dalında görülecektir. Böylece kentin 6.kademe merkez özelliği daha da kuvvetlenecektir.

5. Kademe Merkez (Diyarbakır):

Bölge'nin 5. kademe merkezi olan Diyarbakır, 2005 yılında 1 040 000 kentsel nüfusa erişecektir. Kent böylece 2005 yılında, Bölge'nin nüfusu 1 000 000'u aşan ikinci yerleşmesi olacaktır.

Kent'te önemli ölçüde işgücü kaymaları beklenmektedir. 1985'de en büyük sektör, işgücü dağılımından aldığı % 52'lik payla hizmetler sektörü iken, bu sektörün payı 2005 yılında % 36'ya düşecektir. Buna karşılık Kent imalat sanayinde Bölge'nin 2. büyük yığılımına sahip olacak ve bu sektörün payı % 9'dan % 23'e yükselecektir. Öngörülen sektörel dağılım kompozisyonu, ülkenin benzer kentlerine dönüşecek ve kent bölge merkezi niteliğini artırarak koruyacaktır.

4. Kademe Merkezler:

Bu kademedeki merkezler içinde en büyük değişikliğin Şanlıurfa'da çıkması beklenmektedir. Şanlıurfa Bölge'nin en hızlı kentleşen 4. kademe merkezi olacaktır. Proje hedef yılı işgücü kompozisyonu incelendiğinde sektörel kaymaların olacağı, 1985'de % 12 olan sanayi payının % 21'e ulaşacağı, buna karşılık % 41 olan hizmetler sektörü oranının % 33 düzeyine ineceği tahmin edilmektedir. Diğer hizmet sektörlerinde de önemli gelişmeler beklenmektedir. Şanlıurfa'nın, Diyarbakır ile rekabet edeceği, özellikle Fırat Havzası'nı ekonomik açıdan kontrol edeceği tahmin edilmektedir.

Batman ve Mardin'de, mevcut ve gelecekteki sektörel işgücü kompozisyonu ve kentlerin rolleri açısından önemli bir değişiklik görülmemektedir. Tüm sektörler görece yerlerini korumaktadır. Adıyaman'da hizmetler sektörü görece atılım yapacaktır. Coğrafi kısıtlarla belirgin bir alt bölge teşkil eden bu kesimde, Adıyaman'ın yakın çevresine hizmet sunan bir merkez olacağı tahmin edilmektedir. Mardin'de ise sanayi sektöründe oransal bir atılım beklenmektedir. Bu kentte imalat sanayinin payı % 12'den % 19'a yükselmekte, hizmetler sektörü ise % 53'den % 44'e düşmektedir. Ayrıca, Mardin ve Kızıltepe'nin kentsel bütünleşmesi daha da belirginleşecektir. 2005 yılı itibariyle bu iki kentin belirli fonksiyonları birbirlerini bütünler biçimde yerine getirecekleri beklenmektedir.

Cizre günümüzdeki fonksiyonlarını devam ettirecek ve özellikle sanayi ve kamu hizmetleri dışındaki diğer hizmet sektörlerinde yığılmalara sahip olacaktır. Örneğin sanayi sektörünün payı % 6'dan % 15'e ulaşacak, özel hizmetlerin payı ise % 2'den % 13 düzeyine çıkacaktır. Böylece Cizre'nin 4. kademe fonksiyonları daha belirginleşecektir.

4. Kademe merkezler içinde Siirt'in, günümüzdeki fonksiyonlarını sürdürmesi beklenmelidir. Kentte işgücü kompozisyonu daha dengeli hale gelecektir. 1985'de % 63 düzeyindeki hizmetler sektörü payı 2005'de % 43 düzeyine düşecektir. Buna karşılık sanayi, ticaret inşaat ve ulaşım, haberleşme, depolama (UHD) sektörlerinde artışlar görülecektir.

3. Kademe Merkezler:

GAP Bölgesi'nde yer alan 3.kademe ve 2-3 arası kademe merkezlerde genelde iki tür gelişme beklenmektedir. İlk grupta yer alan yerleşmelerde hizmet ve sanayi ağırlıklı gelişme görülecektir. Bu kentler sulama alanlarında yer almaktadır. Oğuzeli, Kilis, Nizip, Birecik, Hilvan, Siverek, Viranşehir, Akçakale, Kızıltepe, Nusaybin, Kurtalan, Çınar, Ergani gibi kentlerde 1990-2005 yılı döneminde tarım sektörünün payı göreceli azalırken, sanayi gelişimi ağırlık kazanacaktır.

Nitekim bu grupta yer alan kentlerde 1985 yılında hizmetler sektörünün toplam içindeki payı ortalama % 30.6, imalat sanayinin payı % 11.9 ve tarım sektörünün payı % 26 iken, bu oranların 2005 yılında hizmetler sektöründe % 31.8 imalat sanayinde % 19 ve tarım sektöründe ise % 9.4 olması beklenmektedir.

İkinci grupta yer alan ve GAP sulama alanları dışında kalan yerleşmelerde ise günümüzdeki gibi tarım ve hizmet sektörü ağırlıklı bir gelişme görülecektir. Bu tür kentlerde 1985 yılında toplam istihdam içindeki paylar tarımda % 32.1, sanayide % 5.2 ve hizmetlerde % 37.4'dür. Tarım ve hizmetler sektörü toplamının payı ise % 69.5'dir. Bu paylar 2005 yılı için tarımda % 16.0, sanayide % 9.2 ve hizmetlerde % 44.3 olarak tahmin edilmektedir.

Bu yerleşmelerde imalat sanayi belirli bir atılım göstermekle beraber ilk gruptaki kentlerdeki kadar gelişmeyecektir. Tarım ve hizmetler sektörü toplamının payı ise % 60.3 olacaktır. Böyle bir gelişme, hizmet ağırlıklı ekonomik yapıyı açıkça ortaya koymaktadır. Yeni ilçe merkezi olan yerleşmelerin 2005 yılına doğru 3 ya da 2-3 arası ara kademe merkezler olacağı ve ilçe sınırları içindeki yerleşmelere eğitim, sağlık ve yönetsel hizmetler ağırlıklı olmak üzere, ticaret ve diğer hizmetler alt-faaliyetlerde de servis sunacağı tahmin edilmektedir.

EK TABLO 1: GAP BÖLGESİ ÖZEL KESİM KONUT YATIRIM PROGRAMI 1993-1997
(1992 Sabit Fiyatlarıyla)

(Milyon TL)

SEKTÖRLER	1993	1994	1995	1996	1997	1993-1997 TOPLAM YATIRIMI
I. KONUT YATIRIM PROGRAMI						
1. KENTSEL KONUT YATIRIMLARI	3441640	3649880	3872720	4314360	4663440	19942040
2. KIRSAL KONUT YATIRIMLARI	719500	765100	808700	853100	902650	4049050
TOPLAM	4161140	4414980	4681420	5167460	5566090	23991090

EK TABLO 2: ÖZEL KESİM KONUT YATIRIMLARININ YARATACAGI İSTİHDAM
(Bin Adam - Al olarak)

	1993			1994			1995			1996			1997			1993 - 1997 Toplamı		
	Dogrudan	Dolayli	Toplam	Dogrudan	Dolayli	Toplam	Dogrudan	Dolayli	Toplam	Dogrudan	Dolayli	Toplam	Dogrudan	Dolayli	Toplam	Dogrudan	Dolayli	Toplam
171	444.5	214.5	659.0	471.4	227.5	698.9	500.2	241.4	741.5	557.2	268.9	826.1	602.3	290.7	893.0	2.575.5	1.243.0	3.818.5
	93.0	44.8	137.8	98.8	47.7	146.5	104.4	50.4	154.8	110.2	53.2	163.4	116.6	56.3	172.8	522.9	252.4	775.3
	537.4	259.4	796.8	570.2	275.2	845.4	604.6	291.8	896.4	667.4	322.1	989.5	718.9	346.9	1.065.8	3.098.4	1.098.4	4.593.8